

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Lina JUCIUVIENĖ

Ekonomikos studijų programos studentas (-ė)

**REGIONINĖS DARBO UŽMOKESČIO
DIFERENCIACIJOS LIETUVOJE 2007 – 2013 M.
ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Lina JUCIUVIENĖ

REGIONINĖS DARBO UŽMOKESČIO
DIFERENCIACIJOS LIETUVOJE 2007 – 2013 M.
ANALIZĖ

Magistro darbas
Ekonomika (L100),

Darbo vadovė:

lekt. dr. Janina ŠEPUTIENĖ

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

SANTRAUKA

Lina Juciuvienė

Regioninės darbo užmokesčio diferenciacijos Lietuvoje 2007 – 2013 m. analizė.

Magistro darbas.

Magistro darbe yra palyginami įvairių autorių darbo užmokesčio apibrėžimai, išskiriamos ir apibūdinamos darbo užmokesčio formos, funkcijos ir modeliai, apibūdinama darbo užmokesčio diferenciacija ir išskiriamos jos rūšys bei apibendrinami darbo užmokesčio diferenciaciją lemiantys veiksniai. Atlikta darbo užmokesčio svyravimų ūkio sektoriuose analizė bei įvertinta darbo užmokesčio diferenciacija išskirtuose ūkio sektoriuose tarp apskričių. Sugrupuotos apskritys išskirtuose ūkio sektoriuose pagal darbo užmokestį bei išskirtos apskričių grupės, kuriose vidutinis darbo užmokestis (pagal ūkio sektorius) mažiausiai skiriasi. Atlikta darbo užmokestį ūkio sektoriuose lemiančių veiksnių analizė ir išskirti veiksniai, kurie geriausiai paaiškino darbo užmokesčio sklaidą Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius. Patvirtinama suformuluota mokslinio tyrimo hipotezė, jog finansinis ir draudimo veiklos sektorius (K) - vienas iš sektorių, kuriame nustatomi didžiausi darbo užmokesčio svyravimai.

SUMMARY

Lina Juciuvienė

Analysis of Regional Differentiation of Wages in Lithuania for 2007 – 2013.

Master's Thesis.

In this Master's Thesis, the definitions of wages by different authors are compared, the forms, functions and models of wages are identified and described, the wage differentiation is defined and the sorts thereof are identified as well as the factors determining the wage differentiations are summarised. The analysis of wage fluctuation in different economic sectors has been carried out as well as the wage differentiation in the selected economic sectors has been evaluated with regard to individual regions. The regions have been grouped within the selected economic sectors according to wage, and the regional groups with least differences in average wage (within the selected economic sectors) have been identified. The analysis on factors determining the size of wage in different economic sectors has been carried out as well as factors best explaining the distribution of wages in the Lithuanian regions within the selected economic sectors have been accentuated. The following hypothesis of the scientific research proved to be true: the financial and insurance sector (K) is indeed among sectors with greatest fluctuations in wages identified.

TURINYS

IVADAS.....	10
1. DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI	13
1.1. Darbo užmokesčio samprata	13
1.2. Darbo užmokesčio formos ir funkcijos.....	15
1.3. Darbo užmokesčio modeliai.....	19
1.4. Darbo užmokesčio diferenciacijos samprata ir jos rūšys	20
1.5. Darbo užmokesčio dydį lemiantys veiksniai.....	22
1.6. Darbo užmokesčio diferenciacijos vertinimo metodika	28
2. REGIONINĖS DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIACIJOS LIETUVOJE 2007 – 2013 METAIS VERTINIMAS	32
2.1. Darbo užmokesčio ir jo pokyčių apskrityse lyginamoji analizė.....	32
2.2. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų apskrityse pagal ekonominės veiklos rūšis analizė.....	36
2.2.1. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) analizė.....	37
2.2.2. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų transporto ir saugojimo sektoriuje (H) analizė.....	40
2.2.3. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų informacijos ir ryšių sektoriuje (J) analizė ..	44
2.2.4. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) analizė.....	49
2.2.5. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) analizė	52
3. DARBO UŽMOKESČIO SKLAIDĄ LIETUVOS APSKRITYSE PAAIŠKINANČIŲ VEIKSNIŲ ĮVERTINIMAS	57
IŠVADOS.....	63
LITERATŪRA	66
PRIEDAI	71

1 priedas. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė	72
2 priedas. VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai ..	73
3 priedas. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius	76
4 priedas. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio standartinis nuokrypis pagal EVRK, EUR	77
5 priedas. Elektros, dujų, garo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė.....	78
6 priedas. Elektros, dujų, garo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2011 metais.....	79
7 priedas. Transporto ir saugojimo sektoriaus (H) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė.....	80
8 priedas. Transporto ir saugojimo sektoriaus (H) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai.....	81
9 priedas. Informacijos ir ryšių sektoriaus (J) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė	84
10 priedas. Informacijos ir ryšių sektoriaus (J) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai	85
11 priedas. Finansinės ir draudimo veiklos sektoriaus (K) VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė	88
12 priedas. Finansinės ir draudimo veiklos sektoriaus (K) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2012 metai	89
13 priedas. Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriaus (M) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė.....	90
14 priedas. Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriaus (M) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai.....	91
15 priedas. Ekonominių veiksnių standartiniai nuokrypiai D, H, J, K ir M sektoriuose pagal metus	94
16 priedas. Ekonominių veiksnių standartiniai nuokrypiai pagal apskritis H, J ir M sektoriuose	95
17 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais.....	96

18 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių D sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2011 – 2013 metais	98
19 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių H sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais	99
20 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių J sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais	100
21 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių K sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2011 – 2013 metais	101
22 priedas. VMBDU sklaidą tarp apskričių M sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais	102

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. „Darbo užmokesčio“ apibrėžimai.....	13
2 lentelė. Koreliacijos reikšmių interpretacija.....	30
3 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) ir jo sklaidos rodikliai	32
4 lentelė. Apskričių klasteriai pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais.....	34
5 lentelė. Gini koeficientas pagal apskritis.....	36
6 lentelė. Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU (EUR) pagal apskritis ir jo sklaidos rodikliai	37
7 lentelė. Apskričių klasteriai elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) pagal darbo užmokestį 2013 metais.....	39
8 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) transporto ir saugojimo sektoriuje (H) ir jo sklaidos rodikliai	41
9 lentelė. Apskričių klasteriai transporto ir saugojimo sektoriuje (H) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais.....	43
10 lentelė. Gini koeficientas pagal apskritis transporto ir saugojimo sektoriuje (H)	44
11 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) informacijos ir ryšių sektoriuje (J) ir jo sklaidos rodikliai.....	45
12 lentelė. Apskričių klasteriai informacijos ir ryšių sektoriuje (J) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais.....	47
13 lentelė. Gini koeficientas pagal apskritis informacijos ir ryšių sektoriuje (J)	48
14 lentelė. Finansinio ir draudimo sektoriaus (K) VMBDU (EUR) pagal apskritis ir jo sklaidos rodikliai	50
15 lentelė. Apskričių klasteriai finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) pagal darbo užmokestį 2013 metais	51
16 lentelė. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) ir jo sklaidos rodikliai.....	53
17 lentelė. Apskričių klasteriai profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais	54
18 lentelė. Gini koeficientas pagal apskritis profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M)	55
19 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui 2007 - 2013 metais	57
20 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) 2011 - 2013 metais.....	58

21 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui transporto ir saugojimo sektoriuje (H) 2007 - 2013 metais	59
22 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui informacijos ir ryšių sektoriuje (J) 2007 - 2013 metais	60
23 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K) 2011 - 2013 metais	61
24 lentelė. Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje (M) 2007 - 2013 metais	62

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Darbo užmokesčio formos	15
2 pav. Darbo užmokesčio dydį lemiantys veiksniai	23
3 pav. Apskričių klasterizacija pagal darbo užmokestį.....	34
4 pav. Apskričių klasterizacija elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) pagal darbo užmokestį	38
5 pav. Apskričių klasterizacija transporto ir saugojimo sektoriuje (H) pagal darbo užmokestį	42
6 pav. Apskričių klasterizacija informacijos ir ryšių sektoriuje (J) pagal darbo užmokestį	47
7 pav. Apskričių klasterizacija finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) pagal darbo užmokestį	51
8 pav. Apskričių klasterizacija profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) pagal darbo užmokestį.....	54

IVADAS

Temos aktualumas ir problema. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ėmė didėti iki tol buvę palyginti nedideli regionų ekonominio išsivystymo netolygumai, atsirado poreikis formuoti savarankišką regioninę politiką. Atsižvelgus į tai, kad impulsą teritorijos ekonominei plėtrai dažnai suteikia joje atsiradęs administracinis centras, taip pat siekiant organizuoti regionų plėtros planą ir perkelti valdžios institucijas arčiau gyventojų, buvo pradėta Lietuvos Respublikos teritorijos administracinio suskirstymo pertvarka. 1994 metais priimtas Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, kuriuo Lietuva buvo suskirstyta į 10 apskričių ir 56 savivaldybes (vėliau savivaldybių skaičius padidėjo iki 60). Dėl šios priežasties tik nuo 1995 metų galima vertinti darbo užmokestį apskrityse. Dar 1995 metais buvo pastebimi nedideli darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių (18,0 EUR), o praėjus 19 metų nuo Lietuvos Respublikos teritorijos administracinio suskirstymo darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių ženkliai padidėjo ir siekė net (65,5 EUR). Darbo užmokesčio skirtumai tarp apskričių tapo beveik keturis kartus didesni nei 1995 metais. Šiuo metu situacija tokia, kad nors darbuotojų darbo pobūdis ir atsakomybė panašūs, darbuotojų gaunamas darbo užmokestis priklauso nuo apskrities, kurioje dirbama. Visi šie faktai rodo, kad regioninė darbo užmokesčio diferenciacijos problema iki pat šių dienų yra neišspręsta.

Darbo užmokesčio diferenciacijos ir ją lemiančių veiksnių susidarymo priežastis bei turinį analizavo nemažai užsienio autorių: Masso J., Krislo K. (2010), Lundin N., Yun L. (2009), Muravyev A. (2009), Gorzig B., Gornig M., Werwatz A. (2008). Galima teigti, jog Lietuvos autorių indėlis tiriant regioninę darbo užmokesčio diferenciaciją, veiksnius ir problemas nėra labai didelis. Rudytė D., Beržinskienė D., Prichotskytė F. (2008) analizavo darbo užmokesčio diferenciaciją šalies regionuose bei ją lemiančius veiksnius; Balvočiūtė R., Skunčikienė S. (2008) atliko Lietuvos organizacijų darbo užmokesčio struktūrinę analizę įvertinant darbuotojų išsilavinimą bei darbo stažą; Tamašauskienė Z., Šileika A., Mačiulytė A. (2008) analizavo darbo užmokesčio diferenciacijos teorinius ir praktinius aspektus (Šiaulių miesto įmonėse). Moters ir vyro padėtį Lietuvos darbo rinkoje analizavo Daukantienė N. (2006), darbo užmokesčio pokyčius Lietuvos žemės ūkio sektoriuje ekonominio nuosmukio laikotarpiu analizavo Baležentis A., Baležentis T., Misiūnas A. (2011). Be to, nors kai kurių minėtų autorių analizė buvo nukreipta į darbo užmokesčio diferenciaciją apskrityse, tačiau autorių darbuose nebuvo analizuotas aspektas – regioninė vidutinio darbo užmokesčio diferenciacija ūkio sektoriuose. Dėl šios priežasties šio darbo tyrimo probleminis aspektas siejamas su regioninės darbo užmokesčio diferenciacijos vertinimu išskirtuose ūkio sektoriuose: kokiuose ūkio sektoriuose vidutinis darbo užmokestis Lietuvos apskrityse labiausiai skiriasi?

Tyrimo objektas – regioninė darbo užmokesčio diferenciacija.

Tyrimo tikslas: teoriniu aspektu išanalizuoti darbo užmokesčio diferenciaciją ir atlikti regioninės darbo užmokesčio diferenciacijos analizę pagal ūkio sektorius, išskiriant darbo užmokesčio sklaidą ūkio sektoriuose paaiškinančius veiksnius.

Darbo uždaviniai:

1. palyginti įvairių autorių darbo užmokesčio apibrėžimus;
2. apibūdinti darbo užmokesčio formas, funkcijas ir modelius, apibūdinti darbo užmokesčio diferenciaciją ir išskirti jos rūšis, apibendrinti darbo užmokesčio diferenciaciją lemiančius veiksnius;
3. atlikti darbo užmokesčio svyravimų analizę ūkio sektoriuose ir įvertinti darbo užmokesčio diferenciaciją išskirtuose ūkio sektoriuose tarp apskričių 2007 – 2013 m.;
4. sugrupuoti apskritis išskirtuose sektoriuose pagal darbo užmokestį ir išskirti apskričių grupes, kuriose vidutinis darbo užmokestis (pagal ūkio sektorius) mažiausiai skiriasi;
5. išskirti veiksnius, kurie geriausiai paaiškina darbo užmokesčio sklaidą Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius.

Hipotezė: Finansinis ir draudimo veiklos sektorius (K) - vienas iš sektorių, kuriame nustatomi didžiausi darbo užmokesčio svyravimai.

Darbo struktūra: Pirmoje darbo dalyje palyginami įvairių autorių pateikti darbo užmokesčio apibrėžimai, apibūdinamos darbo užmokesčio formos, funkcijos, modeliai, apibūdinama darbo užmokesčio diferenciacija ir išskiriamos jos rūšys, apibendrinami darbo užmokesčio diferenciaciją lemiantys veiksniai.

Antroji darbo dalyje išskiriami ūkio sektoriai, kuriuose nustatyti, didžiausi darbo užmokesčio svyravimai. Išskirtuose ūkio sektoriuose įvertinama darbo užmokesčio diferenciacija tarp apskričių. Išskirtuose sektoriuose sugrupuojamos apskritys pagal darbo užmokestį, išskiriamos apskričių grupės, kuriose vidutinis darbo užmokestis (pagal ūkio sektorius) mažiausiai skiriasi.

Trečioji darbo dalis skirta išskirti veiksnius, kurie geriausiai paaiškina darbo užmokesčio sklaidą Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius.

Metodai: mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, duomenų sisteminimas, lyginimas, atrinkimas, grupavimas, klasifikavimas, absoliutinių ir santykinų rodiklių skaičiavimai, dinaminių eilučių analitiniai skaičiavimai, matematinės statistikos metodai: klasterinė analizė, regresinė analizė.

Teorinis darbo reikšmingumas. Teorinė baigiamojo darbo dalis yra skirta mokslinės įvairių autorių literatūros studijavimui, kadangi susisteminti ir palyginami darbo užmokesčio apibrėžimai, apibūdinamos darbo užmokesčio formos, funkcijos, modeliai, apibūdinama darbo užmokesčio diferenciacija, išskiriamos jos rūšys bei apibendrinami veiksniai, kurie svarbiausi darbo užmokesčio diferenciacijos analizei Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius.

Praktinis darbo reikšmingumas. Praktinėje baigiamojo darbo dalyje atliekamas darbo užmokesčio diferenciacijos lygio įvertinimas. Remiantis tyrimo analizės atliktais skaičiavimais išskiriami veiksniai, kurie geriausiai apibūdina darbo užmokesčio Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius.

1. DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIACIJOS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Darbo užmokesčio samprata

Ekonomikoje darbas yra laikomas vienas svarbiausių gamybos veiksmu. Darbo rinka kartu su kapitalo ir žemės rinkomis įeina į ekonominių išteklių rinkos sudėtį. Kaip ir kiti ekonominiai ištekliai, darbas rinkoje įgauna savo kainą. Ši kaina ir yra vadinama darbo užmokesčiu. Darbo užmokestis yra ekonominė ir teisinė kategorija. Teisinių santykių plotmėje yra naudojamos įvairios sąvokos, tokios kaip „darbo užmokestis“, „darbo apmokėjimas“, „atlyginimas“, „alga“, todėl tikslinga ir būtų aptarti pačią sąvoką.

Daugelis autorių „darbo užmokesčio“ apibrėžimą traktuoja labai panašiai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

„Darbo užmokesčio“ apibrėžimai

Autorius(iai) / Metai	Apibrėžimas
Tarptautinė darbo organizacijos konvencija Nr. 95 „Dėl darbo užmokesčio apsaugos“ 1 straipsnis (1892)	Bet koks paskirtas ar paskaičiuotas atlyginimas arba uždarbis, išreikštas pinigais, nustatytas abipusiu susitarimu arba pagal nacionalinius įstatymus ar kitus norminius teisės aktus, ir kurį darbdavys moka įdarbintam asmeniui rašytinės arba žodinės sutarties pagrindu už padarytą ar sutartą padaryti darbą arba už suteiktas ar sutartas suteikti paslaugas.
Navickas V., Paulavičius K. (1999)	Darbo jėgos vertės pinigine išraiška arba jos kaina.
Dessler G. (2001)	Tai, kas kainuoja darbdaviui, kad darbuotojas vertintų ir brangintų savo darbą, bei apimantis visus piniginius ir nepiniguinius santykius.
LR darbo kodeksas (2002)	Atlyginimas už darbą, darbuotojo atliekamą pagal darbo sutartį. Išreiškiamas pinigine verte.
Mačernytė - Panomariovienė I. (2003)	Atlyginimas, išmokamas darbuotojui už jo darbo jėgos (fizinę arba protinę prasmėmis, „rankomis“ arba „galva“) panaudojimą, plačiąja prasme apima ne tik asmenų, dirbančių pagal darbo sutartis, bet ir laisvų profesijų atstovų, individualių įmonininkų, dirbančių pagal civilinės teisės sutartis, apmokėjimą už jų darbą, atliktas paslaugas.
Tamašauskienė Z., Šileika A., Mačiulytė A. (2008); Владимировна Л. П. (2000)	Darbo jėgos vertės pinigine išraiška, darbo jėgos kaina, atitinkanti vartojimo prekių ir paslaugų, kurios užtikrina darbo jėgos atkūrimą, darbuotojo ir jo šeimos narių fizinių, dvasinių, saugumo bei saviraiškos poreikių patenkinimą, vertę.
Martinkus B., Žilinskas V. J. (2008)	Pinigine forma išreikštas pajamų šaltinis arba atlygis darbuotojams už jų darbo jėgos kaip gamybos veiksnio panaudojimą.
Stankevičienė A., Liucvaitienė A., Simelytė A. (2010)	Tai pozityvus darbuotojų stabilumą užtikrinantis elementas, o tinkamai sukurto darbo apmokėjimo sistemos dėka darbuotojui nustatomas darbo užmokestis užtikrina organizacijai lojalų darbuotojų išlaikymo ir didesnio pelno augimo galimybes.
Beržinskienė D., Raziulytė S. (2013)	Darbo jėgos kaina, atitinkanti vartojimo prekių ir paslaugų vertę arba tiesiog piniginis atlygis už darbą.
Skačkauskienė I. (2013)	Pajamos, kurias samdomas darbuotojas gauna už darbą. Darbo užmokestis laikomas pagrindiniu gyventojų pajamų šaltiniu.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Pasak Navicko V., Paulavičiaus K. (1999), rinkos ekonomikos sąlygomis darbo užmokestis nustatomas atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos santykį. Bartkevičiaus A. (2004) teigimu bei LR darbo kodekse (186 str. 3 d.) pabrėžiama, jog darbo užmokestis priklauso nuo darbo kiekio ir kokybės, įmonės veiklos rezultatų bei darbo pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje. Mačernytės – Panomariovienės I. (2003) teigimu, darbo užmokestis darbo santykiuose yra garantinio pobūdžio.

Darbo užmokestis garantinį pobūdį įgauna tada, kai darbo užmokesčio išmokėjimas siejamas su darbuotojo išdirbiu, neatsižvelgiant į tai ar darbdavys gavo pelno, ar ne.

Apmokėjimo už darbą sąvoka, paliečia darbo struktūrą ir į atlyginimo sąvoką įtraukiamos kompensacijos už darbą (darbuotojo alga, darbo užmokestis už valandinį darbą, premijos, įvairios darbuotojų privilegijos). Tai rodo, kad nagrinėjant darbo apmokėjimą yra neatskiriamas ir darbo užmokesčio sąnaudų apibrėžimas, apibūdinantis darbo užmokestį kaip atlyginimą už darbą, darbuotojo atliekamą pagal darbo sutartį ir apimantį pagrindinį darbo užmokestį, taip pat visus papildomus uždarbius, bet koku būdu tiesiogiai darbdavio mokamus darbuotojui už jo atliktą darbą (Mackevičius J., Mačiutis J., Subačienė R., 2006).

Barras R. (1994) darbo užmokestį skaido į tiesioginį ir socialinį. Tiesioginis darbo užmokestis yra glaudžiai susijęs su darbuotojo dalyvavimu gamybos procese, o socialinis darbo užmokestis apima atostogų, švenčių dienų apmokėjimą, socialinius įnašus ir mokesčius, susijusius su darbo jėgos naudojimu, taip pat socialines išlaidas, kurias savarankiškai padengia pats darbdavys.

Daugelis autorių, kaip ir Mačernytė – Panomariovienė I. (2003) akcentuoja dvi darbo užmokesčio apmokėjimo sudedamąsias dalis: pagrindinį darbo užmokestį (pastovioji dalis) ir papildomą darbo užmokestį (kintamoji dalis). Tokia darbo užmokesčio apmokėjimo struktūra nustatyta ir LR darbo kodekse.

Pastovioji darbo užmokesčio apmokėjimo dalis priklauso nuo darbo pobūdžio ir turinio. Jį sudaro fiksuotas, reguliariai išmokamas darbo užmokestis, paprastai nustatomas pagal tam tikrus bendrus tarifus. Tai atlyginimo už darbą tarifinė dalis. Kaip teigia Mačernytė – Panomariovienė I. (2003) šiai tarifinei darbo užmokesčio daliai turi būti skiriama ypač daug dėmesio, nes ji yra pagrindinė darbo užmokesčio dalis, kuri nustatoma atsižvelgiant į pareiginės instrukcijos keliamus reikalavimus: išsimokslinimą, atsakomybės laipsnį ir kt. Tarifinis atlygis gali būti mėnesinis arba valandinis ir jį galima apibrėžti kaip fiksuotą pinigų kiekį už darbą einant tam tikras nurodytas pareigas arba darbo vietoje per valandą, mėnesį esant normalioms darbo sąlygoms. Todėl tikslinga būtų sakyti, jog šios pastovios (pagrindinės) darbo užmokesčio dalies atlygis turėtų būti diferencijuojamas atsižvelgiant į einamųjų pareigų ar atliekamo darbo svarbumą ir sudėtingumą (bet niekuomet jis negali būti mažesnis už minimalų valandinį ar mėnesinį darbo užmokestį). Dėl šios rūšies darbo užmokesčio, darbdaviai susitaria priimant darbuotoją į darbą, remiantis iš anksto nustatytais objektyviais kriterijais.

Kita darbo užmokesčio apmokėjimo sudedamoji dalis *kintamas* (papildomas) darbo užmokestis. Šis darbo užmokestis priklauso nuo darbuotojo savybių ir elgesio darbe, darbo sąlygų, bei įmonės pelningumo. Papildomas darbo užmokestis yra skatinamojo pobūdžio ir jam priskiriami: priedai (už darbuotojo profesionalumą, darbo stažą, didelį atsakomybės laipsnį); premijos (už ypatingus, unikalius, svarbius įmonei laimėjimus, gerokai padidinusius jos pelną arba pagerinusius veiklos

kokybę); priemokos (kompensacinės išmokos už nukrypimus nuo normalių darbo sąlygų, už darbą poilsio ir švenčių dienomis, už darbą naktį ir viršvalandžius).

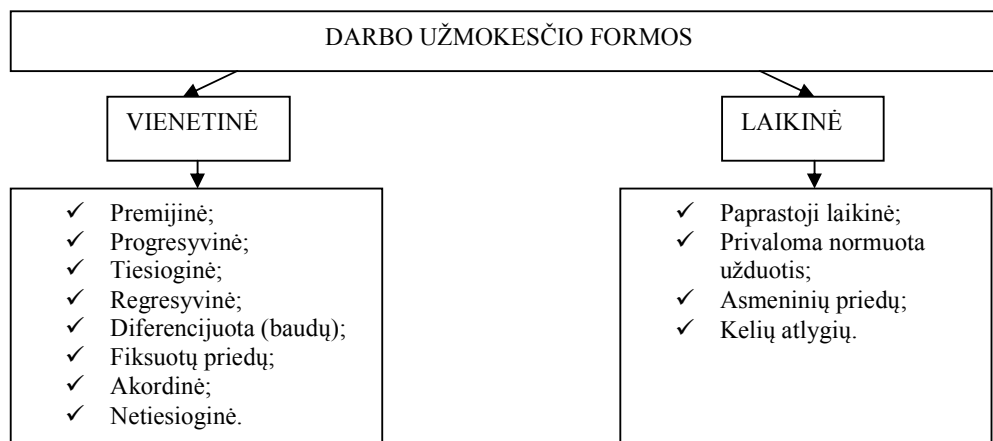
Kintamas (papildomas) darbo užmokestis kiekvienu konkrečiu atveju gali būti skirtingas jeigu ko kito nenumato įstatymai arba jo iš vis gali nebūti (priklauso nuo darbdavių valios).

Pasak Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), Martinkaus B. (2003) toks darbo užmokesčio skirstymas į kintamąją ir pastoviąją dalis leidžia įvertinti tiek objektyvius, tiek subjektyvius veiksnius, todėl darbo užmokestį nustatant tokiu principu galima kalbėti apie „teisingą darbo užmokestį“. Tačiau reikėtų atminti, kad teisingas darbo užmokesčio apmokėjimas negali būti tapatinamas su diferencijuotu darbo užmokesčio apmokėjimu, tačiau šios sąvokos yra glaudžiai susijusios. Diferencijavimas reiškia darbo užmokesčio apmokėjimo skirtumus tarp panašaus pobūdžio darbą dirbančių darbuotojų regione, šakoje. Teisingas darbo užmokesčio apmokėjimas apima: atlyginimą, užtikrinantį darbuotojams ir jų šeimos nariams normalų gyvenimo lygį; padidintą darbo užmokestį už viršvalandžius bei ypatingas darbo sąlygas; vienodą atlyginimą vyrams ir moterims už vienodos vertės darbą; visų darbuotojų teisę į tinkamą išankstinio pranešimo apie atleidimą iš darbo laiką; atsiskaitymų iš darbo užmokesčio ribojimą (Europos socialinė chartija, 2001).

Apibendrinant įvairių autorių pateiktus darbo užmokesčio apibrėžimus, darbo užmokestį, vadiname piniginę išmoką, kurią gauna darbuotojas už atliktą, įvykdytą darbą, kuris priklauso nuo dirbto laiko ir kokybės, įmonės, įstaigos ar organizacijos veiklos rezultatų.

1.2. Darbo užmokesčio formos ir funkcijos

Teisingą atlyginimą už darbą turi garantuoti pasirinkta darbo užmokesčio forma. Išskiriamos dvi pagrindinės darbo užmokesčio formos: vienetinė ir laikinė (žr. 1 paveikslėlį).

1 pav. Darbo užmokesčio formos

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Vanago P. (2009), Martinkaus B., Žilinsko V. J. (2008), Martinkus B., Sakalo A., Savanevičienės A. (2006), Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), Dubino V. (1996), pateiktas darbo užmokesčio formas bei jų skirstymą.

Pasak Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), šios formos atitinka du pagrindinius darbo užmokesčio nustatymo būdus: pagal pagamintos produkcijos kiekį ir atidirbtą darbą. Darbo apmokėjimo formą turi pasirinkti pati įmonė, įvertinusi jos tinkamumą ir racionalumą. Kiekviena iš nurodytų formų gali būti tiek individuali, tiek ir kolektyvinė – priklauso nuo to, pagal kokius rodiklius nustatomas darbuotojo darbo užmokestis: individualus ar grupinis.

Vienetinė darbo užmokesčio forma yra viena seniausių ir paprastai taikoma darbuotojams apmokėti už darbą. Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), Martinkaus B., Žilinsko V. J. (2008), Vanago P. (2009) teigimu, kuomet pasirenkama vienetinė darbo užmokesčio forma, darbo užmokesčio dydis tiesiogiai priklauso nuo tam tikros kokybės atlikto darbo kiekio, atsižvelgiant į darbo turinį ir sąlygas. Anot Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), norint taikyti vienetinę darbo užmokesčio formą, būtinos tam tikros prielaidos: darbas turi būti vertinamas natūrine išraiška, didelis darbo greitis neturi turėti įtakos atliekamo darbo kokybei, didžiausią įtaką darbo rezultatams turi turėti pats darbuotojas. Taip pat autorė pastebi, kad norint tiksliai įvertinti darbuotojo išdirbį, susiduriama su tam tikra problema taikant vienetinę apmokėjimo formą, nes atliktų darbų apimtis vertinama ne tik pagal kiekį, bet ir pagal kokybę, o didinant išdirbį, dažnai nukenčia kokybė.

Žaptoriaus J. (2005) teigimu, vienetinės darbo užmokesčio formos sąlygomis darbuotojai labiau suinteresuoti darbo našumo didėjimu, pažangios patirties skleidimu bei kvalifikacijos kėlimu. Todėl Žvinklio J., Vabalo E. (2006) nuomone, taikant vienetinę darbo užmokesčio formą kyla pavojus, kad dėl besaikio našumo didėjimo gali pablogėti produkcijos kokybė, įrengimų panaudojimas, atsirasti pažeidimų. Be to, praktika rodo, kad darbo užmokesčio apskaičiavimą pagal vienetinę sistemą, tikslingiausia taikyti tais atvejais, kai galima apskaičiuoti individualų uždarbį, kai darbas sistemingai kartojasi ir tiksliai normuojamas (Mackevičius J., 2005).

Tačiau pastaruoju metu vienetinė darbo užmokesčio forma vis rečiau ir rečiau taikoma, ne tik Lietuvoje, bet ir Vakarų Europos šalyse. Autoriai: Dubinas V. (1996), Martinkus B., Vaičiūnas G., Venskus R. (2000), Žaptorius J. (2005), išskyrė tris tai lėmusias priežastis:

1. Technologijos pažanga aiškiai parodė, kad vienetinis darbo užmokestis yra neefektyvus tiek produkcijos išdirbio didinimo, tiek produkcijos kokybės gerinimo požiūriais. Išdirbio didinimas šiuolaikinėmis sąlygomis daugiau priklauso ne nuo individualių darbuotojo pastangų, bet nuo kolektyvo bendrų pastangų geriau panaudoti įrengimus, žaliavas ir medžiagas, darbo laiką, tobuliau organizuoti darbą.

2. Šiuolaikinės gamybos sąlygos yra labai dinamiškos, todėl dažnai reikia keisti įrengimus ir darbo funkcijas bei veiksmus. Reikia dažnai keisti darbo normas ir jų įvykdymo įkainius. Tokio pasikeitimo darbo sąnaudos yra labai didelės, todėl dabartinėmis sąlygomis ekonomiškai netikslinga taikyti vienetinį darbo užmokestį.

3. Taikant vienetinio darbo užmokesčio formą, ekonominiais svertais sunku kontroliuoti pagrindinio ir papildomo apmokėjimo už darbą išlaidas. Taikant šį vienetinį darbo apmokėjimą, negalima sustabdyti šių išlaidų didėjimo, o tai savo ruožtu sukelia infliaciją.

Kadangi vienetinė darbo užmokesčio forma taikoma vis rečiau, vis labiau populiarsnė šiuolaikinėse gamybos sąlygose tampa laikinė darbo užmokesčio forma. Vanagas P. (2009) be jau minėtų laikinės darbo užmokesčio formų atmainų, dar išskiria japonų tradicinę pagal amžių, japonų sudaryta pagal rezultatus ir „Volgos“ automobilių gamyklos. Taikant *laikinę* darbo užmokesčio formą, darbuotojams mokama už dirbtą laiką, t. y. atlyginimas nesiejamas su pagamintos produkcijos kiekiu ar suteiktų paslaugų kiekiu, bet apskaičiuojamas valandinį tarifinį atlygį dauginant iš dirbtų valandų skaičiaus. Pasak Mačernytės – Panomariovienės I. (2003), laikinė darbo užmokesčio forma labai plačiai taikoma nustatant specialistų ir vadovų darbo užmokestį. Laikinės darbo apmokėjimo sistemos trūkumas tas, kad sistema beveik neskatina efektyvumo ir nekelia našumo (Jurčienė D., 2001). Anot Martinkaus B., Žilinsko V. J. (2008), laikinis darbo apmokėjimas tinka ir tokiuose darbuose, kur darbas turi būti kruopščiai atliekamas, o spartūs darbo tempai gali pabloginti darbo kokybę.

Martinkaus B., Žičkienės S., Žilinsko V. J. (2002) supratimu, keičiantis darbo sąlygoms, automatizuojant gamybos procesus laikinio darbo užmokesčio sistemos tobulinamos, kuriamos naujos – pritaikomos konkrečioms darbo sąlygoms. Tačiau autorių teigimu, pagrindinis tikslas – darbo intensyvumo, kokybės, darbuotojų suinteresuotumo didinimas ir darbo užmokesčio teisingumo principų laikymasis. Martinkus B., Sakalas A., Savanevičienė A. (2006) teigia, kad teisinga apmokėjimo už darbą sistema, turi remtis šiais principais:

1. atlyginimo sistema privalo būti aiški ir suprantama t. y. kiekvienam darbuotojui turi būti aiškus darbo rezultato ir apmokėjimo už darbą ryšys;
2. atlyginimas turi skatinti kiekvieną darbą atlikti gerai;
3. turi apmokėti už realiai atliktą darbą, o ne už numatytą;
4. skatinti darbuotoją didinti darbo našumą;
5. turi būti žinomi ir pripažinti darbo rezultatai.

Šiandieninė praktika rodo, kad kai kurios įmonės, bendrovės jau derina abi darbo užmokesčio formas. Kai kurių darbuotojų darbo užmokestis susideda iš fiksuoto darbo užmokesčio (laikinė forma) bei parduotų prekių ir paslaugų skaičiaus (vienetinė forma).

Norint atskleisti darbo užmokesčio esmę būtina analizuoti darbo užmokesčio funkcijas. Įvairioje literatūroje nurodoma nemažai darbo užmokesčio funkcijų. Rusijos darbo teisėje išskiriamos trys pagrindinės darbo užmokesčio funkcijos: atstatomoji, skatinamoji ir reguliuojamoji. Jos atspindi darbo jėgos pasiūlos ir paklausos santykį formuojant personalą, numatant darbuotojų skaičių ir jų užimtumą (Трудовое право России: учебник для вузов, 1998). Lietuvos ekonomistai

(Stancikas E., Martinkus B., Savanevičienė A., Gerikienė V. ir kt.) išskiria atstatomąją (reprodukcinę), skatinamąją ir socialinių garantijų darbo užmokesčio funkcijas.

Atstatomosios (reprodukcinės) funkcijos pavadinimas kilo iš termino „darbo jėgos atstatymas“. Anot Beržinskienės D., Raziulytės S. (2013), atstatomoji darbo užmokesčio funkcija sutampa su darbo užmokesčio tikslu – atkurti gebėjimą dirbti. Pasak autorių, darbo užmokestis turi kompensuoti paprasto nekvalifikuoto darbo pragyvenimo kaštus t. y. padengti drabužių, būsto, maisto, medicininio aptarnavimo ir kitų socialinių poreikių išlaidas, antraip dirbantis asmuo negalėtų normaliai funkcionuoti, todėl daugelyje valstybių egzistuoja minimalus darbo užmokestis, kuriuo siekiama užtikrinti minimalias lėšas, reikalingas minimaliam pragyvenimo lygiui. Normaliomis sąlygomis darbo jėga atkuriamą ne tik patenkinant fiziologinius poreikius (pertrauka pailsėti ir pavalgyti), bet ir sudarant patenkinamas sąlygas darbuotojų kvalifikacijai kelti bei kūrybiniam potencialui plėtoti (Mačernytė – Panomariovienė I., 2003).

Socialinių garantijų funkcija. Žmogaus egzistencijos minimumas, t. y. užtikrinantis socialines garantijas. Būtina padengti kvalifikuotos darbo jėgos parengimo sąnaudas, kurios priklauso nuo kvalifikacijos sudėtingumo, tiesioginės išlaidos kvalifikacijai įgyti ir palaikyti. Darbuotojo kvalifikacijos lygį lemia 4 pagrindiniai veiksniai, kurie turi būti įvertinti atitinkamai diferencijuojant apmokėjimo lygį: bendrasis išsimokslinimas, visų formų išsimokslinimas, įgūdžiai, įgyti praktiniame darbe, įgimtos asmeninės dalykinės savybės (Mačernytė - Panomariovienė I., 2003).

Skatinamoji darbo užmokesčio funkcija yra padidinti darbo našumą ir motyvaciją. Mokant didesnę darbo užmokesčių darbuotojams ne tik padidinama jų motyvacija našiau dirbti, bet ir gerinama darbuotojų sveikata (aukštesnis pragyvenimo lygis sąlygoja geresnę sveikatą), gerėja darbo jėgos kokybė, mažėja darbuotojų kaita įmonėje (Trpeski P., 2009). Pasak Žiogelytės L. (2010) darbo užmokesčio skatinamoji funkcija reikalauja aiškos ir įmonės darbuotojams suprantamos darbo apmokėjimo sistemos, nes priešingu atveju bus slopinamas darbuotojų aktyvumas ir motyvacija. Skatinamoji darbo užmokesčio funkcija taikoma nustatant atitinkamą darbo užmokesčio dydį už kiekybę ir kokybę, taikant diferencijuotą darbo apmokėjimą (Mačernytės – Panomariovienės I., 2003).

Tamašauskienė Z., Šileika A., Mačiulytė A. (2008) išskiria dar dvi darbo užmokesčio funkcijas: kompensacinę ir kaupimo.

Apibendrinus galima teigti, jog literatūroje yra išskiriamos trys pagrindinės darbo užmokesčio funkcijos: atstatomoji (reprodukcinė), skatinamoji ir socialinių garantijų. Pagrindinės darbo užmokesčio apmokėjimo formos yra vienetinė ir laikinė. Kiekviena jų sudaryta iš tam tikrų sistemų t. y. atmainų. Tarp darbo užmokesčio sistemų egzistuoja daugybė variacijų, kurios moksliškai pagrįstos ir taikytinos tam tikru darbo organizavimo atveju. Išskiriamos pagrindinės – atstatomoji, skatinamoji ir socialinių garantijų darbo užmokesčio funkcijos.

1.3. Darbo užmokesčio modeliai

Darbo užmokesčio formų pagrindimas dabartinėmis sąlygomis remiasi trimis pagrindiniais apmokėjimo organizavimo modeliais: japoniškuoju, amerikietiškuoju bei Vakarų Europos. Dauskurdo V. (2003), Žaptoriaus J. (2005) teigimu, minėti darbo užmokesčio organizavimo modeliai šiuo metu labiausiai paplitę. Anot Martinkaus B. (2003), Žaptoriaus J. (2005), šie darbo užmokesčio organizavimo modeliai tarpusavyje glaudžiai siejasi, pavieniai elementai susipina vienas su kitu, todėl jie gali būti išskirti tik sąlyginai. Vis dėl to jie turi tam tikrų išskirtinių bruožų, lemiančių vieno ar kito darbo apmokėjimo modelio savitumą. Žaptoriaus J. (2005) teigimu, visi trys modeliai pagrįsti dviem darbo užmokesčio formomis – laikine arba vienetine.

Pasak Martinkaus B. (2003), taikant japoniškąjį modelį, darbo užmokesčio sistema organizuojama remiantis darbuotojų anketiniais duomenimis (atsižvelgiama į jų amžių, lytį, išsilavinimą, darbo stažą). Skirtingai nuo amerikietiškojo darbo apmokėjimo modelio, čia diferencijuojant darbuotojų tarifinį atlygį darbo turinys ir darbuotojo kvalifikacija yra ne tokie reikšmingi kaip darbuotojo amžius ir darbo stažas. Darbo stažas ir darbuotojo amžius šiame modelyje paprastai lemia daugiau nei darbo sudėtingumo įvertinimas. Dauskurdo V. (2003) teigimu, šiame modelyje darbo sudėtingumo įvertinimas dažniausiai yra antraeilis kriterijus. Pasak Žaptoriaus J. (2005), japoniškajam darbo apmokėjimui priskiriamos ir dvi laikinio darbo apmokėjimo formos atmainos:

1. japonų tradicinė laikinio darbo apmokėjimo atmaina – pagrįsta tarifinių atlygių priklausomybe nuo darbuotojo amžiaus, t. y. darbuotojo atlyginimas priklauso nuo dirbtų valandų skaičiaus ir valandinio tarifo, kuris nustatomas atsižvelgiant į darbuotojo amžių;
2. japonų sintezuota pagal rezultatus laikinio darbo užmokesčio atmaina – pagrįsta dviem tarifiniais atlygiais: darbo ir asmeniniais.

Martinkaus B. (2003), Žaptoriaus J. (2005) teigimu, amerikietiškam modeliui būdingas griežtas atliekamo darbo apibrėžimas, t. y. tikslai apibūdinamas atliekamo darbo turinys, darbuotojo kvalifikacijos, darbo stažo ir jo dalykinių bei asmeninių savybių reikalavimai. Todėl naudojamos sudėtingos darbų vertinimo metodikos, taikomas darbų sudėtingumo rangavimas. Jo pagrindu diferencijuojami darbininkų tarifiniai atlyginimai ir tarnautojų atlyginimai. Šiam modeliui priskirtina fiksuotų priedų vienetinio darbo apmokėjimo atmaina (Martinkus B., Žičkienė S., Žilinskas V. J., 2002).

Martinkaus B., Žičkienės S. (2006) teigimu, Vakarų Europos šalių darbo užmokesčio apmokėjimo modelis yra tarpinis tarp amerikietiškojo ir japoniškojo modelių. Šiame modelyje svarbiausias darbo apmokėjimo nustatymo kriterijus, pagal kurį vertinamas darbo sudėtingumas – profesinis parengimas bei atliekamo darbo sudėtingumas (Dauskurdas V., 2003, Martinkus B.,

2003). Būtina pabrėžti, kad darbuotojo amžius ir darbo stažas šiame modelyje yra tik papildomi darbo apmokėjimo kriterijai.

Pasak Dauskurdo V. (2003), darbo užmokesčio išskirti organizavimo modeliai, tai tik teoriniai modeliai. Praktikoje gali būti taikomos įvairios šių modelių atmainos, skirtingi deriniai. Autoriaus teigimu, šie modeliai atspindi ne tik įmonės pasirinktus ir taikomus darbo užmokesčio organizavimo principus, bet ir tam tikras nusistovėjusias visuomenines vertybes. Todėl, renkantis vieną ar kitą modelį, į tai irgi reikėtų atsižvelgti. Pavyzdžiui, "aklai" taikant japoniškąjį darbo užmokesčio organizavimo modelį, kuriame itin svarbus darbuotojo amžius, būtų rizikuojama pažeisti Lietuvos Respublikos darbo kodekse deklaruojamą darbo subjektų lygybę, draudžiančią išskirti darbuotojus pagal kriterijus, nesusijusius su dalykinėmis savybėmis (taip pat ir pagal amžių). Vis dėlto minėti modeliai gali būti laikomi pagrindu, kuriuo remiamasi nustatant įmonėje taikomus darbo užmokesčio organizavimo principus.

Apibendrinus literatūros šaltiniuose pateiktus darbo užmokesčio modelius galime teigti, kad darbo užmokesčio pagrindimas yra paremtas trimis pagrindiniais darbo užmokesčio organizavimo modeliais: amerikietiškoju, japoniškoju ir Vakarų Europos šalių. Kadangi darbo užmokesčio organizavimo modeliai tarpusavyje glaudžiai siejasi, pavieniai elementai susipina vienas su kitu, todėl jie gali būti išskirti tik sąlyginai.

1.4. Darbo užmokesčio diferenciacijos samprata ir jos rūšys

Darbo užmokesčio diferenciacija – skirtingas darbo užmokesčio apmokėjimas už panašaus pobūdžio darbą dirbantiems darbuotojams regione, šakoje, įmonėje. Darbo kainos diferenciacija šiuolaikinėje ekonomikos teorijoje dažnai papildoma specializuotomis darbo santykių ir darbo kainos formavimosi koncepcijomis, kurios stengiasi atskleisti konkrečius darbo apmokėjimo skirtumus ir juos sąlygojančius veiksnius. Diferencijuoti darbo užmokestį - teoriškai apibrėžti ir faktiškai nustatyti jo dydį, priklausantį nuo konkrečių veiksnių. Darbo užmokesčio diferenciacijos veiksniai sąlygoja skirtingų profesijų, regionų, įmonių, darbo vietų darbuotojų apmokėjimo įvairovę (Sinn H. W., 1999). Darbo užmokesčio diferenciacija daro esminį poveikį darbuotojams skatindama kelti išsilavinimo lygį, kvalifikaciją, įgyti naujas profesijas, prisiimti didesnę atsakomybę, dirbti mažiau įsisavintuose rajonuose (Vamvakidis A., 2008).

Egzistuoja keletas darbo užmokesčio diferenciacijos rūšių, kurios glaudžiai susijusios tarpusavyje. Autoriai Dubinas V. (1996) ir Žaptorius J. (2005) išskiria šias diferenciacijos rūšis: regioninę, šakinę, profesinę.

Regioninė darbo užmokesčio diferenciacija, anot Žaptoriaus J. (2005), ryškiausia tarptautiniame lygyje. Autoriaus teigimu, ją lemia valstybinio darbo rinkos reguliavimo per minimalaus darbo užmokesčio nustatymą aspektai bei ekonominis atskirų regionų išsivystymas. Darbo rinkoje

regioninė darbo užmokesčio diferenciacija susiformuoja regioniniu lygmeniu: valstybės, apskričių bei miestų ir kaimų aspektu. Pasak Tamašauskienės Z., Šileikos A., Mačiulytės A. (2008), regioninius skirtumus lemia regiono ekonominis išsivystymas ir plėtra, darbo rinkos sąlygos, teisiniai aktai, profesinių sąjungų veikla, minimalaus darbo užmokesčio nustatymas, našumas.

Šakinė darbo užmokesčio diferenciacija atsiranda dėl skirtingo pramonės ir verslo sričių potencialo ir rentabilumo (Žaptorius J., 2005). Šakinė darbo užmokesčio diferenciacija susiformuoja skirtingose šalies ūkio šakose (ekonominėse veiklose, sektoriuose, įmonėse), kuria lemia atskirų verslo šakų pelningumas bei našumas.

Atlyginimų diferenciacija pagal *profesines darbuotojų kvalifikacijas* priklauso nuo atskirų specialistų paklausos, profesinės kvalifikacijos įgijimo ir paruošimo sunkumo bei kitų profesinių savybių (Žaptorius J., 2005).

Moksliniuose šaltiniuose teigiama, kad egzistuoja *diskriminacinė darbo užmokesčio diferenciacija*, kuri pasireiškia darbo užmokesčio skirtumais tarp lyčių, skirtingo amžiaus, rasės, tačiau turi būti vienodai apmokamas tiek vyrų, tiek moterų analogiškos vertės darbas.

Be jau išvardytų darbo užmokesčio diferenciacijos rūšių išskiriama ir darbo užmokesčio diferenciacija įmonės lygmeniu, kurią labiausiai lemia darbų (pareigybių) vertinimo kriterijai - diferenciacijos veiksniai. Pažymėtina, kad autoriai, kurių darbais remtasi, išskiria skirtingus darbo užmokesčio diferenciacijos veiksnius (kriterijus). Analizuojant darbo užmokesčio diferenciaciją įmonės lygmeniu pagrindiniais darbo užmokesčio diferenciacijos veiksniais derėtų laikyti darbo vietų (pareigybių) įvertinimo kriterijus. Darbo užmokesčio diferenciacijos kriterijai, apima darbuotojo kvalifikaciją, fizines ir protines pastangas, atsakomybę, darbo sąlygas (Tamašauskienė Z., Šileika A., Mačiulytė A., 2008).

Skominas V. (2000) teigia, kad darbo užmokesčio diferencijavimo pagal veiklos charakteristiką koncepciją sieja darbo kainą su atlikto darbo kiekiu, jo kokybe, darbo sąlygomis ir kitomis jo savybėmis. Autorius pateikia darbo užmokesčio teorijas, kurios stengiasi atskleisti konkrečius darbo apmokėjimo skirtumus ir jas sąlygojančius veiksnius: darbo užmokesčio diferencijavimo pagal veiklos charakteristikas, žmogaus kapitalo teorija, sutarčių teorija, kvazirentos teorija, segmentuotos darbo rinkos teorija.

Žmogaus kapitalo teorija – aiškina priežastis, lemiančias atskirų darbuotojų ribinio produkto ir jų darbo kainos skirtumus. Tai skirtingos investicijos į žmogų, rengiant jį tam tikrai veiklai. Darbo kaina turi padengti šias skirtingas investicijas, dėl to atsiranda jos skirtumai.

Sutarčių teorija – darbo užmokesčio diferencijavimas siejamas su rizikos veiksniais, įtakančiais darbo užmokestį tiek darbdavio, tiek ir samdomo darbuotojo požiūriu. Sutarties pagrindu kiekviena šalis prisiima savo išsipareigojimus: darbo užmokestis didinamas mainais į didesnes darbo pastangas bei jo produktyvumą.

Kvazirentos teorija – darbuotojų darbo užmokestį aiškina rentinių elementų apraiškomis darbo rinkoje. Darbo užmokestis virsta renta tais atvejais, kai tam tikrų darbuotojų darbo pasiūla yra neelastinga paklausai, dažniausiai tik trumpąjį laikotarpį. Šis trumpalaikis pasiūlos neelastingumas darbo užmokesčiui suteikia rentos požymių, iš dalies jį paverčia kvazirenta.

Segmentuotos darbo rinkos teorija – grindžia darbo užmokesčio skirtumus socialinių partnerių susitarimais arba konkurencija. Dėl susitarimų konkretus darbo užmokestis gali būti įvairus. Taip yra dėl skirtingo darbuotojų išsilavinimo, kas sudaro prielaidas skirtingo darbo užmokesčio net tos pačios profesijos ribose susiformavimui.

Darbo užmokestis turi būti diferencijuojamas atsižvelgiant į darbo pobūdį, darbo sąlygas, profesiją, atsakomybę, nes taip didinama motyvacija ir kompensuojama už patiriamą riziką darbe. Atskirų regionų, ekonominių veiklų ir sektorių darbo užmokesčio diferenciacija sukelia ekonomikos augimo problemas, trukdo tolygiai plėtrai. Darbo užmokesčio diferenciacija taip pat negali būti diskriminacinė, t. y. darbo užmokestis negali būti diferencijuojamas pagal lytį, amžių, rasę, tautybę. Todėl siekiant aukštesnio visuomenės pragyvenimo lygio svarbu įvertinti darbo užmokesčio diferenciaciją ir jos priežastis bei siekti tolygaus pajamų augimo.

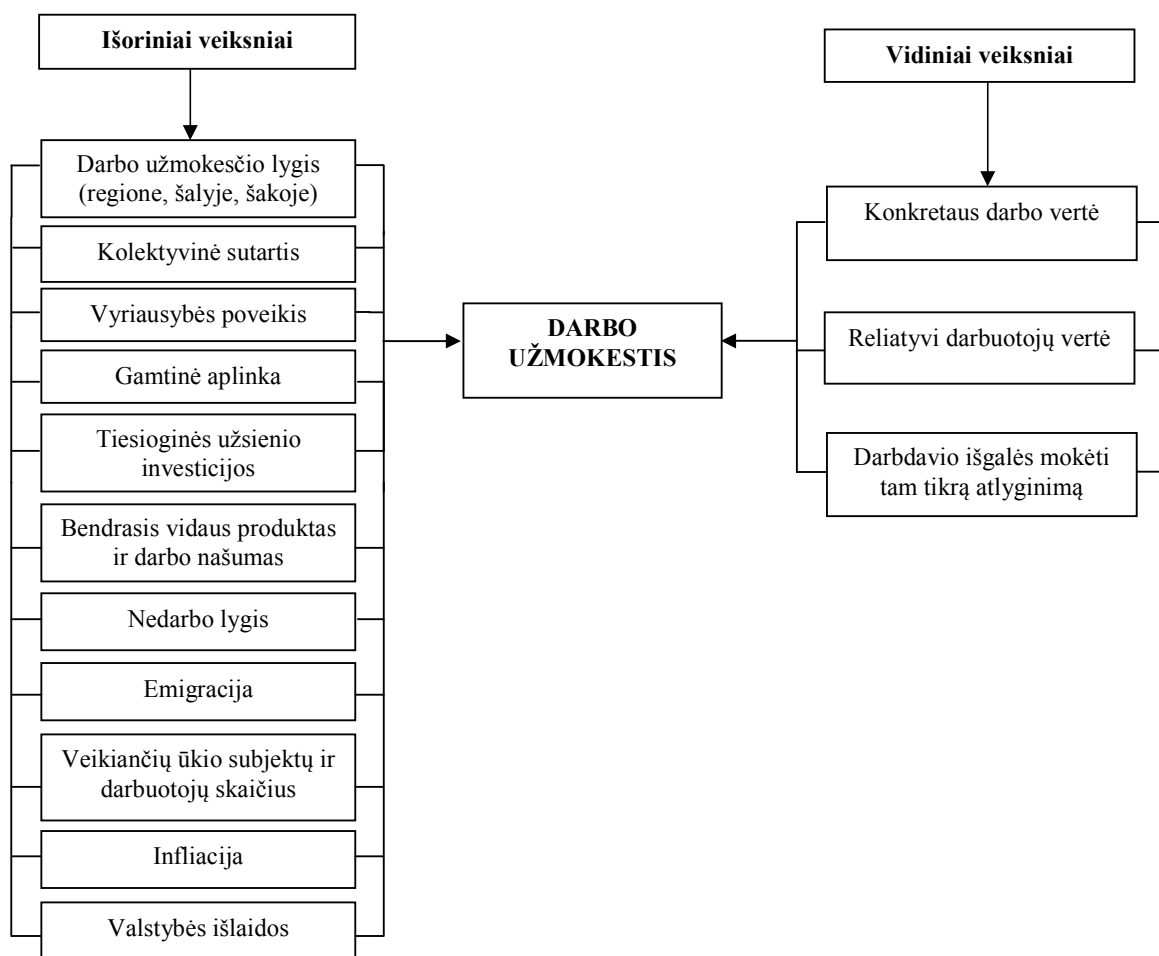
Apibendrinus galime teigti, kad išskiriamos šios darbo užmokesčio diferenciacijos rūšys: regioninė, šakinė, profesinė, diskriminacinė. Taip pat reikėtų išskirti ir darbo užmokesčio diferenciaciją įmonės lygmeniu. Būtina pažymėti, kad ypač aktuali atskirų regionų darbo užmokesčio diferenciacija, nes ji sukelia ekonomikos augimo problemas, trukdo tolygiai plėtrai.

1.5. Darbo užmokesčio dydį lemiantys veiksniai

Veiksniai, turintys įtakos darbuotojų darbo užmokesčiui, ekonominėje literatūroje klasifikuojami skirtingai. Autoriai: Dubinas V. (1996), Sakalas A., Vanagas P., Martinkus B., Venskus R., Viršvilaitė R., Ivaškienė A. (1996), Gerikienė V., Marčinskas A. (2002), Žaptorius J. (2005), Martinkus B., Sakalas A., Savanevičienė A. (2006), Martinkus B., Žilinskas V. J. (2008), Vanagas P. (2009) darbo užmokesčio dydį lemiančius veiksnius skirsto į išorinius ir vidinius.

Kaip teigia Martinkus B., Žilinskas V. J. (2008), apibūdinant išorinius veiksnius, akcentuojamas konkrečioje šalyje nustatytas minimalus darbo užmokesčio dydis, kuris pagal tos šalies įstatymus turi būti kiekvieno darbuotojo minimali apmokėjimo už darbą riba. Anot autoriaus, iš vidinių veiksnių pabrėžiama atlikto darbo vertė, kuri nustatoma įvairiais darbų įvertinimo metodais.

Darbo užmokesčio dydį lemiančių veiksnių klasifikacija pateikta 2 paveikslėlyje.

2 pav. Darbo užmokesčio dydį lemiantys veiksniai

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Žiogelytės L. (2011), Raziulytės S. (2011), Vanago P. (2009), Martinkaus B., Žilinsko V. J. (2008), Rudytės D., Beržinskienės D., Prichotskytės F. (2008), Žaptoriaus J. (2005), pateiktus darbo užmokesčių įtakojančius veiksnius.

Išoriniai veiksniai:

Darbo užmokesčio lygis regione orientuoja darbdavius mokėti tam tikros specialybės ir kvalifikacijos darbuotojams tokio lygio darbo užmokestį, koks mokamas šiame regione panašioms darbuotojams (Gerikienė V., 2002; Ahn T., Arcidiacono P., Wessels W., 2005; Žaptorius J., 2005; Vanagas P., 2009). Susiklosto tokia situacija, kad pasirašydami darbo sutartį darbuotojai iš darbdavių reikalauja tokių atlyginimų, kokie mokami analogiškų profesijų darbuotojams kitose įmonėse (Martinkus B., Žilinskas V. J., 2008). Priešingu atveju, jei darbdavys siūlo mažesnę atlyginimą, darbo sutartį sudaryti sunku su darbuotoju, nes darbuotojai už savo darbo užmokestį negalės įsigyti reikalingų tam regionui būdingų asmeninio vartojimo reikmenų.

Kolektyvinė sutartis. Žaptoriaus J. (2005), Vanago P. (2009) teigimu viena svarbiausių profsąjungų kolektyvinės sutarties su darbdaviu funkcija yra susitarimas dėl darbo ir darbo užmokesčio sąlygų. Profsąjungų tikslas – sudarant naują kolektyvinę sutartį, padidinti realų darbo užmokestį. Todėl tuose regionuose, kuriuose gerai organizuotos profsąjungos, darbo užmokesčiai didesni.

Vyriausybės poveikis. Visiems darbuotojams LR Vyriausybė nustato ne mažesnę kaip minimalų darbo užmokestį, taip pat įstatymais reglamentuojamas darbo apmokėjimas už darbą kenksmingomis sąlygomis, darbą naktį, švenčių dienomis ir viršvalandžius.

Gamtinė aplinka. Dėl aštrėjančių ekologinių problemų pastaruoju metu gamtinė aplinka tampa vis svarbesnis miesto veiklos aspektas, apimantis klimato sąlygas, atsinaujinančių ir neatsinaujinančių gamtinių išteklių naudojimą, aplinkosaugos priemones, atliekų tvarkymo standartus ir pan. (Sinkienė J., 2008). Pasak McAvoy M., Cohen N. (2002), miestų veiklos rezultatai priklauso nuo miesto gamtinės aplinkos, kuri turi didelės reikšmės gyvenimo kokybei. Patraukli fizinė ar gamtinė aplinka yra svarbiausias „tinkamumo gyventi“ veiksnys ir tiesiogiai ar netiesiogiai gali paskatinti darbo vietų sukūrimą ar investicijų „įplaukimą“. Kaip teigia Vaitekūnas S., Stefanenkova E. (2011), kiekvienas skirtingas šalies regioninis vienetas gali būti specializuotas tam tikroje ūkio šakoje, atsižvelgiant į gamtines ir ekonomines regiono sąlygas, žmogiškuosius išteklius, vidaus rinką ir eksporto galimybes, vykdomą politiką ir pan.

Tiesioginės užsienio investicijos (ypač užsienio kapitalo) traktuojamos kaip pagrindinis kelias modernizuoti Lietuvos ekonomikoje naudojamas technologijas, pakelti gyvenimo lygį, kad Lietuvos žmonių gyvenimo būdas atitiktų išsivysčiusių šalių standartus. Tiesioginių užsienio investicijų mastas Lietuvoje turi tendenciją augti. Lietuvai tapus ES nare, atsivėrė didesnės galimybės naudotis struktūrinių fondų parama, laisvai įsivežti užsienio kapitalą bei palyginti pigia darbo jėga konkuruoti su kitomis valstybėmis. Tiesioginių užsienio investicijų apimtis lemia daugelį šalies gyvenimo sričių, tarp jų ir darbo užmokesčio lygį. Jos sietinos su pasenusių technologijų atnaujinimu, naujų darbo vietų kūrimu ar investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, gamtinių produktų ar teikiamų paslaugų konkurencingumu rinkoje. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui darbo užmokesčio kitimą veikia tiesiogiai, tačiau darbo užmokesčio diferenciaciją regionuose sąlygoja ir netolygus investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose (Rudytė D., Beržinskienė D., Prihotskytė F., 2008).

Darbo našumas parodo darbo jėgos panaudojimo rezultatyvumą, nes augant darbo našumui didėja per tą patį laiką pagaminamos produkcijos apimtys, t. y. darbuotojai sukuria daugiau produkcijos. Dėl darbo našumo išaugusios gamybos apimtys sukuria didesnę pelną įmonėms, kadangi sąnaudos nedidėja. Kaip teigia Beržinskienė D., Raziulytė S. (2012), dėl didėjančio darbo našumo įmonės, nedidindamos kainų ir nemažindamos pelno, gali didinti darbo užmokestį, be to darbo našumui augant, didėja įmonių konkurencingumas, o augant šalies ekonomikai, mažėja nedarbas. Įmonės siekdamos išsaugoti esamus darbuotojus, didina darbo užmokestį. Vis dėlto produkcijos paklausai sumažėjus, mažėja ir produkcijos kaina bei įmonės pelnas, tuomet mažėja ir darbo užmokestis, nepaisant aukšto darbo našumo (Jellal M., Zenou Y., 1999). Upender M., Sujan M. (2008) teigia, kad jei darbo užmokestis auga sparčiau nei darbo našumas, gali prasidėti

infliaciniai procesai. Būtina pabrėžti, kad tarpusavio priklausomybė tarp darbo užmokesčio ir darbo našumo ypač analizuojama mokslininkų, bet skirtingais požiūriais ir aspektais. Daugelis mokslininkų sutaria, kad tarp darbo užmokesčio ir darbo našumo egzistuoja tarpusavio ryšys, nors požiūris į šį tyrimo objektą daugelio autorių yra skirtingas. Diskutuojama ar darbo našumas lemia darbo užmokesčio dydį, ar darbo užmokestis lemia darbo našumo didėjimą. Pasak Mankiw G. (2003) neoklasikinė ekonomikos teorija teigia, kad darbo našumas lemia darbo užmokesčio dydį. Efektyvaus darbo užmokesčio teorija nurodo, kad didėjantis darbo užmokestis didina darbo našumą (Trapeški P., 2009). Remiantis autorių Beržinskienės D., Raziulytė S. (2012) atlikto tyrimo rezultatais nustatyta, kad 2002 – 2011 m. laikotarpiu darbo našumas paaiškino didelę darbo užmokesčio variacijos dalį bendru šalies mastu, tačiau atskiruose ekonominėse veiklose šis tarpusavio ryšys ne visada pasitvirtino. Tyrimuose darbo našumu laikoma bendroji pridėtinė vertė, be to bendroji pridėtinė vertė naudojama bendrajam vidaus produktui apskaičiuoti. Augantis *bendrasis vidaus produktas* mažina nedarbo lygį ir lemia darbo užmokesčio didėjimą. Autorė Warner A. (2006), tyrė 183 šalių 1970 – 1994 m. BVP ir darbo užmokesčio ryšį ir nustatė, kad tarp jų egzistuoja tiesioginis ir glaudus ryšys.

Būtina pabrėžti, kad mokslininkai sutaria, kad tarp *nedarbo lygio* ir darbo užmokesčio egzistuoja atvirkštinė tarpusavio priklausomybė: kuo didesnis nedarbas, tuo lėčiau didėja darbo užmokestis ir atvirkščiai. Šio ryšio tyrimuose ypač plačiai minimas A. W. Phillips, kuris 1958 m. parašytame straipsnyje įrodė, kad nedarbo lygį ir nominaliojo darbo užmokesčio kilimo tempus sieja atvirkštinė priklausomybė. Atvirkštinį ryšį tarp darbo užmokesčio ir nedarbo lygio galima pagrįsti dviem teoriniais modeliais, aprašančiais darbo užmokesčio nustatymo procesą: derybų modeliu (McDonald I., Solow R., 1981) ir efektyvaus darbo užmokesčio modeliu (Shapiro C., Stiglitz J. E., 1984). Būtina pabrėžti, kad remiantis derybų modeliu su darbdaviu dėl darbo užmokesčio derasi profesinė sąjunga, o pagal efektyvaus darbo užmokesčio modelį darbo užmokestį nustato darbdavys. Abiem atvejais numatoma, kad nustatant darbo užmokestį, darbdavys atsižvelgia ne tik į darbo našumą, bet ir į alternatyvias pajamas, kurias darbuotojas gautų, jeigu netektų turimo darbo. Asmenims esant didesniai nedarbai, susirasti naują darbą būna sunkiau. Tokiomis sąlygomis alternatyviosios pajamos būna mažesnės, o tai leidžia darbdaviui nustatyti mažesnę atlyginimą. Taip pat atsiranda atvirkštinis ryšys tarp nedarbo lygio ir darbo užmokesčio (Vetlov I., Vibrickas E., 2006). Balnchflower D. G., Oswald A. J. (1995) iškėlė mintį apie nedarbo lygio ir darbo užmokesčio ryšį atskiruose šalies regionuose. Išanalizavę 12 šalių duomenis, autoriai patirtino, kad didesnio nedarbo regionuose mokamas mažesnis darbo užmokestis. Šis tyrimas sulaukė itin didelio tyrėjo susidomėjimo ir buvo atliekamas daugelyje šalių, patvirtinant Balnchflower D. G. ir Oswald A. J. išvadą (Barth E., Bratsberg B., Naylor R., Raaum O., 2002; Ilkcaracan I., Selim R., 2003; Galdeano A. S., Turunen J., 2005).

Emigracija – išorinis veiksnys, kuris glaudžiai susijęs su darbo užmokesčiu. Viena iš emigracijos priežasčių – mažas darbo užmokestis šalyje, regione, šakoje, o tai lemia darbuotojų motyvaciją ir kartų žemą darbo našumo lygį šalyje. Dėl emigracijos mažėjanti darbo jėgos pasiūla suteikia galimybę reikliau vertinti darbdavį ir rinktis patrauklesnę darbo vietą, o darbdaviai priversti konkuruoti tarpusavyje ieškodami veiksmingų darbuotojų motyvavimo priemonių. Dėl emigracijos nuteka reikalinga darbo jėga, todėl sunkiai užpildomos mažiau apmokamos darbo vietos, ima didėti kvalifikuotos darbo jėgos ir specialistų stygius. Darbdaviai priversti didinti darbo užmokestį, kad išsaugotų darbuotojus.

Būtina pabrėžti, kad darbo užmokestis ypač glaudžiai susijęs su dar dviem makroveiksniais – *veikiančių ūkio subjektų* ir *darbuotojų skaičiumi*. Įmonės gaudamos pelno turi galimybes plėsti veiklą, didinant darbo vietų skaičių, o didėjant darbo jėgos paklausai kartu didėja ir darbo užmokestis. Darbo užmokestis turi kisti taip, kad būtų pasiekta darbo jėgos paklausos ir pasiūlos pusiausvyra, būtų užtikrintas veiksmingas darbo jėgos panaudojimas ir būtų teikiamas atlygis, kuris atitiktų pridėtinę vertę. Todėl svarbu, kad visų profesijų ir ekonominės veiklos sričių darbo užmokestis didėtų lygiagrečiai darbo našumo didėjimui (Europos komisija, 2011). Taip pat sparčiai didėjant įmonių skaičiui, trūksta kvalifikuotų darbuotojų, todėl įmonės priverstos didinti darbo užmokestį, kad galėtų pritraukti specialistus iš kitų įmonių, regionų. Lietuvos autorės Rudytė D., Beržinskienė D., Prihotskytė F. (2008) atliko 2002 – 2007 metų darbo užmokestį lemiančių veiksnių analizę, kuri padėjo atskleisti, reikšmingiausių veiksnių įtaką darbą užmokesčio dydžio kitimui apskrityse. Šios autorės nustatė, kad skirtumus tarp apskričių geriausiai išryškina tokie veiksniai, kaip konkrečioje apskrityje sukurtas BVP dydis, veikiančių subjektų skaičius, nedarbo lygis, tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas, darbuotojų išsilavinimo lygis. Dar viena autorė Raziulytė S. (2011), atliko darbo užmokesčio ir jį lemiančių veiksnių priklausomybę 2001 – 2010 metais. Šios autorės atliktas tyrimas parodė, kad darbo užmokesčio variaciją geriausiai paaiškina užimtųjų skaičius su aukštuoju išsilavinimu, darbo našumas, BVP, TUI ir veikiančių ūkio subjektų skaičius. Ši autorė tarp šių veiksnių ir darbo užmokesčio nustatė stiprų tarpusavio ryšį.

Darbo užmokesčio kilimą taip pat galima sieti su *infliacijos lygio* kilimu, nes kainų kilimas įpareigoja darbdavius bent iš dalies kompensuoti kai kurių prekių ir paslaugų pabrangimą. Autorė Hoxna A. (2010) tyrė dvylikoje Europos sąjungos šalių 1996 – 2007 m. ryšį tarp infliacijos ir darbo užmokesčio ir nustatė, kad tarp jų egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys.

Valstybės išlaidos kinta atsižvelgiant į apskrities dydį. Manoma, kad panašios metinės valstybės išlaidos skirtingose apskrityse neužtikrina panašaus darbo užmokesčio tose apskrityse, tačiau valstybės išlaidų augimas skatina darbo užmokesčio kitimą. Rudytė D., Beržinskienė D., Prihotskytė F. (2008) tyrė ryšį tarp valstybės išlaidų vienam gyventojui ir darbo užmokesčio. Šios

autorės nustatė, kad didėjant valstybės išlaidoms vienam gyventojui apskrityse, didėjo ir darbo užmokestis.

Vidiniai veiksniai:

Konkreto darbo vertė yra svarbus darbo užmokesčio dydį lemiantis vidinis veiksnys. Įmonės, neturinčios formalios darbo užmokesčio organizacijos (nuostatų), kiekvieno darbuotojo darbo vertę nustato subjektyviai. Tada darbo užmokesčio dydį mažiau lemia darbo rinka arba kolektyvinės sutartys. Kai įmonės taiko nuostatuose reglamentuotą darbo užmokesčio organizavimą, darbo užmokesčio dydis dažniausiai nustatomas tokiais darbų vertinimo metodais, kuriais tiksliausiai nusakoma kiekvieno konkreto darbo vertė. Praktika rodo, kad tiksliausiai darbų vertė išreiškiama analitiniais darbų vertinimo metodais (Vanagas P., 2009). Darbai (pareigybės) vertinamos pagal aštuonis pagrindinius veiksnius: išsimokslinimas, profesinė patirtis, pareigų ir vadybos lygiai, sprendimų priėmimo mastas ir veikimo laisvė, savarankiškumas ir kūrybiškumas darbe, atsakomybė, darbo sunkumas ir darbo sąlygos. Kaip teigia Vanagas P. (2009), kai darbo užmokesčio organizavimo tvarka aptariama kolektyvinėse sutartyse, analitiniai darbų vertinimo metodai padeda lanksčiau sudaryti darbo sutartis ir įgalina kontroliuoti, kaip laikomasi sutartųjų darbo užmokesčio sąlygų.

Reliatyvi darbuotojų vertė – kitas svarbus vidinis užmokesčio dydį reglamentuojantis veiksnys. Jis susijęs su darbo jėgos kvalifikacija. Atitinkamos kvalifikacijos darbo jėgos parengimui reikalingos ta tikros darbuotojų sąnaudos, kurios turi būti kompensuojamos didesniu užmokesčiu. Reliatyvi darbuotojų vertė - grindžiama lygybe, kad vienodos kvalifikacijos darbuotojai turi gauti vienodo dydžio darbo užmokestį. Tačiau siekiant išlaikyti darbuotojų motyvaciją tikslinga darbo užmokestį maksimaliai individualizuoti pagal atliekamo darbo turinį, taip pat pagal darbuotojo elgesį darbe, pasitelkiant įvairius darbuotojų skatinimo būdus, kad jie siektų nuolat tobulinti savo darbo kokybę (Žaptorius J., 2005; Rudytė D., Beržinskienė D., Prichotskytė F., 2008; Martinkus B., Žilinskas V. J., 2008). Kai kuriuose šalyse prie reliatyvios darbuotojų vertės priskiriamas darbo stažas ir amžius.

Kalbant apie *darbdavių išgalės mokėti tam tikrą atlyginimą* reikėtų išskirti du sektorius: valstybinį ir privatų. Valstybinėse biudžetinėse organizacijose darbo užmokesčio dydis priklauso nuo veikiančių įstatymų bei norminių aktų, o privačiame sektoriuje darbo užmokesčio dydis gali būti ribojamas nuo gaunamo pelno, kurį įmonė gauna pardavusi produkciją arba paslaugas (Rudytė D., Beržinskienė D., Prichotskytė F., 2008). Manoma, kad privačiame sektoriuje darbo užmokestis labiau priklauso nuo pačių darbuotojų darbo produktyvumo. Žaptoriaus J. (2005), Martinkus B., Žilinsko V. J. (2008) teigimu, ekonominės sąlygos, konkurencija taip pat veikia darbdavio išgales mokėti. Konkurencija gali priversti mažinti produkcijos kainas ir tokiu būdu mažinti įmonės pajamas. Dėl to sumažėja darbdavių išgalės mokėti didelį darbo užmokestį.

Apibendrinus, galima teigti, kad veiksniai kurie įtakoja kiekvieno dirbančiojo darbo užmokestį skirstomi į dvi pagrindines grupes: išorinius ir vidinius. Šie veiksniai atitinkamai lemia regioninę, šakinę ar profesinę darbo užmokesčio diferenciaciją. Ekonominio pobūdžio tyrimuose skiriamas didelis dėmesys darbo užmokesčiui ir jį įtakančių ekonominių veiksnių (tiesioginių užsienio investicijų, bendrojo vidaus produkto, darbo našumui, nedarbo lygiui, emigracijos, veikiančių ūkio subjektų ir darbuotojų skaičiaus, infliacijos bei valstybės išlaidų) analizei.

1.6. Darbo užmokesčio diferenciacijos vertinimo metodika

Diferenciacijai nustatyti galima naudoti daug rodiklių. Kiekvienas žemiau nurodytas rodiklis įvertina tam tikrą darbo užmokesčio diferenciacijos aspektą. Darbo tiriamojoje dalyje bus remiamasi šiais rodikliais:

Aritmetinis vidurkis – skaičiuojamas sudedant visas kiekybinio kintamojo (atsitiktinio dydžio) reikšmes ir padalijant šią sumą iš reikšmių skaičiaus. Šis rodiklis skaičiuojamas norint nustatyti visų duomenų aibės elementų vidutinę reikšmę.

Imties aibės plotis – didžiausios ir mažiausios reikšmių skirtumas.

Vidutinis standartinis nuokrypis (arba vidutinis kvadratinis nuokrypis) – dydis nusakantis atsitiktinio dydžio įgyjamų reikšmių sklaidą apie vidurkį. Šis dydis buvo skaičiuojamas norint nustatyti kiek reikšmė vidutiniškai nukrypusi nuo vidurkio. Standartinis nuokrypis darbo tiriamojoje dalyje apskaičiuotas naudojant Microsoft Office Excel programos funkciją STDEV. Taip pat šis dydis gali būti apskaičiuojamas naudojant matematinę formulę:

$$\sigma = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

Kur: n – reikšmių kiekis; x_i – atitinkama reikšmė; $\bar{x}$ – tų reikšmių vidurkis.

Šio darbo analitinėje dalyje darbo užmokesčio diferenciacijos lygio nustatymui tarp apskričių bus naudojamas Gini koeficientas. *Gini koeficientas* – darbo užmokesčio pasiskirstymo rodiklis, naudojamas Lorenzo kreivės analizei. Džini koeficientas apskaičiuojamas kaip ploto tarp Lorenzo kreivės ir absoliučiosios lygybės tiesės santykis su bendruoju plotu į apačią nuo absoliučiosios lygybės tiesės:

$$G = [10000 - \sum f_i (\Phi_i + \Phi_{i-1})] / 100000 = B / A + B;$$

Kur: f_i – darbuotojų lyginamosios dalys, procentais; Φ_i – darbo užmokesčio lyginamosios dalys procentais; B – Lorenco kreivės užpildytas plotas; $A+B$ – Lorenzo kreivės plotas į apačią nuo absoliučios lygybės tiesės iki abscisių ašies. Gini indekso reikšmė kinta nuo 0 iki 1. Kuo ji arčiau 0, tuo darbo užmokesčio pasiskirstymas imtyje vienodesnis. Kuo Gini indekso reikšmė arčiau 1, tuo darbo užmokesčio pasiskirstymas imtyje nevienodesnis.

Analizuojant darbo užmokesčio skirtumus apskrityse, darbo tiriamojoje dalyje bus taikomi šie duomenų analizės metodai:

Klasterinė analizė – metodas identifikuojantis homogenines objektų arba stebėjimų grupes (klasterius), kai objektai suskirstomi taip, kad skirtumai klasterių viduje būtų kuo mažesni, o tarp klasterių – kuo didesni. Klasterinės analizės metodas naudojamas norint nustatyti objektų ar reiškinių panašumą ir juos suskirstyti į klasterius (t. y. panašių objektų grupes). Prieš klasterizuojant duomenis būtina pašalinti išskirtis, nes išskirtys iškraipo klasterizavimo metodų rezultatus bei kintamieji neturi koreliuoti. Kadangi objektus apibūdinantys požymiai matuojami pagal intervalų skalę, klasterizuojant objektus taikytas metrinis atstumo matas. Klasterinė analizė gali būti atliekama hierarchiniu ir nehierarchiniu metodu. Nehierarchiniai metodai paprastai taikomi tada, kai iš anksto žinomas (pasirenkamas) klasterių skaičius ir norima tiriamus objektus klasterizuoti bei naudojamos didelės duomenų imtys. Darbo tiriamojoje dalyje klasterinė analizė atlikta naudojant hierarchinį metodą, nes hierarchiniai metodai yra naudojami mažesnėms duomenų aibėms (< 250). Taikant hierarchinę analizę, iš anksto nėra žinomas klasterių skaičius. Klasteriai sudaromi hierarchiniu principu – visi duomenys laikomi vienu klasteriu, sudarytu iš mažesnių grupių. Taikydami hierarchinius metodus, nustatome bendrą visų klasterių tarpusavio priklausomybių struktūrą ir tik po to sprendžiame, koks klasterių skaičius optimalus. Hierarchiniai metodai skirstomi į jungimo ir skaidymo metodus. Jungimo metodai smulkius klasterius jungia vis į stambesnius, kol galų gale lieka vienas. Skaidymo metodai yra loginė jungimo metodų priešingybė. Vienintelis klasteris nuosekliai skaidomas į dalis. Darbo tiriamojoje dalyje klasterinė analizė atlikta naudojant hierarchinį jungimo metodą – ryšys tarp grupių (Between – group linkage). Klasterizavimo eigos schemos gautas grafinis vaizdas vadinamas – dendrograma. Klasterinė analizė atlikta, plačiai naudojamu statistiniu socialinių mokslų paketu (Statistical Package for Social Science - SPSS) - kompiuteriniu statistinių programų paketu.

Regresinė analizė buvo naudojama veiksnių, įtakančių VMBDU skirtumus tarp apskričių nustatymui. Regresinė analizė nustato statistinio ryšio pobūdį ir aprašo priklausomojo (pasekmės) kintamojo vidutinių reikšmių priklausomybę nuo vieno ar kelių nepriklausomųjų (priežasties) kintamųjų reikšmių matematine formule ir kartu prognozuoja šio kintamojo reikšmes. Regresinė analizė skirstoma į tiesinę ir logistinę regresiją. Tiesinė regresija dalijama į paprastą tiesinę regresiją, kai egzistuoja vienas nepriklausomas kintamasis, ir daugelio faktorių tiesinę regresiją, kai egzistuoja keletas nepriklausomų kintamųjų (Cohen J., Cohen P., West S. G., Aiken L. S., 2003; Pample F. C., 2000). Darbo tiriamojoje dalyje buvo naudojama tiesinė regresija, kuomet egzistuoja vienas nepriklausomas kintamasis. Priklausomu kintamuoju buvo pasirenkamas vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, EUR (Y), o nepriklausomais kintamaisiais: regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X_1), veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt. (X_2), darbuotojų skaičius, tūkst. (X_3),

tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR (X_4) bei nedarbo lygis, proc. (X_5). Regresinė analizė atlikta, plačiai naudojamu statistiniu socialinių mokslų paketu (SPSS) - kompiuteriniu statistinių programų paketu. Atliekant regresinę analizę išskirtys buvo tikrinamos pagal Kuko matą. Išskirtys – tai įtartini taškai. Išskirtis būtina pašalinti, nes jos keičia regresijos tiesės lygties koeficientus. Pagal Kuko matą išskirtimi laikytas stebėjimas, jei: $D_j > F_{0,5}(k+1; n-k-1)$, k – nepriklausomų kintamųjų skaičius, n – eilučių skaičius. Sudaryto modelio reikšmingumas buvo tikrinamas remiantis: determinacijos koeficientu, koreliacijos koeficientu, priklausomybės patikimumu, Fišerio ir Stjudento kriterijais bei vidutine absoliutine paklaida (MAPE).

Determinacijos koeficientas (R^2). Tai svarbiausia modelio tikimo duomenims charakteristika, kuri privaloma visuose regresijos modelių aprašymuose. Labai apytikslė R^2 interpretacija, padedanti geriau suvokti jo prasmę, yra tokia – kiek procentų Y elgesio paaiškina kintamųjų X elgesys. Determinacijos koeficientas įgyja reikšmes iš intervalo $[0, 1]$. Kuo koeficiento reikšmė didesnė, tuo modelis geriau tinka duomenims. Jei determinacijos koeficientas $\geq 0,2$, regresijos modelis laikomas tinkamu, jei $< 0,2$ – tinkamumu abejojama.

Iš *koreliacijos koeficiento* dydžio galima spręsti, kaip atsitiktiniai dydžiai priklauso vienas nuo kito. Koreliacijos koeficientas gali kisti nuo -1 iki 1. Koreliacijos koeficiento interpretavimas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė

Koreliacijos reikšmių interpretacija

r reikšmė	Koreliacija
$0,9 \leq r \leq 1$	Labai stipri (teigiama, neigiama)
$0,7 \leq r \leq 0,9$	Stipri (teigiama, neigiama)
$0,5 \leq r \leq 0,7$	Vidutinė (teigiama, neigiama)
$0,3 \leq r \leq 0,5$	Silpna (teigiama, neigiama)
$0 \leq r \leq 0,3$	Labai silpna
$r = 0$	Atsitiktiniai dydžiai nekoreliuoja

Šaltinis Bakštytė A (2006).

Veiksnių statistinio reikšmingumo tikrinimas. Formuojamos hipotezės: H_0 (nepriklausomas veiksnys (x_i) neįtakoja priklausomojo kintamojo) ir H_1 (x_i poveikis reikšmingas). Sudaryto modelio reikšmingumo tikrinimas pagal *Fišerio kriterijų*, kritinė Fišerio skirstinio reikšmė buvo skaičiuojama naudojant Microsoft Office Excel programos funkciją $FINV(1-\alpha; k; n-k-1)$, $\alpha = 0,95$. Jei $F > F_{1-\alpha}(k; n-k-1)$, H_0 atmetama, jei $F \leq F_{1-\alpha}(k; n-k-1)$, H_0 neatmetama. Sudaryto modelio reikšmingumo tikrinimas pagal *Stjudento kriterijų*, kritinė Stjudento skirstinio reikšmė buvo skaičiuojama naudojant Microsoft Office Excel programos funkciją $TINV(1-\alpha; n-2)$, $\alpha = 0,95$. Jei $t > t_{1-\alpha}(n-2)$, H_0 atmetama, jei $t \leq t_{1-\alpha}(n-2)$, H_0 neatmetama.

Priklausomybės patikimumas (p) dar vienas rodiklis, kuriuo tikrinamas sudaryto modelio reikšmingumas. Statistikos paketų pateikiamose rezultatų lentelėse p reikšmę žymi Sig. Jeigu $p < \alpha$, tai hipotezė H_0 atmetama. Jeigu $p \geq \alpha$, tai hipotezė H_0 neatmetama.

Modelio įvertinimo kokybę nusako *vidutinė absoliutinė procentinė paklaida (MAPE)*. Sudarytas modelis laikomas kokybiškas, jei MAPE neviršija 10 proc.

Apibendrinus galima teigti, kad darbo užmokesčio skirtumams tarp apskričių įvertinti buvo naudojamas: aritmetinis vidurkis, imties aibės plotis, vidutinis standartinis nuokrypis, Gini koeficientas, klasterinė bei regresinė analizės. Šių rodiklių ir metodų naudojimas leido tinkamai įvertinti darbo užmokesčio diferenciaciją tarp apskričių.

2. REGIONINĖS DARBO UŽMOKESČIO DIFERENCIACIJOS LIETUVOJE 2007 – 2013 METAIS VERTINIMAS

2.1. Darbo užmokesčio ir jo pokyčių apskrityse lyginamoji analizė

Lietuvos Respublikos teritorija suskirstyta į 10 apskričių. Didžiausia apskritis – Vilniaus, mažiausia – Tauragės. Šiose apskrityje 2013 metais atitinkamai gyveno 806 308 ir 106 335 gyventojai.

Išanalizavus vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio (toliau VMBDU) pagal apskritis duomenų dinamiką (žr. 1 priedą) galima daryti išvadą, kad vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas analizuojamu laikotarpiu svyravo nuo 3,15 proc. Utenos apskrityje iki 4,52 proc. Tauragės apskrityje. Didžiausias absoliutus prieaugis analizuojamu laikotarpiu fiksuotas Vilniaus apskrityje 22 EUR. Iki 2008 metų augęs darbo užmokestis visose apskrityse, 2009 metais pradėjo gana ženkliai mažėti. Tai įtakoj 2008 metais įvykusi ekonominė krizė. Ekonominės krizės poveikis darbo užmokesčiui buvo pastebimas iki pat 2010 metų. Tik nuo 2011 metų visose apskrityse VMBDU pradėjo didėti. Ypač ženklus VMBDU padidėjimas pastebimas 2013 metais, kuomet 2012 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“. Priėmus šį nutarimą Lietuvos darbo užmokestis nuo 2013 metų padidėjo 58 EUR ir 2013 metais MDU jau siekė net 290 EUR. 2013 metais VMBDU labiausiai padidėjo Alytaus apskrityje (35,5 EUR), Kauno apskrityje (34,5 EUR), Telšių apskrityje (34,1 EUR) ir Marijampolės apskrityje (32,6 EUR).

Iš 3 lentelės matyti, kad analizuojamu laikotarpiu VMBDU visose apskrityse buvo mažiausias 2007 metais, vadinasi per ekonomikos nuosmukį nė vienoje apskrityje vidutinis darbo užmokestis nebuvo mažesnis, nei 2007 metais, t. y. sumažėjimas fiksuojamas tik lyginant su 2008 metais.

3 lentelė

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) ir jo sklaidos rodikliai

Pagal metus							
Apskritys	2007 (Minimali reikšmė)	2013	Pokytis (2007 – 2013) %	Maksimali reikšmė	Aibės plotis	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Lietuvos Respublika	522,0	646,3	23,8	646,3 ₂₀₁₃	124,3	595,8	39,9
Alytaus apskritis	445,9	556,5	24,8	556,5 ₂₀₁₃	110,6	509,9	36,3
Kauno apskritis	498,2	623,8	25,2	623,8 ₂₀₁₃	125,6	571,0	40,1
Klaipėdos apskritis	511,1	628,7	23,0	628,7 ₂₀₁₃	117,6	587,6	37,9
Marijampolės apskritis	411,3	532,4	29,4	532,4 ₂₀₁₃	121,1	482,2	37,6
Panevėžio apskritis	436,3	555,9	27,4	555,9 ₂₀₁₃	119,6	509,8	38,1
Šiaulių apskritis	433,9	537,2	23,8	537,2 ₂₀₁₃	103,3	497,5	33,7
Tauragės apskritis	385,9	507,0	31,4	507,0 ₂₀₁₃	121,1	462,2	37,4
Telšių apskritis	502,7	582,5	15,9	582,5 ₂₀₁₃	79,8	543,8	29,9

3 lentelės tęsinys kitame lape

3 lentelės tęsinys

<i>Pagal metus</i>							
<i>Apskritis</i>	<i>2007 (Minimali reikšmė)</i>	<i>2013</i>	<i>Pokytis (2007 – 2013) %</i>	<i>Maksimali reikšmė</i>	<i>Aibės plotis</i>	<i>Vidurkis</i>	<i>Standartinis nuokrypis</i>
Utenos apskritis	469,4	560,0	19,3	563,7 ₂₀₀₈	94,3	526,5	33,1
Vilniaus apskritis	601,1	732,9	21,9	732,9 ₂₀₁₃	131,8	680,0	42,6
<i>Pagal apskritis</i>							
<i>Reikšmės/Metai</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Minimali reikšmė	385,9 <i>Tauragės</i>	474,1 <i>Tauragės</i>	467,7 <i>Tauragės</i>	455,5 <i>Tauragės</i>	464,3 <i>Tauragės</i>	480,6 <i>Tauragės</i>	507,0 <i>Tauragės</i>
Maksimali reikšmė	601,1 <i>Vilniaus</i>	709,7 <i>Vilniaus</i>	675,4 <i>Vilniaus</i>	659,9 <i>Vilniaus</i>	677,2 <i>Vilniaus</i>	703,8 <i>Vilniaus</i>	732,9 <i>Vilniaus</i>
Aibės plotis	215,2	235,6	207,7	204,4	212,9	223,2	225,9
Vidurkis	469,6	564,2	539,3	519,7	533,6	551,2	581,7
Standartinis nuokrypis	61,7	66,3	62,1	60,9	62,8	65,8	65,5

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Nors 2008 m. pabaigoje jau buvo nustatytas BVP sumažėjimas, darbo užmokestis augo, tam įtakos turėjo ir tai, kad nuo 2008 metų Lietuvos Respublikos Vyriausybė ženkliai padidino minimalų darbo užmokestį (29 EUR) ir 2008 metais minimalus mėnesinis atlyginimas jau siekė 231,7 EUR. Didžiausias darbo užmokestis buvo 2007 – 2013 metų laikotarpiu Vilniaus apskrityje, mažiausias – Tauragės apskrityje. Nors Vilniaus apskrityje analizuojamu laikotarpiu buvo mokami didžiausi darbo užmokesčiai, tačiau šioje apskrityje pastebimi didžiausi darbo užmokesčio svyravimai (42,6 EUR). Mažiausiai VMBDU analizuojamu laikotarpiu svyravo Telšių apskrityje (29,9 EUR). Didžiausias VMBDU atotrūkis tarp Vilniaus ir Tauragės apskričių pastebimas 2013 metais (225,9 EUR) bei 2008 metais (235,6 EUR) t. y. ekonominės krizės laikotarpiu bei Lietuvos Respublikos Vyriausybei padidinus minimalų mėnesinį darbo užmokestį. Taip pat 2008 metais pastebimi dideli darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių (66,3 EUR). Galima daryti išvadą, kad darbo užmokesčio skirtumai tarp apskričių mažėjo tik ekonominio nuosmukio laikotarpiu (2009 metais siekė 62,1 EUR), o ekonomikai atsigaunant skirtumai vėl didėja.

2013 metais darbo užmokesčio svyravimai beveik pasiekė 2008 metų lygį. Iš 3 lentelės matome, kad 2013 metais beveik visose apskrityse buvo mokami didžiausi VMBDU (išskyrus Utenos apskritį). Nuo 2007 iki 2013 metų VMBDU labiausiai padidėjo Vilniaus apskrityje (131,8 EUR), Kauno apskrityje (125,6 EUR), Tauragės ir Marijampolės apskrityse (121,1 EUR).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais. 3 paveikslėlyje pateikta 2007 ir 2013 metų apskričių klasterizacija pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2007 m.	Panevėžio apskritis	5	--+					
	Šiaulių apskritis	6	--++					
	Alytaus apskritis	1	-- ++					
	Utenos apskritis	9	---+ +-----+					
	Marijampolės apskritis	4	---++					
	Tauragės apskritis	7	--+		+-----+-----+-----+			
	Kauno apskritis	2	--+					
	Telšių apskritis	8	---+-----+					
	Klaipėdos apskritis	3	--+					
	Vilniaus apskritis	10	-----+-----+-----+					
	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2013 m.	Alytaus apskritis	1	--+					
	Panevėžio apskritis	5	--+					
	Utenos apskritis	9	--++					
	Marijampolės apskritis	4	-- ++					
	Šiaulių apskritis	6	--+ +-----+					
	Telšių apskritis	8	---+	+-----+-----+-----+				
	Tauragės apskritis	7	-----+					
	Kauno apskritis	2	---+-----+					
	Klaipėdos apskritis	3	--+					
	Vilniaus apskritis	10	-----+-----+-----+					

3 pav. Apskričių klasterizacija pagal darbo užmokestį

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Gauti rezultatai atskleidė klasterių tarpusavio hierarchiją. Tai reiškia, kad dešimt šalies apskričių yra laikomos vienu dideliu klasteriu, kurį sudaro mažesni klasteriai, o šiuos dar mažesni ir t. t. Nustačius bendrą visų klasterių tarpusavio priklausomybių struktūrą, pabrėžtina, jog galimi keli klasterių modeliai: keturių, trijų ir dviejų klasterių.

Taikant keturių klasterių modelį, 2007 ir 2013 metais Lietuvoje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Apskričių klasteriai pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais

KLASTERIAI	2007		2013	
	Apskritys	VDU intervalas (EUR)	Apskritys	VDU intervalas (EUR)
1	Tauragės, Marijampolės	385,9 – 411,3	Tauragės	507,0
2	Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos	433,9 – 469,4	Marijampolės, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos, Telšių	532,4 – 582,5
3	Kauno, Telšių, Klaipėdos	498,2 – 511,1	Kauno, Klaipėdos	623,8 – 628,7
4	Vilniaus	601,1	Vilniaus	732,9

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

2007 metais Tauragės ir Marijampolės apskritys išsiskyrė kaip apskritys, kuriose analizuojamais metais VMBDU buvo mažiausias. Darbo užmokestis šiose apskrityse svyravo nuo 385,9 iki 411,3 EUR. Antrame klasteryje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo nuo 433,9 iki 469,4 EUR; trečiame nuo 498,2 iki 511,1 EUR. Vilniaus apskritis sudarė atskirą klasterį, nes šioje apskrityje VMBDU buvo didžiausias ir siekė 601,1 EUR.

2007 metais taikant trijų klasterių modelį į vieną grupę sujungiami ankstesnio etapo pirmasis ir antrasis klasteriai. Tai reiškia, kad prie Šiaulių, Panevėžio, Alytaus ir Utenos apskričių priskiriamos

Tauragės ir Marijampolės apskritys. Trijų klasterių modelyje šios apskritys sudaro vieną bendrą grupę (VMBDU svyruoja nuo 385,9 iki 469,4 EUR), o antrasis ir trečiasis klasteriai lieka nepakitę. Analizuojant dviejų klasterių modelį į pirmąją grupę pateko Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Utenos, Kauno, Klaipėdos, Telšių apskritys, o antrąją - Vilniaus apskritis. Paskutiniame etape (vieno klasterio modelyje) visos apskritys sujungiamos į vieną klasterį.

Taikant keturių klasterių modelį 2013 metais pasikeitė pirmasis, antrasis ir trečiasis klasteriai, o ketvirtasis klasteris liko nepakitęs (žr. 4 lentelę). Marijampolės apskrčiai pakilus iš pirmos klasterio grupės į antrąją, Tauragės apskritis išsiskyrė, kaip vienintelė apskritis, kurioje darbo užmokestis buvo mokamas mažiausias (507,0 EUR). Antrąją klasterio grupę sudarė daugiau apskričių nei 2007 metais, kadangi prie Šiaulių, Panevėžio, Alytaus ir Utenos apskričių priskirtos Marijampolės ir Telšių apskritys, tai reiškia, kad antrąją klasterio grupę sudarė šešios apskritys. Trečiąją klasterio grupę sudarė tik Kauno ir Klaipėdos apskritys, kadangi Telšių apskritis nukrito į antrąją klasterio grupę.

2013 metais taikant trijų klasterių modelį, į vieną grupę sujungiami ankstesnio etapo pirmasis ir antrasis klasteriai. Tai reiškia, kad prie Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Telšių, Utenos apskričių priskiriama Tauragės apskritis ir trijų klasterių modelyje jos sudaro vieną bendrą grupę (VMBDU svyruoja nuo 507,0 iki 582,5 EUR). Kiti klasteriai lieka nepakitę. Analizuojant dviejų klasterių modelį į pirmąją grupę patenka Tauragės, Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Telšių, Utenos Kauno ir Klaipėdos apskritys (VMBDU svyruoja nuo 507,0 iki 628,7 EUR), o antrąją klasterį sudarė viena Vilniaus apskritis (732,9 EUR). Paskutiniame etape (vieno klasterio modelyje) visos apskritys sujungiamos į vieną.

Vertinant 2007 ir 2013 metų VMBDU pagal apskritis klasterizavimą, galima teigti, jog pokyčiai šioje srityje buvo neženklūs. Marijampolės apskritis pakilo iš pirmo lygio į antrą, nes atsirado didesnis darbo užmokesčio skirtumas tarp šios apskrities ir Tauragės apskrities. Telšių apskritis per analizuojamą laikotarpį nukrito iš trečio lygio į antrą, kadangi atsirado didesnis darbo užmokesčio skirtumas tarp šios apskrities ir Kauno, Klaipėdos apskričių. Nors analizuojamu laikotarpiu vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didėjo visose apskrityse, tačiau jo lygis kito skirtingai. Telšių apskrityje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didėjo lėčiau, o Marijampolės apskrityje – sparčiau, todėl pasikeitė šių apskričių padėtis kitų apskričių atžvilgiu.

Būtina pabrėžti, kad 2007 metais ir 2013 metais taikant keturių, trijų ir dviejų klasterių modelį Vilniaus apskritis išliko, kaip didžiausią vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį turėjusi apskritis ir visuose trijuose modeliuose sudarė atskirą klasterį. Taip yra todėl, kad Vilniaus miestas yra didžiausias ir veikia kaip traukos centras. Čia yra didžiausias gyventojų skaičius, daugiausia sulaukiama tiesioginių užsienio investicijų, sukurama didžiausia bendroji pridėtinė vertė, didžiausias užimtųjų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius, mažiausias nedarbo lygis.

VMBDU diferenciacijos pokyčius atspindi Gini koeficientas (žr. 5 lentelę). Gini koeficiento skaičiavimai 2007 – 2013 metais pateikti 2 priede.

5 lentelė

Gini koeficientas pagal apskritis

Metai	Gini koeficientas
2007	0,073
2008	0,067
2009	0,066
2010	0,070
2011	0,069
2012	0,070
2013	0,066

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis yra labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis analizuojamu laikotarpiu. Būtina pabrėžti, kad darbo užmokesčio diferenciacija analizuojamu laikotarpiu išsilaikė labai panaši (apie 0,1).

Apibendrinus galima teigti, kad per analizuojamą septynerių metų laikotarpį pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį labiausiai išsiskyrė Tauragės ir Vilniaus apskritys. Tauragės apskrityje mokamas mažiausias darbo užmokestis, o Vilniaus – didžiausias. Darbo užmokesčio skirtumus tarp apskričių gali lemti: gyventojų skaičius, tiesioginės užsienio investicijos, sukuriamą bendroji pridėtinė vertė apskrityje, užimtųjų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius. Ekonominės krizės padariniai visose apskrityse darbo užmokesčiui buvo jaučiami iki 2010 metų, tik nuo 2011 metų darbo užmokestis turėjo augimo tendenciją, o 2013 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybei padidinus minimaliųjų mėnesinį darbo užmokestį, VMBDU visose apskrityse išaugo nuo 4,1 (Klaipėdos ir Vilniaus apskrityse) iki 6,8 proc. (Alytaus apskrityje).

2.2. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų apskrityse pagal ekonominės veiklos rūšis analizė

Analizuojant regioninę darbo užmokesčio diferenciaciją pagal ekonominės veiklos rūšis, duomenys bus pateikti pagal 3 priede nurodytą ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus (EVRK) struktūrą.

Analizuojamu laikotarpiu didžiausi VMBDU svyravimai nustatyti šiuose sektoriuose (žr. 4 priedą): kasyba ir karjerų eksploatavimas (B); elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D); transportas ir saugojimas (H); informacija ir ryšiai (J); finansinė ir draudimo veikla (K); profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M). Šie sektoriai bus analizuojami detaliau. Kasybos ir karjerų eksploatavimo sektorius (B) nebus detaliau analizuojamas, dėl VMBDU apskrityse

duomenų trūkumo 2007 – 2013 metais. Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo (D) bei finansinės ir draudimo veiklos (K) sektorių VMBDU pagal apskritis detali analizė bus atliekama tik nuo 2011 metų, nes nuo 2007 iki 2010 metų pastebimas darbo užmokesčio duomenų trūkumas.

2.2.1. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) analizė

Atlikus D sektoriaus VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminę analizę (žr. 5 priedą) pastebimas didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas Marijampolės apskrityje (13,4 proc. arba 63,55 EUR). VMBDU D sektoriuje nuo 2011 iki 2013 metų Marijampolės apskrityje padidėjo 28,2 proc. arba 127,1 EUR. Remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis, buvo atlikti skaičiavimai, kuriais nustatyta, kad tokį ženklų VMBDU augimą sąlygojo regioninės bendrosios pridėtinės vertės ir veikiančių ūkio subjektų skaičiaus padidėjimas šioje apskrityje. Regioninė bendroji pridėtinė vertė 2011 – 2013 metais Marijampolės apskrityje padidėjo 14,72 proc., tai didžiausias augimas, palyginus su kitomis apskritimis. Alytaus apskritis buvo vienintelė, kurioje užfiksuotas neigiamas vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas analizuojamame sektoriuje 2011 – 2013 metais (-0,5 proc. arba 7,1 EUR). Ypač darbo užmokestis mažėjo 2012 metais 11,2 proc. arba 76,7 EUR. Galima teigti, kad VMBDU sumažėjimą ypač 2012 metais šioje apskrityje sąlygojo regioninės bendrosios pridėtinės vertės pokyčiai. Regioninė bendroji pridėtinė vertė Alytaus apskrityje 2010 ir 2011 metais didėjo iki 16 proc., o 2012 metais sumažėjo iki 11,3 proc. t. y. 6,1 mln. EUR mažiau nei 2011 metais.

Būtina pabrėžti, kad visose apskrityse, išskyrus Alytaus, 2011 – 2013 metais darbo užmokestis elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) augo. VMBDU augimą beveik visose apskrityse sąlygojo bendrosios pridėtinės vertės augimas.

6 lentelė

Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU (EUR) pagal apskritis ir jo sklaidos rodikliai

Pagal metus			
Apskritys	2011	2012	2013
Lietuvos Respublika	840,2	875,8	912,9
Alytaus apskritis	683,2	606,5	669,0
Kauno apskritis	741,7	750,1	776,5
Klaipėdos apskritis	744,6	792,1	823,7
Marijampolės apskritis	450,4	535,2	577,5
Panevėžio apskritis	643,2	•	•
Šiaulių apskritis	681,2	722,0	730,7
Tauragės apskritis	568,5	576,9	610,8
Telšių apskritis	614,6	649,6	651,1

6 lentelės tęsinys kitame lape

6 lentelės tęsinys

Pagal metus			
Apskritis	2011	2012	2013
Utenos apskritis	584,5	609,4	643,5
Vilniaus apskritis	949,7	1000,3	1042,1
Pagal apskritis			
Reikšmės/Metai	2011	2012	2013
Minimali reikšmė	450,4 ^{Marijampolės}	535,2 ^{Marijampolės}	577,5 ^{Marijampolės}
Maksimali reikšmė	949,7 ^{Vilniaus}	1000,3 ^{Vilniaus}	1042,1 ^{Vilniaus}
Aibės plotis	499,3	465,1	464,6
Vidurkis	666,2	693,6	725,0
Standartinis nuokrypis	132,8	142,8	142,7

Pastaba: • - duomenys konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Mažiausias VMBDU D sektoriuje 2011 – 2013 metais pastebimas Marijampolės apskrityje, o didžiausias Vilniaus apskrityje (žr. 6 lentelę). Vilniaus apskrityje analizuojamu laikotarpiu didžiausia sukuriamą regioninę bendroji pridėtinė vertė, didžiausias įregistruotų ūkio subjektų skaičius, darbuotojų skaičius, veikiančių ūkio subjektų skaičius, daugiausia sulaukiama tiesioginių užsienio investicijų (2011 metais – 543,81 mln. EUR; 2012 metais – 603,24 mln. EUR; 2013 metais – 577, 06 mln. EUR). Atotrūkis tarp Vilniaus ir Marijampolės VMBDU 2011 metais siekė 499,3 EUR, o 2012 ir 2013 metais kiek sumažėjo ir sudarė apie 465 EUR.

Iš 6 lentelės matyti, kad VMBDU svyravimai tarp apskričių D sektoriuje nuo 2011 metų didėjo. VMBDU svyravimai tarp apskričių 2012 metais padidėjo (10 EUR), o 2013 metais išsilaikė beveik tokie pat kaip ir 2012 metais (142 EUR). Būtina pabrėžti, kad nuo 2011 iki 2012 metų VMBDU svyravimų tarp apskričių augimą veikiausiai sąlygojo šios priežastys: regioninės bendrosios pridėtinės vertės (nuo 628,3 mln. EUR iki 690,1 mln. EUR), tiesioginių užsienio investicijų (nuo 303,1 iki 396,3 mln. EUR) bei darbuotojų skaičiaus (nuo 2263 iki 2572) svyravimų augimas tarp apskričių (žr. 15 - 16 priedą).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes D sektoriuje apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2013 metais. 4 paveikslėlyje pateikta 2013 metų apskričių klasterizacija D sektoriuje pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2013 m.	Telšių apskritis	8	++				
	Utenos apskritis	9	++				
	Alytaus apskritis	1	-----+				
	Marijampolės apskritis	4	++				
	Tauragės apskritis	7	++	+	-----+		
	Kauno apskritis	2	+++				
	Šiaulių apskritis	6	++	-----+			
	Klaipėdos apskritis	3	---	+			
	Vilniaus apskritis	10	-----+				+

4 pav. Apskričių klasterizacija elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) pagal darbo užmokestį

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Taikant keturių klasterių modelį, 2013 metais D sektoriuje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Apskričių klasteriai elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) pagal darbo užmokestį 2013 metais

KLASTERIAI	Apskritis	VDU intervalas (EUR)
1	Marijampolės, Tauragės, Utenos, Telšių, Alytaus	577,5 – 669,0
2	Šiaulių, Kauno	730,7- 776,5
3	Klaipėdos	823,7
4	Vilniaus	1042,1

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Apskričių pasiskirstymas pagal VMBDU D sektoriuje 2013 metais (žr. 7 lentelę) buvo lyginamas su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose 2013 metais (žr. 4 lentelę). Galime daryti išvadą, kad Tauragės apskritis išliko prie žemiausią atlyginimą mokančių apskričių, bet šiame sektoriuje taip ženkliai nebeatsiliko nuo Marijampolės, Utenos, Telšių ir Alytaus apskričių, kadangi šių apskričių padėtis D sektoriuje pablogėjo ir šios apskritys buvo priskirtos prie mažiausią atlyginimą mokančių apskričių. Šiaulių, Klaipėdos ir Vilniaus apskričių padėtis D sektoriuje išliko nepakitusi, o tarp Klaipėdos ir Kauno apskričių atsirado didesni darbo užmokesčio skirtumai D sektoriuje, todėl Kauno apskritis nukrito į žemesnio klasterio grupę nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius.

Būtina pabrėžti, kad skirtumai tarp apskričių grupių (klasterių) D sektoriuje buvo ženkliai didesni nei visuose sektoriuose. VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 25,4 EUR - visuose sektoriuose, 61,7 EUR - D sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 41,3 EUR - visuose sektoriuose, 47,2 EUR - D sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 104,2 EUR - visuose sektoriuose, 218,4 EUR - D sektoriuje.

Gini koeficientai D sektoriuje 2012 – 2013 metais nebus skaičiuojami dėl darbuotojų skaičiaus duomenų trūkumo. 2011 metais Gini koeficientas lygus 0,086 (žr. 6 priedą). Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis D sektoriuje 2011 metais buvo labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis D sektoriuje 2011 metais.

Apibendrinus galime daryti išvadas, jog elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) atotrūkis tarp mažiausią (Marijampolės) ir didžiausią (Vilniaus) darbo užmokestį mokančios apskrities didėjo (nuo 450 iki 577 EUR). Šiame sektoriuje iki 2013 metų didėjo ir darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių (nuo 132 iki 142 EUR), juos parodo standartinis nuokrypis. Nustatyta, kad, elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) darbo užmokesčio dydį lemia apskrities dydis. Mažiausiose pagal dydį apskrityse – Marijampolės, Tauragės, Utenos, Telšių ir Alytaus apskrityse buvo mokami mažiausi darbo užmokesčiai, didesnėse pagal dydį

apskirtyse priešingai. Pastebėta tendencija, kad didesnėse pagal dydį apskrityse elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D), sukuriami didesnė regioninė bendroji pridėtinė vertė, didesnis veikiančių įmonių ir darbuotojų skaičius, daugiau pritraukiama tiesioginių užsienio investicijų.

2.2.2. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų transporto ir saugojimo sektoriuje (H) analizė

Atlikus transporto ir saugojimo sektoriaus (H) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminę analizę (žr. 7 priedą) pastebimas didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas Panevėžio apskrityje (7,7 proc. arba 26,4 EUR). Panašus vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas nustatytas Telšių apskrityje (7,5 proc. arba 23,8 EUR). VMBDU H sektoriuje nuo 2007 iki 2013 metų Panevėžio apskrityje padidėjo 51,8 proc. arba 158,1 EUR, o Telšių apskrityje – 48,2 proc. arba 143,0 EUR. Tokį ženklų VMBDU augimą Panevėžio apskrityje galėjo lemti šie veiksniai: darbuotojų skaičiaus didėjimas (6,9 proc.), regioninės bendrosios pridėtinės vertės didėjimas (39,4 proc.), įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus didėjimas (6,7 proc.), veikiančių ūkio subjektų skaičiaus didėjimas (4,4 proc.) bei tiesioginių užsienio investicijų metų pabaigoje didėjimas (44,6 proc.) (skaičiavimai atlikti, remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis). Būtina pabrėžti, kad analizuojamu laikotarpiu H sektoriuje nebuvo apskrities, kurioje būtų pastebėtas neigiamas vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas.

Nuo 2007 iki 2008 metų H sektoriuje visose apskrityse augęs darbo užmokestis, 2009 metais ženkliai sumažėjo nuo 15,5 proc. (Telšių apskrityje) iki 2,7 proc. (Alytaus ir Klaipėdos apskrityse). VMBDU sumažėjimą 2009 metais sąlygojo 2008 metais įvykusi ekonominė krizė. Ekonomikos nuosmukio metu (2009 metais) H sektoriuje visose apskrityse pastebimas ypač ženklus darbuotojų skaičiaus mažėjimas nuo 25,7 (Panevėžio apskrityje) iki 3,4 (Telšių apskrityje), bankroto procesų skaičiaus padidėjimas bei regioninės bendrosios pridėtinės vertės mažėjimas nuo 22,4 proc. (Telšių apskrityje) iki 1,3 proc. (Klaipėdos apskrityje). Ekonominės krizės poveikis išvardintiems veiksniams lėmė 2009 metų VMBDU mažėjimą H sektoriuje visose apskrityse. 2010 metais dar buvo pastebimi ekonominės krizės padariniai Kauno, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių apskrityse. Ypač ženklus VMBDU padidėjimas H sektoriuje visose apskrityse pastebimas 2013 metais, kuomet 2012 m. gruodžio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl minimaliojo darbo užmokesčio didinimo“.

Iš 8 lentelės matome, kad analizuojamu laikotarpiu keitėsi apskritys, kuriose buvo mokamas mažiausias VMBDU H sektoriuje. 2007 – 2013 metais didžiausias VMBDU buvo mokamas Klaipėdos apskrityje. H sektoriuje Vilniaus apskritis neužėmė dominuojančios apskrities pozicijos – nebuvo apskritimi, kurioje mokamas didžiausias VMBDU analizuojamu laikotarpiu.

8 lentelė

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) transporto ir saugojimo sektoriuje (H) ir jo sklaidos rodikliai

Pagal metus							
Apskritis	2007 (Minimali reikšmė)	2013 (Maksimali reikšmė)	Pokytis (2007 – 2013) %	Aibės plotis	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	
Lietuvos Respublika	468,0	615,7	31,6	147,7	550,5	45,8	
Alytaus apskritis	301,5	434,1	44,0	132,6	367,6	40,8	
Kauno apskritis	400,3	554,3	38,5	154,0	471,4	49,3	
Klaipėdos apskritis	596,3	756,8	26,9	160,5	701,5	51,4	
Marijampolės apskritis	296,9	396,8	33,6	99,9	343,7	34,5	
Panevėžio apskritis	305,3	463,4	51,8	158,1	389,6	48,4	
Šiaulių apskritis	310,8	436,2	40,3	125,4	369,1	38,3	
Tauragės apskritis	296,0	411,0	38,9	115,0	350,1	35,6	
Telšių apskritis	296,9	439,9	48,2	143,0	356,8	48,2	
Utenos apskritis	307,0	427,8	39,3	120,8	360,9	38,3	
Vilniaus apskritis	525,7	679,7	29,3	154,0	616,6	49,5	
Pagal apskritis							
Reikšmės/Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Minimali reikšmė	296,0	349,0	314,8	312,8	327,0	348,1	396,8
	Tauragės	Tauragės	Telšių	Marijampolės	Marijampolės	Marijampolės	Marijampolės
Maksimali reikšmė	596,3	708,4	689,0	705,2	718,3	736,2	756,8
	Klaipėdos	Klaipėdos	Klaipėdos	Klaipėdos	Klaipėdos	Klaipėdos	Klaipėdos
Aibės plotis	300,3	359,4	374,2	392,4	391,3	388,1	360,0
Vidurkis	363,7	442,4	415,2	416,9	434,4	456,6	500,0
Standartinis nuokrypis	109,8	126,2	127,1	131,2	134,4	133,6	124,0

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Klaipėdos apskritis H sektoriuje buvo didžiausia VMBDU mokančia apskritimi, todėl, kad vienas didžiausių krovinių jūrų uostų – Klaipėdos jūrų uostas. Klaipėdoje taip pat veikia konteinerių terminalas (KKT) - viena iš pirmaujančių krovos kompanijų Klaipėdos uoste. Prieš 20 metų įkurta įmonė šiuo metu perkrauna apie 11% visų per uostą gabenamų krovinių ir apie 60% konteinerių. Laivybos maršrutai jungia terminalą su visais pagrindiniais Vakarų Europos uostais. KKT aptarnauja didžiausias laivybos linijas, gabenančias konteinerius per Klaipėdą. Taip pat Klaipėdos apskrčiai dar priklauso Palangos oro uostas. Tiesioginės užsienio investicijos H sektoriuje Klaipėdos apskrityje buvo vienos didžiausių. Šio veiksnio įtaka skatino VMBDU augimą H sektoriuje minėtoje apskrityje. Būtina pabrėžti, kad H sektoriuje Klaipėdos apskrityje analizuojamu laikotarpiu didėjo ne tik regioninė bendroji pridėtinė vertė (42,9 proc. arba 474,8 mln. EUR), bet ir įregistruotų ūkio subjektų skaičius (7,1 proc. arba 151 vnt.).

Vertinant VMBDU svyravimus tarp apskričių H sektoriuje, nuo 2007 iki 2011 metų šie svyravimai didėjo (nuo 109,8 iki 134,4 EUR), o nuo 2012 iki 2013 metų – mažėjo (žr. 8 lentelę). Galima teigti, kad VMBDU svyravimų tarp apskričių didėjimą veikiausiai galėjo sąlygoti šios

priežastys: regioninės bendrosios pridėtinės vertės, įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus, veikiančių ūkio subjektų skaičiaus bei tiesioginių užsienio investicijų svyravimų tarp apskričių didėjimas. Nuo 2007 iki 2013 metų didžiausi darbo užmokesčio svyravimai H sektoriuje nustatyti Klaipėdos (51,4 EUR), Vilniaus (49,5) ir Kauno (49,3) apskrityse, o mažiausi - Marijampolės apskrityje (34,5 EUR). Būtina pabrėžti, kad didžiausi darbo užmokesčio svyravimai buvo Klaipėdos, Vilniaus ir Kauno apskrityse todėl, kad šiose apskrityse nustatyti didžiausi darbuotojų skaičiaus, regioninės bendrosios pridėtinės vertės, įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus, tiesioginių užsienio investicijų bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus svyravimai. Klaipėdos, Vilniaus ir Kauno apskrityse ekonominių veiksmų svyravimai buvo vieni iš didžiausių lyginant juos su kitomis apskritimis. Marijampolės apskrityje mažiausias VMBDU svyravimas todėl, kad šioje apskrityje mažas darbuotojų skaičiaus, regioninės bendrosios pridėtinės vertės, įregistruotų bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus svyravimai (žr. 15 – 16 priedą).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes H sektoriuje apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais. 5 paveikslėlyje pateikta 2007 ir 2013 metų apskričių klasterizacija H sektoriuje pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2007 m.	Marijampolės apskritis	4	-+					
	Telšių apskritis	8	-+					
	Tauragės apskritis	7	-+					
	Alytaus apskritis	1	-+-----+					
	Panevėžio apskritis	5	-+					
	Utenos apskritis	9	-+	+	-----+			
	Šiaulių apskritis	6	-+					
	Kauno apskritis	2	-----+					
	Klaipėdos apskritis	3	-----+					+
	Vilniaus apskritis	10	-----+					
	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2013 m.	Alytaus apskritis	1	-+					
	Šiaulių apskritis	6	-+					
	Telšių apskritis	8	-+					
	Utenos apskritis	9	-+					
	Panevėžio apskritis	5	-+-----+					
	Marijampolės apskritis	4	-+	+	-----+			
	Tauragės apskritis	7	-+					
	Kauno apskritis	2	-----+					
	Klaipėdos apskritis	3	-----+					+
	Vilniaus apskritis	10	-----+					

5 pav. Apskričių klasterizacija transporto ir saugojimo sektoriuje (H) pagal darbo užmokestį
Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Taikant keturių klasterių modelį, 2007 ir 2013 metais H sektoriuje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 9 lentelę).

Apskričių klasteriai transporto ir saugojimo sektoriuje (H) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais

KLASTERIAI	2007		2013	
	Apskritys	VDU intervalas (EUR)	Apskritys	VDU intervalas (EUR)
1	Tauragės, Telšių, Marijampolės, Alytaus, Panevėžio, Utenos, Šiaulių	296,0 – 310,8	Marijampolės, Utenos, Tauragės, Alytaus, Šiaulių, Telšių, Panevėžio	396,8 – 463,4
2	Kauno	400,3	Kauno	554,3
3	Vilniaus	525,7	Vilniaus	679,7
4	Klaipėdos	596,3	Klaipėdos	756,8

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Apskričių pasiskirstymas pagal VMBDU H sektoriuje 2007 ir 2013 metais (žr. 9 lentelę) buvo lyginamas su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose 2007 ir 2013 metais (žr. 4 lentelę). Galime daryti išvadą, kad 2007 metais Tauragės apskritis ir Marijampolės apskritis išliko prie žemiausią atlyginimą mokančių apskričių, bet šiame sektoriuje taip ženkliai nebeatsiliko nuo Telšių, Alytaus, Panevėžio, Utenos ir Šiaulių apskričių, kadangi šių apskričių padėtis H sektoriuje pablogėjo ir šios apskritys buvo priskirtos prie mažiausią atlyginimą mokančių apskričių nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. 2013 metais Tauragės apskritis buvo vienintelė, kurioje mokamas mažiausias VMBDU. Prie mažiausią VMBDU mokančios apskrities 2013 metais priskirtos šios apskritys: Marijampolės, Telšių, Alytaus, Panevėžio, Utenos. Tiek Kauno, tiek Vilniaus apskričių padėtis 2007 ir 2013 metais H sektoriuje taip pat pablogėjo, todėl šios apskritys nukrito į žemesnio klasterio grupę nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. 2007 ir 2013 metais išskirta vienintelė Klaipėdos apskritis, kurioje situacija pagerėjo. Ši apskritis sudarė atskirą klasterio grupę, kurioje VMBDU buvo mokamas didžiausias.

Būtina pabrėžti, kad 2007 ir 2013 metais apskričių klasterizacija H sektoriuje pagal VMBDU išliko tokia pati. Tos pačios apskritys sudarė pirmąjį, antrąjį, trečiąjį ir ketvirtąjį klasterius.

Skirtumai 2007 ir 2013 metais tarp apskričių grupių (klasterių) H sektoriuje buvo ženkliai didesni nei visuose sektoriuose, išskyrus lyginant trečią ir ketvirtą klasterius. 2007 metais VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 22,6 EUR - visuose sektoriuose, 89,5 EUR - H sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 28,8 EUR - visuose sektoriuose, 125,4 EUR - H sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 90,0 EUR - visuose sektoriuose, 70,6 EUR - H sektoriuje. 2013 metais VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 25,4 EUR - visuose sektoriuose, 90,9 EUR - H sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 41,3 EUR - visuose sektoriuose, 125,4 EUR - H sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 104,2 EUR - visuose sektoriuose, 77,1 EUR - H sektoriuje.

Gini koeficiento skaičiavimai H sektoriuje 2007 – 2013 metais pateikti 8 priede.

Gini koeficientas pagal apskritis transporto ir saugojimo sektoriuje (H)

Metai	Gini koeficientas
2007	0,116
2008	0,114
2009	0,117
2010	0,123
2011	0,123
2012	0,115
2013	0,100

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis H sektoriuje yra labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis H sektoriuje, analizuojamu laikotarpiu. Būtina pabrėžti, kad darbo užmokesčio diferenciacija nuo 2009 iki 2012 metų H sektoriuje išsilaikė labai panaši (apie 0,1).

Apibendrinus galima teigti, kad transporto ir saugojimo sektoriuje (H) darbo užmokesčio diferenciacija tarp Tauragės ir Klaipėdos apskričių didėjo (nuo 300 iki 400 EUR), tik 2013 metais ženkliai sumažėjo ir pasiekė beveik 2008 metų lygį (360 EUR). Pastebėtas darbo užmokesčio svyravimų didėjimas tarp apskričių transporto ir saugojimo sektoriuje (H) (nuo 110 iki 130 EUR), tik būtina išskirti 2013 metus, kuomet darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių sumažėjo. Transporto ir saugojimo sektoriuje (H) nustatyta, kad tiek 2007, tiek 2013 metais mažiausi darbo užmokesčiai buvo mokami mažesnėse pagal dydį apskrityse, o didesni - priešingai. Pastebėta, kad mažesnėse pagal dydį apskrityse sukuriamas mažesnė regioninė bendroji pridėtinė vertė, dirba mažiau darbuotojų, mažesnis veikiančių įmonių skaičius bei pritraukiamos mažesnės tiesioginės užsienio investicijos.

2.2.3. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų informacijos ir ryšių sektoriuje (J) analizė

Atlikus informacijos ir ryšių sektoriaus (J) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminę analizę (žr. 9 priedą) pastebimas didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas Utenos apskrityje (13,8 proc. arba 53,9 EUR). Panašus vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas nustatytas Marijampolės apskrityje (13,1 proc. arba 54,3 EUR). Marijampolės ir Utenos apskrityse 2013 metais VMBDU J sektoriuje buvo du kartus didesnis nei 2007 metais. Iki 2013 metų VMBDU J sektoriuje Marijampolės apskrityje padidėjo 325,6 EUR, Utenos – 323,2 EUR. Tokį VMBDU augimą Utenos apskrityje J sektoriuje nuo 2007 iki 2013 metų sąlygojo darbuotojų skaičiaus didėjimas (35,3 proc.), įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus didėjimas (23,9 proc.) bei regioninės bendrosios pridėtinės vertės greitesnis augimas po ekonominės krizės įveikimo. Būtina pabrėžti,

kad analizuojamu laikotarpiu J sektoriuje nebuvo apskrities, kurioje būtų pastebėtas neigiamas vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas.

Nuo 2012 iki 2013 metų visose apskrityse pastebima darbo užmokesčio augimo tendencija. Tik Telšių apskrityje J sektoriuje 2013 metais pastebimas darbo užmokesčio sumažėjimas (0,4 proc. arba 45,4 EUR). Darbo užmokesčio mažėjimą 2013 metais Telšių apskrityje J sektoriuje lėmė: regioninės bendrosios pridėtinės vertės sumažėjimas (0,6 proc.) ir veikiančių ūkio subjektų skaičiaus sumažėjimas (3,5 proc.) (skaičiavimai atlikti, remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis).

Regioninė pridėtinė vertė visose apskrityse nuo 2007 iki 2011 metų daugelyje apskričių mažėjo, todėl ir VMBDU daugelyje apskričių neturėjo augimo tendencijos iki pat 2011 metų. 2008 metais įvykusi ekonominė krizė turėjo neigiamos įtakos regioninei pridėtinei vertei J sektoriuje. Nuo 2012 metų regioninės bendrosios pridėtinės vertės augimą skatino žemiau išvardintos priežastys. Pirma, TV imtuvų, naujų televizorių prekyba, nes nuo 2012 metų spalio 29 dienos analoginę antžeminę televiziją Lietuvoje pakeitė skaitmeninė televizija. Tai buvo numatyta Analoginės antžeminės televizijos išjungimo ir skaitmeninės televizijos skatinimo Lietuvoje programoje, kurią patvirtino Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Antra priežastis – planšetinių kompiuterių pardavimų augimas. Technologijų rinkų tyrimų bendrovės „GfK Retail and Technology Baltic“ duomenimis, planšetinių kompiuterių (planšečių) 2012 metais Lietuvoje buvo parduota beveik 36 000 vienetų. Palyginti su 2011 metais, pardavimai tesiekė 11 000 vienetų, rinka pagal kiekį 2012 metais išaugo 237 %. 2010 metais šioje rinkoje stumdėsi tik du dalyviai – „Samsung“ ir „Apple“, o planšečių kainos buvo gana aukštos – nuo 435 EUR ir daugiau. Vos per porą metų padėtis pasikeitė. Šių kompiuterių kainos nuo 2011 metų vidutiniškai krito apie 30 proc. teigiama, kad 2012 metai buvo pirmi metai, kai planšetės Lietuvoje pradėjo stipriai populiarėti. Būtina pabrėžti, kad aukščiau nurodytos priežastys skatino regioninės pridėtinės vertės augimą daugelyje apskričių, todėl VMBDU beveik visose apskrityse tik nuo 2012 metų pradėjo didėti.

11 lentelė

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) informacijos ir ryšių sektoriuje (J) ir jo sklaidos rodikliai

<i>Pagal metus</i>								
<i>Apskritys</i>	<i>2007</i>	<i>2013</i>	<i>Pokytis (2007 – 2013) %</i>	<i>Minimali reikšmė</i>	<i>Maksimali reikšmė</i>	<i>Aibės plotis</i>	<i>Vidurkis</i>	<i>Standartinis nuokrypis</i>
Lietuvos Respublika	701,5	1050,5	49,8	701,5 ₂₀₀₇	1050,5 ₂₀₁₃	349,0	893,9	117,8
Alytaus apskritis	348,7	418,8	20,1	324,4 ₂₀₁₁	418,8 ₂₀₁₃	94,4	378,8	32,1
Kauno apskritis	519,0	835,8	61,0	519,0 ₂₀₀₇	835,8 ₂₀₁₃	316,8	683,2	109,4
Klaipėdos apskritis	546,5	667,6	22,2	546,5 ₂₀₀₇	667,6 ₂₀₁₃	121,1	618,7	36,9

11 lentelės tęsinys kitame lape

11 lentelės tęsinys

<i>Pagal metus</i>								
<i>Apskritis</i>	<i>2007</i>	<i>2013</i>	<i>Pokytis (2007 – 2013) %</i>	<i>Minimali reikšmė</i>	<i>Maksimali reikšmė</i>	<i>Aibės plotis</i>	<i>Vidurkis</i>	<i>Standartini s nuokrypis</i>
Marijampolės apskritis	309,0	634,6	105,4	309,0 ₂₀₀₇	634,6 ₂₀₁₃	325,6	476,5	109,8
Panevėžio apskritis	358,5	616,6	72,0	358,5 ₂₀₀₇	616,6 ₂₀₁₃	258,1	471,7	82,1
Šiaulių apskritis	358,5	574,9	60,4	358,5 ₂₀₀₇	574,9 ₂₀₁₃	216,4	463,7	67,8
Tauragės apskritis	375,9	468,9	24,7	375,9 ₂₀₀₇	469,2 ₂₀₀₉	93,3	447,3	32,5
Telšių apskritis	309,3	435,9	40,9	309,3 ₂₀₀₇	481,3 ₂₀₁₂	172,0	389,4	54,7
Utenos apskritis	310,5	633,7	104,1	310,5 ₂₀₀₇	633,7 ₂₀₁₃	323,2	476,1	102,1
Vilniaus apskritis	798,2	1157,6	45,0	798,2 ₂₀₀₇	1157,6 ₂₀₁₃	359,4	1003,2	121,3
<i>Pagal apskritis</i>								
<i>Reikšmės/ Metai</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	
Minimali reikšmė	309,0 _{Marijampolės}	369,8 _{Telšių}	375,9 _{Telšių}	373,3 _{Telšių}	324,4 _{Alytaus}	378,5 _{Alytaus}	418,8 _{Alytaus}	
Maksimali reikšmė	798,2 _{Vilniaus}	928,2 _{Vilniaus}	976,0 _{Vilniaus}	985,6 _{Vilniaus}	1064,1 _{Vilniaus}	1113,0 _{Vilniaus}	1157,6 _{Vilniaus}	
Aibės plotis	489,2	558,4	600,1	612,3	739,7	734,5	738,8	
Vidurkis	423,4	516,4	526,2	522,4	550,0	603,2	644,4	
Standartinis nuokrypis	156,3	169,6	181,4	185,2	214,7	209,6	219,0	

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Iš 11 lentelės matome, kad mažiausias VMBDU J sektoriuje beveik visose apskrityse buvo 2007 metais (išskyrus Alytaus apskritį – 2011 metais). Didžiausias VMBDU J sektoriuje beveik visose apskrityse buvo 2013 metais (išskyrus Tauragės ir Telšių apskritis). Tauragės apskrityje didžiausias VMBDU J sektoriuje buvo mokamas – 2009 metais, Telšių apskrityje – 2012 metais.

Analizuojamu laikotarpiu didžiausias darbo užmokestis buvo mokamas Vilniaus apskrityje. Taip atsitiko todėl, kad šioje apskrityje analizuojamu laikotarpiu - didžiausias darbuotojų skaičius, didžiausia regioninės pridėtinė vertė, didžiausias įregistruotų ūkio subjektų skaičius ir veikiančių ūkio subjektų skaičius, didžiausios tiesioginės užsienio investicijos (2009 metais – 902,44 mln. EUR, 2010 metais – 1010,18 EUR, 2011 metais – 1020,68 EUR, 2012 metais – 1119,72 EUR, 2013 metais – 1095,56 EUR). Nuo 2007 iki 2013 metų J sektoriuje apskritis, kurioje buvo mokamas mažiausias darbo užmokestis, nuolat keitėsi.

Vertinant VMBDU svyravimus tarp apskričių J sektoriuje, galima teigti, kad darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių ženkliai didėjo nuo 2007 iki 2011 metų (nuo 156,3 iki 214,7 EUR). Tik 2012 metais VMBDU svyravimai tarp apskričių neženkliai sumažėjo (5,1 EUR), o štai 2013 metais pastebimas vėl darbo užmokesčio svyravimų augimas, jis didesnis už 2011 metų 4,3 EUR. Galima teigti, kad nuo 2007 iki 2011 metų VMBDU svyravimų tarp apskričių augimą veikiausiai lėmė šios priežastys: įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus, tiesioginių užsienio investicijų bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus svyravimų didėjimas tarp apskričių. Didžiausias VMBDU svyravimas 2007 –

2013 metų laikotarpiu nustatytas Vilniaus apskrityje (121,3 EUR), tokį didelį darbo užmokesčio svyravimą šioje apskrityje lėmė: darbuotojų skaičiaus, regioninės bendrosios pridėtinės vertės, įregistruotų ūkio subjektų, tiesioginių užsienio investicijų bei veikiančių ūkio subjektų dideli svyravimai šioje apskrityje. Išvardintų veiksnių svyravimai šioje apskrityje analizuojamu laikotarpiu J sektoriuje buvo didžiausi lyginant juos su kitomis apskritimis (žr. 15 – 16 priedą).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes J sektoriuje apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais. 6 paveikslėlyje pateikta 2007 ir 2013 metų apskričių klasterizacija J sektoriuje pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2007 m.	Panevėžio apskritis	5	++					
	Šiaulių apskritis	6	++					
	Alytaus apskritis	1	++					
	Tauragės apskritis	7	-----+					
	Marijampolės apskritis	4	++					
	Telšių apskritis	8	++	+	-----+			
	Utenos apskritis	9	++					
	Kauno apskritis	2	-----+					
	Klaipėdos apskritis	3	++					
	Vilniaus apskritis	10	-----+					+
2013 m.	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
	Marijampolės apskritis	4	++					
	Utenos apskritis	9	++					
	Panevėžio apskritis	5	++					
	Klaipėdos apskritis	3	-----+					
	Šiaulių apskritis	6	++	-----+				
	Alytaus apskritis	1	++					
	Telšių apskritis	8	-----+		-----+			
	Tauragės apskritis	7	++					
	Kauno apskritis	2	-----+					
	Vilniaus apskritis	10	-----+					+

6 pav. Apskričių klasterizacija informacijos ir ryšių sektoriuje (J) pagal darbo užmokestį

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Taikant keturių klasterių modelį, 2007 ir 2013 metais J sektoriuje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Apskričių klasteriai informacijos ir ryšių sektoriuje (J) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais

KLASTERIAI	2007		2013	
	Apskritys	VDU intervalas (EUR)	Apskritys	VDU intervalas (EUR)
1	Marijampolės, Telšių, Utenos	309,0 – 310,5	Alytaus, Telšių, Tauragės	418,8 – 468,9
2	Alytaus, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės	348,7 – 375,9	Šiaulių, Panevėžio, Utenos, Marijampolės, Klaipėdos	574,9 – 667,6
3	Kauno, Klaipėdos	519,0 – 546,5	Kauno	835,8
4	Vilniaus	798,2	Vilniaus	1157,6

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Apskričių pasiskirstymas pagal VMBDU J sektoriuje 2007 ir 2013 metais (žr. 12 lentelę) buvo lyginamas su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose 2007 ir 2013 metais (žr. 4 lentelę). Galime daryti išvadą, kad 2007 metais Marijampolės apskritis išliko prie žemiausią atlyginimą mokančių apskričių, bet šiame sektoriuje taip ženkliai nebeatsiliko nuo Telšių ir Utenos apskričių, kadangi šių apskričių padėtis J sektoriuje pablogėjo ir šios apskritys buvo priskirtos prie mažiausią atlyginimą mokančių apskričių nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. 2007 metais J sektoriuje Tauragės apskrities padėtis pagerėjo ir pakilo į aukštesnio klasterio grupę, todėl kartu su Alytaus, Panevėžio, Šiaulių apskritimis sudarė antrąją klasterio grupę. Alytaus, Panevėžio bei Šiaulių apskričių padėtis 2007 metais J sektoriuje liko nepakitusi lyginant su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose. 2007 ir 2013 metais Vilniaus apskritis J sektoriuje išliko didžiausia VMBDU mokančia apskritimi, tokia šios apskrities padėtis užfiksuota ir vertinat VMBDU pagal visus sektorius. 2013 metais Tauragės apskritis išlieka kaip mažiausią VMBDU mokančia apskritimi, bet šiame sektoriuje taip ženkliai nebeatsilieka nuo Alytaus ir Telšių apskričių. 2013 metais Kauno padėtis J sektoriuje išlieka nepakitusi ir ši viena apskritis sudaro trečiąją klasterio grupę. Klaipėdos apskrities padėtis pablogėja, J sektoriuje taip ženkliai nebeatsilieka nuo Šiaulių, Panevėžio, Utenos ir Marijampolės apskričių nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius.

Skirtumai 2007 ir 2013 metais tarp apskričių grupių (klasterių) J sektoriuje buvo ženkliai didesni nei visuose sektoriuose. 2007 metais VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 22,6 EUR - visuose sektoriuose, 38,2 EUR - J sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 28,8 EUR - visuose sektoriuose, 143,1 EUR - J sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 90,0 EUR - visuose sektoriuose, 251,7 EUR - J sektoriuje. 2013 metais VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 25,4 EUR - visuose sektoriuose, 106,0 EUR - J sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 41,3 EUR - visuose sektoriuose, 168,2 EUR - J sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 104,2 EUR - visuose sektoriuose, 321,8 EUR - J sektoriuje.

Gini koeficiento skaičiavimai J sektoriuje 2007 – 2013 metais pateikti 10 priede.

13 lentelė

Gini koeficientas pagal apskritis informacijos ir ryšių sektoriuje (J)

Metai	Gini koeficientas
2007	0,105
2008	0,099
2009	0,103
2010	0,105
2011	0,101
2012	0,092
2013	0,086

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis J sektoriuje yra labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis J sektoriuje, analizuojamu laikotarpiu. Būtina pabrėžti, kad darbo užmokesčio diferenciacija J sektoriuje išsilaikė labai panaši (apie 0,1).

Apibendrinus galima teigti, kad informacijos ir ryšių sektoriuje (J) darbo užmokesčio atotrūkis, tarp mažiausių ir didžiausių darbo užmokesčių mokančios apskrities, didėjo. Analizuojamu laikotarpiu didžiausias darbo užmokestis buvo mokamas Vilniaus apskrityje. 2007 – 2013 metų laikotarpiu apskritis, kurioje buvo mokamas mažiausias darbo užmokestis nuolat keitėsi, bet pastebėta, kad mažiausias darbo užmokestis buvo mokamas mažesnėse pagal dydį apskrityse. Informacijos ir ryšių sektoriuje darbo užmokesčio svyravimai nuo 2007 iki 2013 metų didėjo (nuo 160 iki 220 EUR). Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskritys – išsiskyrė kaip apskritys, kuriose mokami didžiausi darbo užmokesčiai tiek 2007, tiek 2013 metais.

2.2.4. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) analizė

Atlikus K sektoriaus VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminę analizę (žr. 11 priedą) pastebimas didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas Alytaus apskrityje (9,5 proc. arba 32,45 EUR). VMBDU K sektoriuje Alytaus apskrityje ypač padidėjo 2013 metais (10,5 proc. arba 37,1 EUR). Tokį VMBDU augimą 2013 metais sąlygojo regioninės bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas (10,5 proc.) bei įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus padidėjimas (8,3 proc.) (skaičiavimai atlikti, remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis). Kauno ir Telšių apskrityse užfiksuotas neigiamas vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas analizuojamame sektoriuje 2011 – 2013 metais. Kauno apskrityje vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas buvo -5,5 proc. arba -52,85 EUR. Galima teigti, kad neigiamą vidutinio darbo užmokesčio augimo tempą Kauno apskrityje galėjo lemti šie veiksniai: regioninės bendrosios pridėtinės vertės sumažėjimas (10,54 proc.), darbuotojų skaičiaus sumažėjimas (25,79 proc.), veikiančių ūkio subjektų skaičiaus sumažėjimas (5,88 proc.). Telšių apskrityje vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas buvo -0,3 proc. arba -2,2 EUR. Tokį vidutinį darbo užmokesčio augimo tempą Telšių apskrityje lėmė ypač sumažėjęs VMBDU 2012 metais (3,2 proc. arba 20,3 EUR). VMBDU sumažėjimą 2012 metais Telšių apskrityje įtakoją regioninės bendrosios pridėtinės vertės sumažėjimas (5,1 proc.) bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus sumažėjimas finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) (28,6 proc.).

Mažiausias VMBDU K sektoriuje 2011 – 2013 metais pastebimas Alytaus apskrityje, o didžiausias Vilniaus apskrityje (žr. 14 lentelę). Vilniaus apskrityje analizuojamu laikotarpiu didžiausia sukuriamą regioninę bendroji pridėtinę vertę, didžiausias įregistruotų ūkio subjektų

skaičius, darbuotojų skaičius, veikiančių ūkio subjektų skaičius, daugiausia sulaukiama tiesioginių užsienio investicijų (2011 metais – 2085,55 mln. EUR; 2012 metais – 2313,9 mln. EUR; 2013 metais – 2854,14 mln. EUR). VMBDU atotrūkis tarp Vilniaus ir Alytaus apskričių 2011 metais siekė 851,8 EUR, o 2012 ir 2013 metais padidėjo daugiau nei 50 EUR.

14 lentelė

Finansinio ir draudimo sektoriaus (K) VMBDU (EUR) pagal apskritis ir jo sklaidos rodikliai

<i>Pagal metus</i>			
<i>Apskritys</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Lietuvos Respublika	1127,5	1190,9	1224,5
Alytaus apskritis	327,0	354,8	391,9
Kauno apskritis	991,9	958,6	886,2
Klaipėdos apskritis	508,0	554,3	574,6
Marijampolės apskritis	468,9	491,8	508,6
Panevėžio apskritis	528,0	592,0	652,2
Šiaulių apskritis	828,3	913,2	•
Tauragės apskritis	649,6	726,4	702,3
Telšių apskritis	630,8	610,5	626,4
Utenos apskritis	505,7	534,9	552,3
Vilniaus apskritis	1178,8	1257,0	1298,9
<i>Pagal apskritis</i>			
<i>Reikšmės/Metai</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Minimali reikšmė	327,0 _{Alytaus}	354,8 _{Alytaus}	391,9 _{Alytaus}
Maksimali reikšmė	1178,8 _{Vilniaus}	1257,0 _{Vilniaus}	1298,9 _{Vilniaus}
Aibės plotis	851,8	902,2	907,0
Vidurkis	661,7	699,4	688,2
Standartinis nuokrypis	262,5	269,6	266,7

Pastaba: • - duomenys konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Iš 14 lentelės matome, kad VMBDU svyravimai tarp apskričių K sektoriuje nuo 2011 iki 2013 metų išsilaikė labai panašūs (virš 260 EUR). Atlikta vidutinio bruto darbo užmokesčio svyravimų analizė finansiniame ir draudimo sektoriuje (K), leidžia patvirtinti darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad šis sektorius – vienas iš sektorių, kuriame nustatyti didžiausi vidutinio darbo užmokesčio svyravimai. Galima teigti, kad tokius panašius VMBDU svyravimus šiame sektoriuje tarp apskričių analizuojamu laikotarpiu veikiausiai lėmė regioninės bendrosios pridėtinės vertės (nuo 158,8 iki 143,8 mln. EUR), įregistruotų ūkio subjektų (nuo 190 iki 200 vnt.) bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus (nuo 101 iki 111 vnt.) tolygūs svyravimai tarp apskričių (žr. 15 – 16 priedą).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes K sektoriuje apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2013 metais. 7 paveikslėlyje pateikta 2013 metų apskričių klasterizacija K sektoriuje pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+	+-----+	+-----+	+-----+	+-----+	+-----+
2013 m.	Klaipėdos apskritis	3	-+					
	Utenos apskritis	8	-+					
	Marijampolės apskritis	4	+-----+					
	Panevėžio apskritis	5	-+					
	Telšių apskritis	7	-+ +-----+					
	Tauragės apskritis	6	-+	+-----+				
	Alytaus apskritis	1	-----+					
	Kauno apskritis	2	-----+					
	Vilniaus apskritis	9	-----+					+

7 pav. Apskričių klasterizacija finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) pagal darbo užmokestį*Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.*

Taikant keturių klasterių modelį, 2013 metais K sektoriuje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 15 lentelę).

15 lentelė

Apskričių klasteriai finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) pagal darbo užmokestį 2013 metais

KLASTERIAI	Apskritys	VDU intervalas (EUR)
1	Alytaus	391,90
2	Marijampolės, Utenos, Klaipėdos, Telšių, Panevėžio, Tauragės	508,60 – 702,30
3	Kauno	886,20
4	Vilniaus	1298,90

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Apskričių pasiskirstymas pagal VMBDU K sektoriuje 2013 metais (žr. 15 lentelę) buvo lyginamas su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose 2013 metais (žr. 4 lentelę). Galime daryti išvadą, kad Tauragės apskrities padėtis K sektoriuje pagerėjo ir taip ženkliai neatsiliko nuo Marijampolės, Utenos, Klaipėdos, Telšių ir Panevėžio apskričių, todėl šios apskritys sudarė antrąją klasterio grupę. Alytaus apskrities padėtis ženkliai pablogėjo ir ši viena apskritis K sektoriuje sudarė mažiausią darbo užmokesčio klasterio grupę. 2013 metais K sektoriuje Vilniaus apskrities padėtis nepasikeitė, šioje apskrityje buvo mokamas didžiausias darbo užmokestis kaip ir vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. Klaipėdos apskrities padėtis K sektoriuje taip pat pablogėjo ir ši apskritis nukrito į antrąją klasterio grupę, o Kauno apskrities padėtis liko nepakitusi.

Skirtumai tarp apskričių grupių (klasterių) K sektoriuje buvo keturis kartus didesni nei visuose sektoriuose. VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 25,4 EUR - visuose sektoriuose, 116,7 EUR - K sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 41,3 EUR - visuose sektoriuose, 183,90 EUR - K sektoriuje; tarp trečio ir ketvirtą klasterio 104,2 EUR - visuose sektoriuose, 412,7 EUR - K sektoriuje.

Gini koeficientai K sektoriuje 2011 ir 2013 metais nebus skaičiuojami dėl darbuotojų skaičiaus duomenų trūkumo. 2012 metais Gini koeficientas lygus 0,053 (žr. 12 priedą). Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis K

sektoriuje 2012 metais buvo labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis K sektoriuje 2012 metais.

Apibendrinus galima teigti, kad finansiniame ir draudimo sektoriuje (K) atotrūkis tarp mažiausių (Alytaus) ir didžiausių (Vilniaus) darbo užmokestį mokančios apskrities nuo 2011 iki 2013 metų didėjo (nuo 850 iki 910 EUR). Nustatyta, jog darbo užmokesčio svyravimai šiame sektoriuje analizuojamu laikotarpiu išsilaikė labai panašūs, bet buvo didžiausi, lyginant juos su kitais ūkio sektoriais (apie 260 EUR). Todėl galima, teigti, kad įrodyta darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog finansinis ir draudimo sektorius (K) – vienas iš sektorių, kuriame nustatomi didžiausi darbo užmokesčio svyravimai. Būtina, pažymėti, kad šiame sektoriuje darbo užmokestį lemia taip pat apskrities dydis. Kauno ir Vilniaus apskrityje darbo užmokesčiai analizuojamame sektoriuje didžiausi, nes šiose apskrityse sukuriamą didesnę regioninę bendroji pridėtinę vertę, didesnis veikiančių įmonių skaičius, daugiau dirbančių darbuotojų bei didesnės tiesioginės užsienio investicijos.

2.2.5. Darbo užmokesčio pokyčių ir skirtumų profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) analizė

Atlikus profesinio, mokslinio ir techninio sektoriaus (M) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminę analizę (žr. 13 priedą) pastebimas didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimo tempas Telšių apskrityje (6,4 proc. arba 23,9 EUR). Tokį vidutinio darbo užmokesčio augimo tempą šioje apskrityje galėjo lemti darbuotojų skaičiaus augimas (13,2 proc.), įregistruotų ūkio subjektų skaičiaus didėjimas (4,5 proc.), tiesioginių užsienio investicijų padidėjimas beveik du kartus (nuo 0,47 iki 1,16 mln. EUR) bei regioninė pridėtinė vertė (šio veiksnio sumažėjimas užfiksuotas vienas mažiausių (25,1 proc. arba 10,4 mln. EUR) palyginus su kitomis apskritimis) (skaičiavimai atlikti, remiantis Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis). Neigiamas vidutinis darbo užmokesčio augimo tempas M sektoriuje užfiksuotas Alytaus apskrityje (-0,9 proc. arba -8,2 EUR). Tokį vidutinį darbo užmokesčio tempą M sektoriuje Alytaus apskrityje galėjo lemti veikiančių ūkio subjektų skaičiaus sumažėjimas (6,2 proc.) bei regioninės bendrosios pridėtinės vertės sumažėjimas (38,3 proc.).

Iš 16 lentelės matome, kad M sektoriuje mažiausias VMBDU apskrityse buvo mokamas skirtingu laikotarpiu, tokia tendencija užfiksuota ir mokant didžiausią darbo užmokestį. M sektoriuje vėl Vilniaus apskritis analizuojamu laikotarpiu išlieka – didžiausią VMBDU mokančia apskritimi. Taip atsitiko todėl, kad Vilniaus apskrityje didžiausias dirbančiųjų skaičius (iki 2013 metų padidėjo 20,2 proc. arba 7 776 asmenys), didžiausia sukuriamą pridėtinę vertę (iki 2013 metų padidėjo 49,6 proc. arba 393,8 mln. EUR), daugiausia įregistruota ūkio subjektų (iki 2013 metų padidėjo 31,3 proc. arba 1831 vnt.), daugiausia sulaukiama tiesioginių užsienio investicijų (nuo 2009 metų iki 2013

metų padidėjo daugiau nei du kartus arba 203,16 mln. EUR), daugiausia veikiančių ūkio subjektų (nuo 2009 metų iki 2013 metų padidėjo 25,6 proc. arba 918 vnt.). Nuo 2007 iki 2013 metų M sektoriuje apskritis, kurioje buvo mokamas mažiausias darbo užmokestis, nuolat keitėsi.

16 lentelė

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (EUR) profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) ir jo sklaidos rodikliai

<i>Pagal metus</i>								
<i>Apskritis</i>	<i>2007</i>	<i>2013</i>	<i>Pokytis (2007 – 2013) %</i>	<i>Minimali reikšmė</i>	<i>Maksimali reikšmė</i>	<i>Aibės plotis</i>	<i>Vidurkis</i>	<i>Standartinis nuokrypis</i>
Lietuvos Respublika	677,4	807,8	19,3	677,4 ₂₀₀₇	807,8 ₂₀₁₃	130,4	756,2	45,3
Alytaus apskritis	503,4	454,4	-9,7	411,8 ₂₀₁₁	606,2 ₂₀₀₈	194,4	487,3	62,0
Kauno apskritis	657,1	705,8	7,4	657,1 ₂₀₀₇	767,5 ₂₀₀₈	110,4	705,3	33,0
Klaipėdos apskritis	561,0	629,1	12,1	544,2 ₂₀₁₀	643,8 ₂₀₀₈	99,6	584,2	38,9
Marijampolės apskritis	496,4	677,4	36,5	496,4 ₂₀₀₇	677,4 ₂₀₁₃	181,0	592,8	56,6
Panevėžio apskritis	431,0	459,6	6,6	431,0 ₂₀₀₇	510,9 ₂₀₀₈	79,9	469,9	28,6
Šiaulių apskritis	482,8	513,8	6,4	463,1 ₂₀₁₀	559,5 ₂₀₀₈	96,4	493,9	32,9
Tauragės apskritis	392,7	476,1	21,2	392,7 ₂₀₀₇	476,1 ₂₀₁₃	83,4	443,4	30,3
Telšių apskritis	354,2	497,6	40,5	354,2 ₂₀₀₇	497,6 ₂₀₁₃	143,4	434,8	45,2
Utenos apskritis	555,2	588,5	6,0	555,2 ₂₀₀₇	686,4 ₂₀₀₈	131,2	607,5	50,4
Vilniaus apskritis	743,2	905,6	21,9	743,2 ₂₀₀₇	905,6 ₂₀₁₃	162,4	840,8	54,6
<i>Pagal apskritis</i>								
<i>Reikšmės/Metai</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	
Minimali reikšmė	354,2 _{Telšių}	455,0 _{Telšių}	428,3 _{Telšių}	406,0 _{Telšių}	411,8 _{Alytaus}	410,7 _{Tauragės}	454,4 _{Alytaus}	
Maksimali reikšmė	743,2 _{Vilniaus}	886,8 _{Vilniaus}	839,6 _{Vilniaus}	814,4 _{Vilniaus}	823,1 _{Vilniaus}	872,6 _{Vilniaus}	905,6 _{Vilniaus}	
Aibės plotis	389,0	431,8	411,3	408,4	411,3	461,9	451,2	
Vidurkis	517,7	618,3	576,5	548,7	548,1	561,8	590,8	
Standartinis nuokrypis	118,0	136,5	129,4	123,9	132,9	143,0	143,3	

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Vertinant VMBDU svyravimus tarp apskričių M sektoriuje, galima teigti, kad iki 2008 metų pastebėta augimo tendencija. 2008 metais įvykusi ekonominė krizė sumažino darbo užmokesčio svyravimus nuo 2009 iki 2010 metų. Ekonomikai atsigaunant, nuo 2011 metų matomi vėl augantys VMBDU svyravimai tarp apskričių. Tokius VMBDU svyravimus tarp apskričių veikiausiai sąlygojo darbuotojų skaičius bei regioninė bendroji pridėtinė vertė. Darbuotojų skaičiaus bei regioninės bendrosios pridėtinės vertės svyravimai tarp apskričių didėjo ir mažėjo tokia taip pat tendencija kaip ir VMBDU svyravimai tarp apskričių (žr. 15 – 16 priedą).

Atlikus klasterinę analizę, buvo nustatyta į kokias grupes M sektoriuje apskritys gali būti sujungiamos pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais. 8 paveikslėlyje pateikta 2007 ir 2013 metų apskričių klasterizacija M sektoriuje pagal vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį, taikant keturių klasterių modelį.

	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2007 m.	Klaipėdos apskritis	3	---+					
	Utenos apskritis	9	++	-----+				
	Alytaus apskritis	1	++					
	Marijampolės apskritis	4	---+		-----+			
	Šiaulių apskritis	6	++					
	Panevėžio apskritis	5	---+					
	Tauragės apskritis	7	++	-----+				
	Telšių apskritis	8	---	+				
	Kauno apskritis	2	-----+	-----+				
	Vilniaus apskritis	10	-----+					
	ATSTUMAS		0	5	10	15	20	25
	APSKRITYS	Num	+-----+-----+-----+-----+-----+					
2013 m.	Alytaus apskritis	1	++					
	Panevėžio apskritis	5	++					
	Tauragės apskritis	7	-----+					
	Šiaulių apskritis	6	++					
	Telšių apskritis	8	++		-----+			
	Kauno apskritis	2	---+					
	Marijampolės apskritis	4	++	-----+				
	Klaipėdos apskritis	3	---+					
	Utenos apskritis	9	++					
	Vilniaus apskritis	10	-----+					

8 pav. Apskričių klasterizacija profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) pagal darbo užmokestį

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

Taikant keturių klasterių modelį, 2007 ir 2013 metais M sektoriuje galima išskirti šių apskričių klasterius pagal VMBDU (žr. 17 lentelę).

17 lentelė

Apskričių klasteriai profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais

KLASTERIAI	2007		2013	
	Apskritys	VDU intervalas (EUR)	Apskritys	VDU intervalas (EUR)
1	Telšių, Tauragės, Panevėžio	354,2 – 431,0	Alytaus, Panevėžio, Tauragės, Telšių, Šiaulių	454,4 – 513,8
2	Šiaulių, Marijampolės, Alytaus, Utenos, Klaipėdos	482,8 – 561,0	Utenos, Klaipėdos	588,5 – 629,1
3	Kauno	657,1	Marijampolės, Kauno	677,4 – 705,8
4	Vilniaus	743,2	Vilniaus	905,6

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Apskričių pasiskirstymas pagal VMBDU M sektoriuje 2007 ir 2013 metais (žr. 17 lentelę) buvo lyginamas su apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose 2007 ir 2013 metais (žr. 4 lentelę). Galime daryti išvadą, kad 2007 metais Tauragės apskritis išliko prie žemiausią atlyginimą mokančių apskričių, bet šiame sektoriuje taip ženkliai nebeatsiliko nuo Telšių ir Panevėžio apskričių, kadangi šių apskričių padėtis M sektoriuje pablogėjo ir šios apskritys buvo priskirtos prie mažiausią atlyginimą mokančių apskričių nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. 2007 metais M sektoriuje Marijampolės apskrities padėtis pagerėjo ir pakilo į aukštesnio klasterio grupę, o Klaipėdos apskrities padėtis pablogėjo ir nukrito į žemesnio klasterio grupę, todėl šios dvi apskritys kartu su Šiaulių, Alytaus ir Utenos apskritimis sudarė antrąją klasterio grupę. Alytaus, Šiaulių, Utenos ir Kauno apskričių padėtis 2007 metais M sektoriuje liko nepakitusi lyginant su

apskričių pasiskirstymu pagal VMBDU visuose sektoriuose. 2007 ir 2013 metais Vilniaus apskritis M sektoriuje išliko didžiausia VMBDU mokančia apskritimi, tokia šios apskrities padėtis užfiksuota ir vertinat VMBDU pagal visus sektorius. 2013 metais Tauragės apskritis išlieka kaip mažiausią VMBDU mokančia apskritimi, bet šiame sektoriuje taip ženklai nebeatsilieka nuo Alytaus, Panevėžio, Telšių ir Šiaulių apskričių. 2013 metais vertinat VMBDU pagal visus sektorius buvo išskirta viena apskritis turinti mažiausią darbo užmokestį, o M sektoriuje – net penkios apskritys. 2013 metais Utenos ir Kauno apskričių padėtis M sektoriuje išliko nepakitusi. 2013 metais M sektoriuje Marijampolės padėtis pagerėjo ir taip ženklai nebeatsiliko nuo Kauno apskrities nei vertinant darbo užmokestį pagal visus sektorius. Klaipėdos apskrities padėtis pablogėjo ir kartu su Utenos apskritimi sudarė trečiąją klasterio grupę.

Skirtumai 2007 ir 2013 metais tarp apskričių grupių (klasterių) M sektoriuje buvo ženkliai didesni nei visuose sektoriuose, išskyrus 2007 metais lyginant trečiąjį ir ketvirtą klasterius. 2007 metais VMBDU skirtumas tarp pirmo ir antro klasterio 3,9 EUR didesnis nei M sektoriuje. VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 22,6 EUR - visuose sektoriuose, 51,8 EUR - M sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 28,8 EUR - visuose sektoriuose, 96,1 EUR – M sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 90,0 EUR - visuose sektoriuose, 86,1 EUR - M sektoriuje. 2013 metais VMBDU skirtumai: tarp pirmo ir antro klasterio 25,4 EUR - visuose sektoriuose, 74,7 EUR - M sektoriuje; tarp antro ir trečio klasterio 41,3 EUR - visuose sektoriuose, 48,3 EUR - M sektoriuje; tarp trečio ir ketvirto klasterio 104,2 EUR - visuose sektoriuose, 199,8 EUR - M sektoriuje.

Gini koeficiento skaičiavimai M sektoriuje 2007 – 2013 metais pateikti 14 priede.

18 lentelė

Gini koeficientas pagal apskritis profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M)

Metai	Gini koeficientas
2007	0,067
2008	0,071
2009	0,077
2010	0,079
2011	0,079
2012	0,087
2013	0,086

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pagal apskaičiuotą Gini koeficiento reikšmę, galima teigti, jog darbo užmokesčio diferenciacijos lygis pagal apskritis M sektoriuje yra labai mažas. Darbo užmokestis tolygiai pasiskirstęs pagal apskritis M sektoriuje, analizuojamu laikotarpiu.

Apibendrinus galima teigti, kad profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo didžiausias Vilniaus apskrityje, ši apskritis užėmė

didžiausių darbo užmokestį mokančios apskrities poziciją. Analizuojamu laikotarpiu apskritis, kurioje buvo mokamas mažiausias darbo užmokestis nuolat keitėsi. Analizuojamame sektoriuje atotrūkis tarp mažiausios ir didžiausios darbo užmokestį mokančios apskrities didėjo (nuo 390 iki 450 EUR). Darbo užmokesčio svyravimai tarp apskričių profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) didėjo iki 2008 metų, nes įvykusi 2008 metais ekonominė krizė, 2009 metais sumažino darbo užmokesčio svyravimus tarp apskričių šiame sektoriuje, tačiau nuo 2010 iki 2013 metų darbo užmokesčio svyravimai ėmė vėl didėti (nuo 124 iki 143 EUR). Nustatyta, kad vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumai dažniausiai pastebimi tarp mažiausių ir didžiausių pagal dydį apskričių. Taip atsitinka todėl, kad didžiausiose pagal plotą apskrityje yra didžiausia sukuriama regioninė bendroji pridėtinė vertė, didžiausias darbuotojų skaičius, veikiančių ūkio subjektų skaičius, daugiausia sulaukiama tiesioginių užsienio investicijų, o mažesnėse – priešingai.

3. DARBO UŽMOKESČIO SKLAIDĄ LIETUVOS APSKRITYSE PAAIŠKINANČIŲ VEIKSNIŲ ĮVERTINIMAS

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus tarp apskričių Lietuvoje, buvo atlikta regresinė analizė 2007 – 2013 metams (žr. 17 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė

Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui 2007 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	BPV, 1 gyv., tūkst. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, tūkst.	Darbuot. sk., tūkst.	TUI, mln. EUR	TUI, 1 gyv., tūkst. EUR	Nedarbo lygis, proc.
2007	R ²	0,73	0,90	0,69	0,70	0,64	0,83	0,42
	Regr. koef.	0,18	284,20	6,70	0,35	0,06	48,52	41,17*
	Išskirtys	-	Vilniaus a.	-	-	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Panevėžio a.
2008	R ²	0,78	0,95	0,75	0,75	0,72	0,69	0,29
	Regr. koef.	0,18	284,68	6,95	0,38	0,10	37,13	33,01*
	Išskirtys	-	Vilniaus a.	-	-	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2009	R ²	0,82	0,99	0,78	0,77	0,71	0,85	0,07
	Regr. koef.	0,20	285,07	6,26	0,41	0,08	49,84	7,51*
	Išskirtys	-	-	-	-	Vilniaus a.	Telšių, Vilniaus a.	-
2010	R ²	0,86	0,98	0,83	0,81	0,72	0,94	0,11
	Regr. koef.	0,20	276,99	6,41	0,43	0,07	43,04	-7,13*
	Išskirtys	-	-	-	-	Vilniaus a.	Telšių, Vilniaus a.	Tauragės a.
2011	R ²	0,86	0,97	0,84	0,82	0,74	0,89	0,03
	Regr. koef.	0,19	255,33	6,30	0,43	0,06	38,71	-2,70*
	Išskirtys	-	-	-	-	Vilniaus a.	Telšių, Vilniaus a.	-
2012	R ²	0,87	0,96	0,85	0,84	0,76	0,92	0,26
	Regr. koef.	0,18	242,15	6,82	0,44	0,06	39,17	-14,07*
	Išskirtys	-	-	-	-	Vilniaus a.	Telšių, Vilniaus a.	Utenos a.
2013	R ²	0,87	0,95	0,86	0,85	0,79	0,88	0,26
	Regr. koef.	0,17	223,79	6,39	0,42	0,07	42,67	-8,57*
	Išskirtys	-	-	-	-	Vilniaus a.	Telšių, Vilniaus a.	-

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; TUI – tiesioginės užsienio investicijos; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$

Visi veiksniai, išskyrus nedarbo lygį, paaiškina didelę dalį 70 – 90 proc. VMBDU sklaidos Lietuvos apskrityse. Nepriklausomai nuo ekonominės situacijos, ar yra ekonominis nuosmukis, ar ekonomikos augimas, analizuotų veiksnių galimybės paaiškinti darbo užmokesčio sklaidą yra labai panašios. Nors analizuoti veiksniai paaiškino labai panašią darbo užmokesčio sklaidos dalį, jų įtaka darbo užmokesčiui buvo skirtinga. 2007 – 2013 metais ūkio subjektų skaičiui padidėjus vienu tūkstančiu vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis didėjo 6 - 7 EUR, kiekvienas papildomas tūkstantis darbuotojų vidutinį mėnesinį darbo užmokestį didino apie 40 euro centų, išaugusi 1 mln. EUR bendroji pridėtinė vertė, darbo užmokestį didino tik apie 20 euro centų, o tiesioginių užsienio investicijų augimas 1 mln. EUR darbo užmokestį didino vidutiniškai tik 0,07 euro centų. Kadangi darbuotojų skaičius ir veikiančių ūkio subjektų skaičius turėjo didžiausią įtaką VMBDU sklaidai Lietuvos apskrityse, galima teigti, kad kuo daugiau apskrityje yra veikiančių ūkio subjektų ir

darbuotojų, t.y. kuo didesnė darbo paklausa, tuo didesnis vidutinis darbo užmokestis. 2007 – 2013 metų laikotarpiu veiksniai, kurie geriausiai paaiškino darbo užmokesčio sklaidą, įtaka darbo užmokesčiui nuolat keitėsi. Apskričių VMBDU iki 2008 metų išaugo 19,4 proc., o tiesioginių užsienio investicijų įtaką rodantis regresijos koeficientas išaugo 66,7 proc., todėl galime teigti, kad šio veiksnio įtaka VMBDU iki 2008 metų didėjo. Ekonomikai atsigaunant nuo 2011 iki 2013 metų buvo pastebimas darbo užmokesčio augimas (nuo 2,9 iki 5,1 proc.), tačiau šiuos tris metus regioninės pridėtinės vertės įtaka darbo užmokesčiui mažėjo (nuo 5,0 iki 5,6 proc.).

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D), buvo atlikta regresinė analizė (žr. 18 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 20 lentelėje.

20 lentelė

Ekonominių veiksnų įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) 2011 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, vnt.	Darbuotojų sk., asmenys	Nedarbo lygis, proc.
2011	R ²	0,73	0,65	0,43	0,04
	Regr. koef.	0,18	3,93	0,12*	-6,35*
	Išskirtys	-	-	Vilniaus a.	-
2012	R ²	0,86	0,48	0,55	0,16
	Regr. koef.	0,32	8,40*	0,12*	-14,44*
	Išskirtys	Kauno, Vilniaus a.	Kauno, Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2013	R ²	0,84	0,57	0,68	0,32
	Regr. koef.	0,28	2,63	0,13	-19,81*
	Išskirtys	Kauno, Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

*Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$.*

Nustatyta, kad nedarbo lygis analizuojamu laikotarpiu nepaaiškina darbo užmokesčio sklaidos D sektoriuje tarp apskričių. Regioninė bendroji pridėtinė vertė buvo vienintelis veiksnys, kuris visų trijų metų laikotarpiu paaiškino didžiausią dalį darbo užmokesčio sklaidos D sektoriuje, o veikiančių ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius paaiškino - mažesnę. Regioninė bendroji pridėtinė vertė nuo 2011 iki 2013 metų paaiškino vis didesnę dalį darbo užmokesčio variacijos analizuojame sektoriuje (nuo 73 iki 84 proc.). Veikiančių ūkio subjektų ir darbuotojų skaičius paaiškino apie 60 proc. darbo užmokesčio variacijos tarp apskričių. Išaugusi 1 mln. EUR bendroji pridėtinė vertė, darbo užmokestį didino vidutiniškai 0,26 euro centų. Veikiančių ūkio subjektų skaičiui išaugus vienu vienetu darbo užmokestis didėjo 2011 metais 3,93 EUR, o 2012 – 2,63 EUR. Darbuotojų skaičiaus padidėjimas vienu vienetu darbo užmokestį didino 0,13 euro centų.

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus transporto ir saugojimo sektoriuje (H), buvo atlikta regresinė analizė 2007 – 2013 metams (žr. 19 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 21 lentelėje.

21 lentelė

Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui transporto ir saugojimo sektoriuje (H) 2007 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, vnt.	Darbuotojų sk., tūkst..	Nedarbo lygis, proc.
2007	R^2	0,56	-	0,71	0,01
	Regr. koef.	0,16	-	17,63	9,16*
	Išskirtys	Vilniaus a.	-	Vilniaus a.	-
2008	R^2	0,50	-	0,68	0,32
	Regr. koef.	0,15	-	18,74	66,2*
	Išskirtys	Vilniaus a.	-	Vilniaus a.	-
2009	R^2	0,63	0,87	0,68	0,02
	Regr. koef.	0,19	0,14	21,10	9,00*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Klaipėdos, Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2010	R^2	0,56	0,84	0,67	0,02
	Regr. koef.	0,18	0,13	22,82	-4,80*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Klaipėdos, Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2011	R^2	0,56	0,77	0,64	0,16
	Regr. koef.	0,16	0,13	20,59	-13,45*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Klaipėdos, Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2012	R^2	0,61	0,86	0,67	0,28
	Regr. koef.	0,15	0,16	19,80	-27,13*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Klaipėdos, Vilniaus a.	Vilniaus a.	Utenos, Klaipėdos a.
2013	R^2	0,60	0,87	0,69	0,35
	Regr. koef.	0,13	0,15	17,56	-15,15*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Klaipėdos, Vilniaus a.	Vilniaus a.	Klaipėdos a.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

*Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$; veikiančių ūkio subjektų skaičius pagal EVKR, LR statistikos departamento puslapyje pateiktas tik nuo 2009 metų.*

Atlikus H sektoriaus darbo užmokesčio analizę, nustatyta, kad geriausiai, kodėl darbo užmokestis skiriasi šiame sektoriuje paaiškina šie veiksniai: regioninė bendroji pridėtinė vertė, veikiančių ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius. Nedarbo lygis buvo vienas iš veiksnių, kuris negali paaiškinti, kodėl H sektoriuje tarp apskričių skiriasi darbo užmokestis. Šio vieno veiksnio nepakanka, kad galėtumėme paaiškinti darbo užmokesčio sklaidą tarp apskričių.

2007 – 2013 metais regioninė bendroji pridėtinė vertė darbo užmokesčio sklaidą tarp apskričių paaiškino apie 60 proc., veikiantys ūkio subjektų skaičius daugiau nei 80 proc., o darbuotojų skaičius apie 70 proc. Regioninės bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas 1 mln. EUR ir veikiančių ūkio subjektų padidėjimas vienu vienetu darbo užmokestį didino 0,13 – 0,16 euro centų. Tik regioninės bendrosios pridėtinės vertės regresijos koeficientai buvo didesni 2009 metais (0,19) ir 2010 metais (0,18). Darbuotojų skaičiaus padidėjimas vienu tūkstančiu darbo užmokestį didino apie 20 EUR. Veikiančių ūkio subjektų skaičiui padidėjus vienu vienetu darbo užmokestį vidutiniškai didino apie 0,14 euro centų.

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus informacijos ir ryšių sektoriuje (J), buvo atlikta regresinė analizė 2007 – 2013 metams (žr. 20 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 22 lentelėje.

22 lentelė

Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui informacijos ir ryšių sektoriuje (J) 2007 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, vnt.	Darbuotojų sk., asmenys	Nedarbo lygis, proc.
2007	R ²	0,72	-	0,54	0,03
	Regr. koef.	1,43	-	0,06	19,95*
	Išskirtys	Vilniaus a.	-	Vilniaus a.	-
2008	R ²	0,65	-	0,50	0,22
	Regr. koef.	1,83	-	0,06	72,64*
	Išskirtys	Vilniaus a.	-	Vilniaus a.	-
2009	R ²	0,65	0,62	0,58	0,00
	Regr. koef.	1,93	0,55	0,06	0,09*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2010	R ²	0,67	0,63	0,57	0,10
	Regr. koef.	2,00	0,54	0,06	-17,21*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2011	R ²	0,67	0,69	0,65	0,15
	Regr. koef.	2,76	0,70	0,09	-20,91*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2012	R ²	0,68	0,72	0,69	0,10
	Regr. koef.	2,52	0,67	0,08	-17,26*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2013	R ²	0,62	0,62	0,58	0,17
	Regr. koef.	2,50	0,67	0,08	-23,36*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

*Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$; veikiančių ūkio subjektų skaičius pagal EVKR, LR statistikos departamento puslapyje pateiktas tik nuo 2009 metų.*

Nustatyta, kad J sektoriuje darbo užmokesčio sklaidą tarp apskričių paaiškina regioninė bendroji pridėtinė vertė, veikiančių ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius. Nedarbo lygis šiame sektoriuje nepaaiškina darbo užmokesčio variacijos tarp apskričių.

Regioninė bendroji pridėtinė vertė J sektoriuje paaiškino apie 70 proc. darbo užmokesčio variacijos tarp apskričių, veikiantys ūkio subjektai daugiau nei 60 proc., o darbuotojų skaičius – apie 60 proc. Darbuotojų skaičiui padidėjus vienu vienetu darbo užmokestis J sektoriuje didėjo vidutiniškai 0,07 EUR. Veikiančių ūkio subjektų padidėjimas vienu vienetu darbo užmokestį didino vidutiniškai 0,63 EUR. 2011 metais regioninei bendrajai pridėtinei vertei padidėjus 1 mln. EUR, darbo užmokestis didėjo net 2,76 EUR ir buvo pats didžiausias lyginant su kitais metais. J sektoriuje darbo užmokestis nuo 2007 iki 2013 metų turėjo augimo tendenciją. Iki 2011 metų augo ir regioninės bendrosios pridėtinės vertės, darbuotojų skaičiaus bei veikiančių ūkio subjektų skaičiaus įtaka darbo užmokesčiui J sektoriuje. Nors nuo 2012 iki 2013 darbo užmokestis augo, tačiau regioninės bendrosios pridėtinės vertės, veikiančių ūkio subjektų skaičiaus ir darbuotojų skaičiaus įtaka šių dviejų metų laikotarpiu mažėjo arba beveik nesikeitė.

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K), buvo atlikta regresinė analizė 2011 – 2013 metams (žr. 21 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 23 lentelėje.

23 lentelė

Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K) 2011 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, vnt.	Darbuotojų sk., asmenys	Nedarbo lygis, proc.
2011	R ²	0,54	0,58	0,72	0,10
	Regr. koef.	5,27	3,74	0,39	-20,52*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2012	R ²	0,47	0,45	0,67	0,08
	Regr. koef.	5,96	3,27	0,36	-20,12*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2013	R ²	0,53	0,52	0,57	0,28
	Regr. koef.	4,03	2,50	0,35	-34,36*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$.

Atlikta analizė parodė, kad K sektoriuje darbo užmokesčio sklaidą tarp apskričių paaiškina trys veiksniai: regioninė bendroji pridėtinė vertė, veikiančių ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius. Nedarbo lygis buvo vienas iš veiksnių, kuris negalėjo paaiškinti, kodėl K sektoriuje tarp apskričių skiriasi darbo užmokestis. Šio vieno veiksnio nepakanka, kad galėtumėme paaiškinti darbo užmokesčio sklaidą tarp apskričių šiame sektoriuje.

Regioninė bendroji pridėtinė vertė ir veikiančių ūkio subjektų skaičius paaiškino apie 50 proc. darbo užmokesčio sklaidos J sektoriuje, tačiau šių veiksnių įtaka darbo užmokesčiui skirtinga. 2011 metais regioninės bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas 1 mln. EUR, darbo užmokestį didino 5,27 EUR, o 2012 metais – 5,96 EUR. Tik 2013 metais darbo užmokesčio padidėjimas 1 mln. EUR darbo užmokestį didino 4,03 EUR.

Veikiančių ūkio subjektų padidėjimas vienu vienetu darbo užmokestį didino 2011 metais – 3,74 EUR, o 2012 metais 3,27 EUR. Darbuotojų skaičius paaiškino vidutiniškai 65 proc. darbo užmokesčio sklaidos J sektoriuje. 2012 metais darbo užmokestis K sektoriuje išaugo 5,6 proc., tik regioninės pridėtinės vertės įtaka didėjo nurodytais metais (13,1 proc.).

Būtina pabrėžti, nors 2013 metais darbo užmokestis K sektoriuje išaugo 2,8 proc., tačiau regioninės bendrosios pridėtinės vertės (-32,4 proc.), veikiančių ūkio subjektų skaičiaus (-23,6 proc.) bei darbuotojų skaičiaus (-2,8 proc.) įtaka darbo užmokesčiui mažėjo.

Siekiant išsiaiškinti, kurie veiksniai labiausiai lėmė vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumus profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje (M), buvo atlikta regresinė analizė 2007 – 2013 metams (žr. 22 priedą). Atliktos analizės rezultatai pateikti 24 lentelėje.

24 lentelė

Ekonominių veiksnių įtaka vidutiniam mėnesiniam bruto darbo užmokesčiui profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriuje (M) 2007 - 2013 metais

	Rodikliai	BPV, mln. EUR	Veikiantys ūkio subjektai, vnt.	Darbuotojų sk., tūkst..	Nedarbo lygis, proc.
2007	R ²	0,57		0,53	0,00
	Regr. koef.	0,89		0,02	46,15*
	Išskirtys	Vilniaus a.		Vilniaus a.	-
2008	R ²	0,49		0,46	0,01
	Regr. koef.	0,81		0,02	13,13*
	Išskirtys	Vilniaus a.		Vilniaus a.	-
2009	R ²	0,45	0,40	0,45	0,09
	Regr. koef.	0,82	0,15*	0,02	-17,37*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2010	R ²	0,59	0,53	0,60	0,40
	Regr. koef.	0,95	0,16	0,03	-28,54*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Tauragės a.
2011	R ²	0,54	0,47	0,55	0,06
	Regr. koef.	0,92	0,16	0,03	-8,41*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-
2012	R ²	0,45	0,41	0,45	0,18
	Regr. koef.	0,79	0,16*	0,02	-25,81*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Utenos a.
2013	R ²	0,44	0,38	0,41	0,19
	Regr. koef.	0,72*	0,14*	0,02*	-15,85*
	Išskirtys	Vilniaus a.	Vilniaus a.	Vilniaus a.	-

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

*Pastabos: BPV – regioninė bendroji pridėtinė vertė; reikšmingumo lygmuo 0,05; * $p > 0,05$; veikiančių ūkio subjektų skaičius pagal EVKR, LR statistikos departamento puslapyje pateiktas tik nuo 2009 metų.*

Tiek regioninė bendroji pridėtinė vertė, tiek veikiantys ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius, paaiškina labai nedidelę dalį darbo užmokesčio sklaidos analizuojamame sektoriuje (40 – 50 proc.). Regioninės bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas 1 mln. EUR darbo užmokestį didino apie 1 EUR, veikiančių ūkio subjektų skaičiaus padidėjimas vienu vienetu darbo užmokestį didino 0,16 euro centų. Darbuotojų skaičiaus įtaka darbo užmokesčiui nuo 2007 iki 2012 metų beveik nesikeitė. Darbuotojų skaičiaus padidėjimas vienu asmeniu darbo užmokestį didino tik apie 0,02 euro centų.

Apibendrinus galima teigti, kad visi analizuoti veiksniai, išskyrus nedarbo lygį, paaiškina didelę dalį darbo užmokesčio variacijos Lietuvos apskrityse pagal ūkio sektorius. Nedarbo lygis – veiksnys, kuris negali vienas paaiškinti, kodėl darbo užmokestis skiriasi ūkio sektoriuose. Tačiau būtina pabrėžti, kad tiek regioninės bendrosios vertės, tiek veikiančių ūkio subjektų skaičiaus ir darbuotojų skaičiaus įtaka darbo užmokesčiui yra skirtinga.

IŠVADOS

Autorių, nagrinėjančių darbo užmokesčio sampratą palyginamoji analizė parodė, kad autoriai „darbo užmokesčio“ sąvoką traktuoja labai panašiai. Dauguma autorių darbo užmokestį apibrėžia kaip kainą už darbo jėgos panaudojimą arba kaip vieną iš darbuotojų motyvuojamų veiksmų. Vertinant ekonominiu aspektu darbo užmokestis – bendrojo vidaus produkto dalis, kuri atspindi visuminius mokėjimus už darbą ir paslaugas, priskirtina darbui kaip gamybos veiksmui.

Pagrindinės darbo užmokesčio formos – laikinė ir vienetinė, todėl darbuotojų darbo užmokestis susideda iš fiksuoto darbo užmokesčio ar parduotų prekių ir paslaugų skaičiaus. Šiandieninė praktika rodo, kad kai kurios įmonės, bendrovės jau derina abi darbo užmokesčio formas. Pagrindinės darbo užmokesčio funkcijos: atstatomoji (reprodukcinė), skatinamoji ir socialinių garantijų. Darbo užmokesčio pagrindimas yra paremtas trimis pagrindiniais darbo užmokesčio organizavimo modeliais: amerikietiškuoju, japoniškuoju ir Vakarų Europos šalių. Kadangi darbo užmokesčio organizavimo modeliai tarpusavyje glaudžiai siejasi, pavieniai elementai susipina vienas su kitu, todėl jie gali būti išskirti tik sąlyginai.

Darbo užmokesčio diferenciacija – darbo užmokesčio skirtumai tarp panašaus pobūdžio darbą ar tos pačios kvalifikacijos, profesijos dirbančių darbuotojų regione, šakoje, įmonėje. Išskiriamos penkios darbo užmokesčio diferenciacijos rūšys: regioninė, šakinė, profesinė, diskriminacinė ir įmonės lygmeniu. Problema siejama su atskirų regionų darbo užmokesčio diferenciacija, nes ji sukelia ekonomikos augimo problemas, trukdo tolygiai plėtrai. Veiksniai įtakojančys darbuotojų darbo užmokesčio skirtumus ekonominėje literatūroje klasifikuojami skirtingai. Tačiau apibendrintai juos galima būtų suskirstyti į išorinius ir vidinius. Prie išorinių veiksnių paprastai priskiriamas darbo užmokesčio lygis regione, kolektyvinė sutartis, vyriausybės poveikis, gamtinė aplinka, tiesioginės užsienio investicijos, bendrasis vidaus produktas, darbo našumas nedarbo lygis, emigracija, veikiančių ūkio subjektų skaičius, darbuotojų skaičius, infliacija bei vyriausybės išlaidos. Prie vidinių veiksnių paprastai priskiriama konkretaus darbo vertė, reliatyvi darbuotojų vertė, darbdavių išgalės mokėti tam tikrą atlyginimą. Šie veiksniai atitinkamai lemia regioninę, šakinę ar profesinę darbo užmokesčio diferenciaciją. Ekonominio pobūdžio tyrimuose skiriamas didelis dėmesys darbo užmokesčiui ir jį įtakančių ekonominių veiksnių (tiesioginių užsienio investicijų, bendrojo vidaus produkto, darbo našumui, nedarbo lygiui, emigracijos, veikiančių ūkio subjektų ir darbuotojų skaičiaus, infliacijos bei valstybės išlaidų) analizei.

Rodiklis, kuriuo remiantis buvo atliekama darbo užmokesčio svyravimų analizė – standartinis nuokrypis. Atlikus darbo užmokesčio svyravimų ūkio sektoriuose analizę, pastebėta, kad nuo 2007 iki 2013 metų, didžiausi VMBDU svyravimai nustatyti šiuose sektoriuose: finansiniame ir draudimo veiklos sektoriuje (K) (apie 260 EUR); informacijos ir ryšių sektoriuje (J) (nuo 160 iki 220 EUR); elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo sektoriuje (D) (nuo 130 iki 140

EUR); profesiniame, moksliniame ir techniniame sektoriuje (M) (nuo 120 iki 140 EUR); transporto ir saugojimo sektoriuje (H) (nuo 110 iki 130 EUR). Remiantis atliktu tyrimu patvirtinta darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog finansinis ir draudimo veiklos sektorius (K) - vienas iš sektorių, kuriame nustatyti didžiausi darbo užmokesčio svyravimai. Visuose penkiuose analizuotuose sektoriuose, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo mokamas didžiausioje pagal dydį Vilniaus apskrityje, išskyrus transporto ir saugojimo sektorių, didžiausias vidutinis mėnesinis darbo užmokestis buvo mokamas Klaipėdos apskrityje. Nustatyta tendencija, kad mažesnėse pagal dydį Telšių, Tauragės ir Marijampolės apskrityse buvo mokami mažiausi darbo užmokesčiai. Tai rodo, kad vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio skirtumai dažniausiai pastebimi tarp mažiausių ir didžiausių pagal dydį apskričių. Pastebėta tendencija, kad didesnėse pagal dydį apskrityse sukurama didesnė regioninė bendroji pridėtinė vertė, dirba didesnis darbuotojų skaičius, didesnis ūkio subjektų skaičius, pritraukiamos didesnės tiesioginės užsienio investicijos, todėl didesnis ir darbo užmokestis. Būtina pabrėžti, kad nors ir neatsižvelgtume į apskrities dydį, pridėtinė vertė bei tiesioginės užsienio investicijos taip pat gerai, o kartais net dar geriau nei absoliutūs dydžiai paaiškina darbo užmokesčio sklaidą apskrityse. Kiekvienoje apskrityje yra bent vienas ar du stipresni ekonominės plėtros centrai, kurie stipriai pakelia viso regiono išsivystymo vidurkį. Geri Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių ekonominės plėtros duomenys yra pirmiausia dėl labai sparčios šių apskričių centrų – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų – ekonominės plėtros.

Sugrupavus apskritis išskirtuose sektoriuose pagal darbo užmokestį 2007 ir 2013 metais, nustatyta, kad dažniausiai pagal vidutinį darbo užmokestį panašios šios apskritys: Tauragės, Marijampolės Utenos, Telšių, Alytaus, Panevėžio, Šiaulių. Šiose apskrityse darbo užmokestis mažiausiai skiriasi. Tik vienintelė Vilniaus apskritis beveik visuose sektoriuose (išskyrus transporto ir saugojimo sektorių H) išsaugojo lyderio poziciją ir išsiskyrė, kaip apskritis, kurioje mokami didžiausi darbo užmokesčiai.

Veiksniai, kurie geriausiai paaiškina darbo užmokesčio sklaidą – regioninė bendroji pridėtinė vertė, veikiančių ūkio subjektų skaičius bei darbuotojų skaičius. Visi trys veiksniai paaiškina gana didelę dalį darbo užmokesčio sklaidos išskirtuose sektoriuose t. y. nuo 40 iki 90 proc. Tik vienintelis iš analizuotų veiksnių - nedarbo lygis, negalėjo paaiškinti, kodėl ūkio sektoriuose tarp apskričių skiriasi darbo užmokestis. Nustatyta, kad šio vieno veiksnio nepakanka, jog būtų galima paaiškinti, kodėl darbo užmokestis skiriasi tarp apskričių. Palyginus šių veiksnių kitimą išskirtuose sektoriuose, pastebėta tendencija, kad didžiausia dirbančių darbuotojų, veikiančių ūkio subjektų bei sukuriamos regioninės bendrosios pridėtinės dalis – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse. Šiose apskrityse – atitinkamai mokami didesni atlyginimai, todėl didesnė ir darbo užmokesčio diferenciacija tarp šių ir Tauragės, Marijampolės Utenos, Telšių, Alytaus, Panevėžio, Šiaulių apskričių. Tarp Tauragės, Marijampolės Utenos, Telšių, Alytaus, Panevėžio, Šiaulių apskričių yra

mažesnė darbo užmokesčio diferenciacija, nes dirba labai panašus darbuotojų skaičius, minėtose apskrityse veikia panašus ūkio subjektų skaičius ir sukuriamas panašus regioninės pridėtinės vertės dalis. Būtina, pabrėžti, kad labai abejojama, kad atsiliekančios apskritys, kuriose mokami mažiausi ar mažesni atlyginimai galėtų pasivyti pirmaujančias apskritis, tokias kaip Vilnių, Kauną ar Klaipėdą.

LITERATŪRA

1. Ahn, T., Arcidiacono, P., Wessels, W. (2005). Minimum Wages and Positive Employment Effects in General Equilibrium.
2. Bakšys, A. (2004). *Statistika ir tikimybė*. Vilnius: TEV.
3. Barth, E., Bratsberg, B., Naylor, R., Raaum, O. (2002). *Explaining variations in Wage Curves: Theory and Evidence*. University of Oslo, Memorandum 3.
4. Bartkevičius, A. (2004). *Darbo užmokestis ir kitos su darbo santykiais susijusios darbdavio mokamos išmokos*. Vilnius: Kvalifikacijos kėlimo kursai „Vananta“.
5. Beladi, H., Chakrabarti, A., Marjit, S. (2009). Skilled – unskilled wage inequality and urban unemployment. *Economic inquiry*. Vol. 48. Nr. 4, p. 997 – 1007.
6. Baležentis, A., Baležentis, T., Misiūnas, A. (2011). Darbo užmokesčio pokyčiai Lietuvos žemės ūkio sektoriuje ekonominio nuosmukio laikotarpiu. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*, 27 (3), p. 14 – 22
7. Beržinskienė, D., Raziulytė, S. (2013). *Darbo užmokesčio diferenciacija Lietuvos darbo rinkoje*. Šiaurės Lietuvos kolegija.
8. Владимировна, Л. П. (2000). *Экономикатруда*. Москва. Издательский дом Дашков и Ко.
9. Cohen, J., Cohen P., West, S. G., Aiken, L. S. (2003). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Hillsdale, N J: Lawrence Erlbaum Associates.
10. Daukantienė, N. (2006). *Darbo rinkos pokyčiai Lietuvoje: moterų ir vyrų padėties aspektai*. Nr.4. P. 46-54. Lietuvos mokslų akademijos leidykla.
11. Dauskurdas, V. (2003). Darbo užmokesčio formos ir sistemos. *Vadovo pasaulis*, 2.
12. Darbuotojų skaičius. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.
13. Dessler, G. (2001). *Personalo valdymo pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
14. Dubinas, V. (1996). *Darbo užmokesčio formos ir sistemos Europos šalyse*. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
15. Europos komisija (2011). *Bendrosios užimtumo ataskaitos projektas*. 3 priedas. Metinė augimo apžvalga. KOM (2011) 11 galutinis. [žiūrėta 2014-06-01]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/3_lt_annexe_part1.pdf>.
16. Europos socialinė chartija (*Valstybės Žinios* 2001). 49 - 1704. [žiūrėta 2014-06-01]. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VfTOFL5AsTQJ:www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show%3Fp_r%3D5482%26p_d%3D69714%26p_k%3D1+%&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

17. Galdeano, A. S., Turunen, J. (2005). *Real Wages And Local Unemployment In The Euro Area*. European central Bank, Working paper Series No. 471.
18. Gerikienė, V. (2002). Darbo apmokėjimo įstatymų taikymo problemos Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 25(17), p. 37-41.
19. Gerikienė, V., Marčinskas, A. (2002). *Atlyginimo už darbą tendencijos ekonomikos globalizavimo kontekste*. Ekonomika. Vilnius: VU, Nr.60.
20. Gorzig, B., Gornig, M., Werwatz, A. (2008). Firm wage differentiation in Eastern Germany. *Economics of Transition*, 16(2), 273-292.
21. Hoxna, A. (2010). Causality between prices and wages. *Theoretical and applied economics*. Vol. 5. Nr. 546. P. 27 – 48.
22. Ilkcaracan, I., Selim, R. (2003). The Role of Unemployment in Wage determination: Further Evidence on the Wage Curve from Turkey. *Applied Economics*, 35 (14), 1589–1598.
23. Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, metų pradžioje. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: <<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.
24. Jellal, M., Zenou, Y. (1999). Efficiency wages and the quality of job matching. *Journal of economic Behavior and organization*, 39, 201–217.
25. Jurčienė, D. (2001). Kodėl žmonės turėtų Jums dirbti. Atlyginimo sistemos (2). *Vadovo pasaulis*, 6, p. 21-23.
26. Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai. [žiūrėta 2014-06-01]. Prieiga per internetą: <http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/Janilionis_III/jan_III.html&course_file=jan_III_turinys.html>.
27. Lietuvos Respublikos Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. [žiūrėta 2013-06-10]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=453262>.
28. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: ŠU I - kla.
29. Lundin, N., Yun, L. (2009). International trade and inter – industry wage structure in Swedish manufacturing. *Review of international economics*, 17(1), 87-102.
30. Mackevičius, J. (2005). *Imonių veiklos analizė*. Vilnius: TEV leidykla.
31. Mackevičius, J., Mačiutis, J., Subačienė, R. (2006). Darbo sąnaudų apskaita ir kontrolė. *Ekonomika / Economies*, 75, p. 34-50.
32. Mačernytė – Ponomariovienė, I. (2003). *Apmokėjimas už darbą ir jo užtikrinimas*. Vilnius: LTU leidykla.
33. Mankiw, G. (2003), *Macroeconomics, Fifth edition*, Worth Publishers.
34. Martinkus, B. (2003). *Darbo procesų valdymas*. Šiauliai: ŠU leidykla.

35. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2006). *Darbo išteklių ekonomika ir valdymas*. Kaunas: Technologija.
36. Martinkus, B., Vaičiūnas, G., Venskų, R. (2000). *Gamybos vadyba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
37. Martinkus, B., Žičkienė, S. (2006). *Verslo organizavimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
38. Martinkus, B., Žičkienė, S., Žilinskas, V. J. (2002). *Įmonės ekonomika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
39. Martinkus, B., Žilinskas, V. J. (2008). *Ekonomikos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
40. Masso, J., Krillo, K. (2010). *The part time / full – time wage gap in central and eastern Europe*. University of Tartu.
41. McAvoy, M. and Cohen, N. (2002). *Time to Give Space to Regeneration*. Financial Times, September.
42. McDonald, I., Solow, R. (1981). Wage Bargaining and Employment. – *American Economic Review* 71(5), 896–908.
43. Muravyev, A. (2009). Employer size, wage and unobserved skills. *The Manchester School*, 77(6), 651-674.
44. Navickas, V., Paulavičius, K. (1999). *Darbo rinka: teorija ir valstybės politika*. Vilnius: VPU leidykla.
45. Nedarbo lygis. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: < <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1> >.
46. Pample, F. C. (2000). *Logistic regression: a primer*. Sage Publications.
47. Raziulytė, S. (2011). *Darbo užmokesčio ir jį lemiančių veiksnių analizė Lietuvos pavyzdžiu*. Jaunųjų mokslininkų darbai. Nr.4 (33). ISSN 1648 – 8776.
48. Regioninė bendroji pridėtinė vertė, to meto kainomis. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: < <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1> >.
49. Rudytė, D., Beržinskienė, D., Prichotskytė, F. (2008). Darbo užmokesčio diferenciacija: veiksniai ir tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 3 (12).
50. Sakalas, A., Vanagas, P., Martinkus, B., Prokopčiukas, B., Venskų, R., Viršilaitė, R., Ivaškienė, A. (1996). *Pramonės įmonių vadyba*. Kaunas: Technologija.
51. Shapiro, C., Stiglitz, J. E. (1984). Equilibrium Unemployment as a Worker Discipline Device. – *American Economic Review* 3, 433–444.
52. Sinn, H. W. (1999). Wage Differentiation and Share Ownership to Counter the Domestic Threat of Globalization. *Globalization and Labor*. Germany.

53. Sinkienė, J. (2008). *Miesto konkurencingumo veiksniai*. Viešojo politika ir administravimas. Nr. 25, ISSN 1648-2603. Kauno technologijos universitetas.
54. Skačkauskienė, I. (2013). *Darbo užmokesčio apmokestinimo lyginamieji vertinimai*. Management Journal of Management No. 2(23), ISSN 1648-7974. Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
55. Skominas, V. (2000). *Mikroekonomika*. Vilnius: Enciklopedija.
56. Stancikas, E. R, Vyšniauskas, K. (1997). *Darbo apmokėjimas išsivysčiusiose šalyse*. Vilnius: VU 1 - kla.
57. Stankevičienė, A., Liucvaitienė, A., Šimelyte, A. (2010). The Possibilities Personnel Turnover Stabilization in Lithuanian Construction Sector, *Verslas: teorija ir praktika* [Business: Theory and Practice] 11(2): 151–158. doi: 10.3846/btp.2010.17.
58. Šileika, A., Blažienė, I., Gerikienė, V., Grigoras, V. (2004). *Darbų ir pareigybių vertinimo metodika*. Vilnius: Agora.
59. Tamašauskienė, Z., Šileika, A., Mačiulytė, A. (2008). *Theoretical and practical aspects of wages differentiation..* Socialiniai tyrimai, Nr. 13. P. 165–178.
60. Tarptautinės darbo organizacijos 1949 m. konvencija Nr. 95 „Dėl darbo užmokesčio apsaugos“. International Labour Conventions and Recommendations 1919 – 1981. Ženeva: ILO, 1982.
61. Tiesioginės užsienio investicijos, metų pabaigoje. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: < <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1> >.
62. Trpeski, P., (2009). Labor productivity and wages in the republic Macedonia. *The young economists journal*. 1(13), 103 – 111.
63. Трудовое право России: учебник для вузов. Ответственные ред.: др. юр. наук, проф. П. З. Лившиц и др. юр. наук, проф. Ю. П. Орловский. – Москва, 1998. С. 208.
64. Upender, M. Sujan, M. (2008). Cointegration between labor productivity and wage rates. *The IUP journal of industrial economics*, 5 (1), 39–50.
65. Vaitekūnas, S., Stefanenkova, E. (2011). *Lietuvos žmoniškųjų išteklių geoekonominė struktūra*. ISSN 1392-3137. Nr. 1 (54). Klaipėdos universitetas. Socialiniai mokslai.
66. Vanagas, P. (2009). *Darbo organizavimas, normavimas ir atlyginimas už darbą*. Leidykla "Technologija".
67. Vamvakidis, A. (2008). Regional Wage Differentiation and Wage Bargaining Systems in the EU. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: < <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp0843.pdf> >.
68. Veikiančių ūkio subjektų skaičius, metų pradžioje. [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą: < <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1> >.

69. Vetlov, I., Virbickas, E. (2006). Lietuvos darbo rinkos lankstumas. *Pinigų studijos*, 1 (16), 5–22.
70. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis.[žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą:<<http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>>.
71. Žaptorius, J. (2005). *Darbo rinka: darbo užmokesčio tendencijų barometras*. Filosofija. Sociologija, 4.
72. Žiogelytė, L. (2010). *Darbo užmokesčio pokyčio vertinimas Lietuvos darbo rinkoje*. Vilniaus universitetas. 2 tomas, Nr. 2, Verslas XXI amžiuje.
73. Žvinklys, J., Vabalas, E (2006). *Įmonės ekonomika: mokomoji knyga*. Vilnius: VVA.
74. Warner, A. (2006). Wage Dynamics and economic development. *Brookings trade forum*. P. 97 – 127.
75. Барр, Р. Политическаяэкономия. Т. 2. – Москва, 1994. С. 74.

PRIEDAI

1 priedas

Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Prieaugio tempas																				
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokesčio pagal apskritis, EUR								Pokytis su pastovia baze, %						Pokytis su kintama baze, %				Vidutinis augimo tempas, %	
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012		2013
Alytaus apskritis	445,9	542,8	508,6	490,1	504,4	521,0	556,5	121,7	114,1	109,9	113,1	116,8	124,8	121,7	93,7	96,4	102,9	103,3	106,8	104,14
Kauno apskritis	498,2	597,1	571,7	547,8	568,9	589,3	623,8	119,9	114,8	110,0	114,2	118,3	125,2	119,9	95,7	95,8	103,9	103,6	105,9	104,12
Klaipėdos apskritis	511,1	612,1	595,3	576,0	586,0	603,8	628,7	119,8	116,5	112,7	114,7	118,1	123,0	119,8	97,3	96,8	101,7	103,0	104,1	103,78
Marijampolės apskritis	411,3	503,4	478,2	470,0	480,5	499,8	532,4	122,4	116,3	114,3	116,8	121,5	129,4	122,4	95,0	98,3	102,2	104,0	106,5	104,74
Panevėžio apskritis	436,3	531,5	513,1	491,6	511,6	528,6	555,9	121,8	117,6	112,7	117,3	121,2	127,4	121,8	96,5	95,8	104,1	103,3	105,2	104,45
Šiaulių apskritis	433,9	527,3	500,9	483,3	493,8	506,3	537,2	121,5	115,4	111,4	113,8	116,7	123,8	121,5	95,0	96,5	102,2	102,5	106,1	103,97
Tauragės apskritis	385,9	474,1	467,7	455,5	464,3	480,6	507,0	122,9	121,2	118,0	120,3	124,5	131,4	122,9	98,7	97,4	101,9	103,5	105,5	104,97
Telšių apskritis	502,7	580,5	541,3	517,5	533,9	548,4	582,5	115,5	107,7	102,9	106,2	109,1	115,9	115,5	93,2	95,6	103,2	102,7	106,2	102,74
Utenos apskritis	469,4	563,7	541,2	505,3	515,8	530,4	560,0	120,1	115,3	107,6	109,9	113,0	119,3	120,1	96,0	93,4	102,1	102,8	105,6	103,33
Vilniaus apskritis	601,1	709,7	675,4	659,9	677,2	703,8	732,9	118,1	112,4	109,8	112,7	117,1	121,9	118,1	95,2	97,7	102,6	103,9	104,1	103,60
Absoliutus prieaugis																				
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokesčio pagal apskritis, EUR								Pokytis su pastovia baze, EUR						Pokytis su kintama baze, EUR				Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR	
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012		2013
Alytaus apskritis	445,9	542,8	508,6	490,1	504,4	521,0	556,5	96,9	62,7	44,2	58,5	75,1	110,6	96,9	-34,2	-18,5	14,3	16,6	35,5	18,4
Kauno apskritis	498,2	597,1	571,7	547,8	568,9	589,3	623,8	98,9	73,5	49,6	70,7	91,1	125,6	98,9	-25,4	-23,9	21,1	20,4	34,5	20,9
Klaipėdos apskritis	511,1	612,1	595,3	576,0	586,0	603,8	628,7	101,0	84,2	64,9	74,9	92,7	117,6	101,0	-16,8	-19,3	10,0	17,8	24,9	19,6
Marijampolės apskritis	411,3	503,4	478,2	470,0	480,5	499,8	532,4	92,1	66,9	58,7	69,2	88,5	121,1	92,1	-25,2	-8,2	10,5	19,3	32,6	20,2
Panevėžio apskritis	436,3	531,5	513,1	491,6	511,6	528,6	555,9	95,2	76,8	55,3	75,3	92,3	119,6	95,2	-18,4	-21,5	20,0	17,0	27,3	19,9
Šiaulių apskritis	433,9	527,3	500,9	483,3	493,8	506,3	537,2	93,4	67,0	49,4	59,9	72,4	103,3	93,4	-26,4	-17,6	10,5	12,5	30,9	17,2
Tauragės apskritis	385,9	474,1	467,7	455,5	464,3	480,6	507,0	88,2	81,8	69,6	78,4	94,7	121,1	88,2	-6,4	-12,2	8,8	16,3	26,4	20,2
Telšių apskritis	502,7	580,5	541,3	517,5	533,9	548,4	582,5	77,8	38,6	14,8	31,2	45,7	79,8	77,8	-39,2	-23,8	16,4	14,5	34,1	13,3
Utenos apskritis	469,4	563,7	541,2	505,3	515,8	530,4	560,0	94,3	71,8	35,9	46,4	61,0	90,6	94,3	-22,5	-35,9	10,5	14,6	29,6	15,1
Vilniaus apskritis	601,1	709,7	675,4	659,9	677,2	703,8	732,9	108,6	74,3	58,8	76,1	102,7	131,8	108,6	-34,3	-15,5	17,3	26,6	29,1	22,0

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

2 priedas

VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai

2007 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	385,9	2,10	27084	1,55	10451715,60	2,10	1,55
Marijampolės apskritis	411,3	3,43	44332	2,70	18233751,60	5,53	4,25
Šiaulių apskritis	433,9	7,66	98890	6,36	42908371,00	13,18	10,61
Panevėžio apskritis	436,3	6,25	80786	5,22	35246931,80	19,44	15,83
Alytaus apskritis	445,9	3,69	47634	3,15	21240000,60	23,12	18,98
Utenos apskritis	469,4	3,77	48732	3,39	22874800,80	26,90	22,37
Kauno apskritis	498,2	20,15	260308	19,21	129685445,60	47,05	41,58
Telšių apskritis	502,7	4,13	53402	3,98	26845185,40	51,18	45,56
Klaipėdos apskritis	511,1	9,98	128888	9,76	65874656,80	61,16	55,32
Vilniaus apskritis	601,1	38,84	501734	44,68	301592307,40	100,00	100,00
Viso:		100,00	1291790	100,00	674953166,60		
2008 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	474,1	2,08	27131	1,58	12862807,10	2,08	1,58
Marijampolės apskritis	503,4	3,39	44123	2,74	22211518,20	5,47	4,32
Šiaulių apskritis	527,3	7,54	98185	6,38	51772950,50	13,02	10,70
Panevėžio apskritis	531,5	6,20	80740	5,29	42913310,00	19,22	15,98
Alytaus apskritis	542,8	3,61	47020	3,14	25522456,00	22,83	19,13
Utenos apskritis	563,7	3,80	49428	3,43	27862563,60	26,63	22,56
Telšių apskritis	580,5	4,11	53552	3,83	31086936,00	30,75	26,39
Kauno apskritis	597,1	20,15	262231	19,29	156578130,10	50,89	45,68
Klaipėdos apskritis	612,1	9,93	129265	9,75	79123106,50	60,82	55,42
Vilniaus apskritis	709,7	39,18	509891	44,58	361869642,70	100,00	100,00
Viso:		100,00	1301566	100,00	811803420,70		
2009 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	467,7	2,10	24237	1,65	11335644,90	2,10	1,65
Marijampolės apskritis	478,2	3,36	38788	2,70	18548421,60	5,46	4,34
Šiaulių apskritis	500,9	7,55	87114	6,34	43635402,60	13,00	10,68
Alytaus apskritis	508,6	3,56	41134	3,04	20920752,40	16,57	13,72
Panevėžio apskritis	513,1	6,05	69840	5,21	35834904,00	22,62	18,93
Utenos apskritis	541,2	3,84	44319	3,49	23985442,80	26,46	22,42
Telšių apskritis	541,3	4,03	46517	3,66	25179652,10	30,48	26,07
Kauno apskritis	571,7	20,16	232789	19,34	133085471,30	50,65	45,41
Klaipėdos apskritis	595,3	9,90	114306	9,89	68046361,80	60,55	55,30
Vilniaus apskritis	675,4	39,45	455456	44,70	307614982,40	100,00	100,00
Viso:		100,00	1154500	100,00	688187035,90		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

2 priedo tęsinys

2010 metais							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	455,5	2,14	23415	1,69	10665532,50	2,14	1,69
Marijampolės apskritis	470,0	3,43	37577	2,80	17661190,00	5,57	4,49
Šiaulių apskritis	483,3	7,62	83341	6,38	40278705,30	13,19	10,87
Alytaus apskritis	490,1	3,58	39203	3,04	19213390,30	16,77	13,91
Panevėžio apskritis	491,6	6,10	66755	5,20	32816758,00	22,87	19,11
Utenos apskritis	505,3	3,69	40401	3,23	20414625,30	26,57	22,35
Telšių apskritis	517,5	4,05	44299	3,63	22924732,50	30,61	25,98
Kauno apskritis	547,8	20,19	220933	19,17	121027097,40	50,80	45,15
Klaipėdos apskritis	576,0	9,87	107989	9,85	62201664,00	60,67	55,01
Vilniaus apskritis	659,9	39,33	430320	44,99	283968168,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	1094233	100,00	631171863,30		
2011 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	464,3	2,16	24444	1,69	11349349,20	2,16	1,69
Marijampolės apskritis	480,5	3,35	37948	2,71	18234014,00	5,50	4,40
Šiaulių apskritis	493,8	7,59	86069	6,32	42500872,20	13,09	10,71
Alytaus apskritis	504,4	3,54	40162	3,01	20257712,80	16,63	13,72
Panevėžio apskritis	511,6	6,04	68544	5,21	35067110,40	22,68	18,94
Utenos apskritis	515,8	3,60	40843	3,13	21066819,40	26,28	22,07
Telšių apskritis	533,9	4,03	45720	3,63	24409908,00	30,31	25,69
Kauno apskritis	568,9	20,26	229760	19,43	130710464,00	50,58	45,12
Klaipėdos apskritis	586,0	9,94	112711	9,82	66048646,00	60,52	54,94
Vilniaus apskritis	677,2	39,48	447727	45,06	303200724,40	100,00	100,00
Viso:		100,00	1133928	100,00	672845620,40		
2012 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	480,6	2,13	24766	1,66	11902539,60	2,13	1,66
Marijampolės apskritis	499,8	3,35	38853	2,72	19418729,40	5,48	4,38
Šiaulių apskritis	506,3	7,47	86786	6,15	43939751,80	12,95	10,53
Alytaus apskritis	521,0	3,47	40238	2,93	20963998,00	16,42	13,46
Panevėžio apskritis	528,6	5,95	69051	5,11	36500358,60	22,37	18,56
Utenos apskritis	530,4	3,45	40096	2,97	21266918,40	25,82	21,54
Telšių apskritis	548,4	3,73	43309	3,32	23750655,60	29,55	24,86
Kauno apskritis	589,3	20,13	233745	19,27	137745928,50	49,68	44,13
Klaipėdos apskritis	603,8	10,05	116727	9,86	70479762,60	59,74	53,98
Vilniaus apskritis	703,8	40,26	467466	46,02	329002570,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	1161037	100,00	714971213,30		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

2 priedo tęsinys kitame lape

2 priedo tęsinys

2013 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	507,0	2,11	25032	1,66	12691224,00	2,11	1,66
Marijampolės apskritis	532,4	3,26	38697	2,69	20602282,80	5,38	4,34
Šiaulių apskritis	537,2	7,34	87065	6,10	46771318,00	12,72	10,44
Panevėžio apskritis	555,9	5,92	70181	5,09	39013617,90	18,64	15,53
Alytaus apskritis	556,5	3,46	40966	2,97	22797579,00	22,09	18,50
Utenos apskritis	560,0	3,38	40038	2,92	22421280,00	25,47	21,43
Telšių apskritis	582,5	3,70	43908	3,34	25576410,00	29,17	24,76
Kauno apskritis	623,8	20,06	237810	19,35	148345878,00	49,23	44,11
Klaipėdos apskritis	628,7	10,14	120179	9,85	75556537,30	59,37	53,96
Vilniaus apskritis	732,9	40,63	481700	46,04	353037930,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	1185576	100,00	766814057,00		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius

Sekcija	Ekonominės veiklos rūšis
A	Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė
B	Kasyba ir karjerų eksploatavimas
C	Apdirbamoji gamyba
D	Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas
E	Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas
F	Statyba
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas
H	Transportas ir saugojimas
I	Apyvadinimo ir maitinimo paslaugų veikla
J	Informacija ir ryšiai
K	Finansinė ir draudimo veikla
L	Nekilnojamojo turto operacijos
M	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
N	Administracinė ir aptarnavimo veikla
O	Višasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas
P	Švietimas
Q	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
R	Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla
S	Kita aptarnavimo veikla
AS	Iš viso pagal ekonominės veiklos rūšis

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

4 priedas

Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio standartinis nuokrypis pagal EVRK, EUR

Ekonominės veiklos rūšies sekcija/ Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	37,2	45,3	40,8	39,1	38,8	35,4	38,4
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	198,1	240,2	174,1	201,9	233,1	202,3	222,8
Apdirbamoji gamyba	84,2	86,7	98,3	94,7	87,6	92,1	88,1
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	101,2	115,2	134,5	106,2	132,8	142,8	142,7
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	70,6	71,1	60,2	61,6	51,8	55,2	45,9
Statyba	70,1	70,1	56,3	48,0	46,8	50,6	51,6
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	86,3	96,4	95,6	93,8	94,7	103,8	97,7
Transportas ir saugojimas	109,8	126,2	127,1	131,2	134,4	133,6	124,0
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	49,8	60,0	52,5	53,6	53,9	58,3	64,9
Informacija ir ryšiai	156,3	169,6	181,4	185,2	214,7	209,6	219,0
Finansinė ir draudimo veikla	348,4	341,2	334,6	292,9	262,5	269,6	266,7
Nekilnojamojo turto operacijos	112,3	100,0	84,0	85,2	86,4	78,2	90,1
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	118,0	136,5	129,4	123,9	132,9	143,0	143,3
Administracinė ir aptarnavimo veikla	45,1	62,4	49,9	68,1	79,2	65,4	60,2
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	79,4	85,2	77,6	68,6	67,1	66,4	68,1
Švietimas	22,9	28,7	19,6	24,8	29,9	33,6	41,6
Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	40,9	51,6	48,2	45,7	48,2	49,2	49,5
Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	48,9	55,8	45,1	41,9	41,7	37,7	47,4
Kita aptarnavimo veikla	85,6	94,7	94,9	86,7	78,6	78,5	77,5

Šaltinis: sudaryta ir apskaičiuota autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

5 priedas

Elektros, dujų, garo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D)								
Prieaugio tempas								
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR			Pokytis su pastovia baze, %		Pokytis su kintama baze, %		Vidutinis augimo tempas, %
	2011	2012	2013	2012	2013	2012	2013	
Lietuvos Respublika	840,2	875,8	912,9	104,2	108,7	104,2	104,2	104,2
Alytaus apskritis	683,2	606,5	669,0	88,8	97,9	88,8	110,3	99,5
Kauno apskritis	741,7	750,1	776,5	101,1	104,7	101,1	103,5	102,3
Klaipėdos apskritis	744,6	792,1	823,7	106,4	110,6	106,4	104,0	105,2
Marijampolės apskritis	450,4	535,2	577,5	118,8	128,2	118,8	107,9	113,4
Panevėžio apskritis	643,2	•	•	-	-	-	-	-
Šiaulių apskritis	681,2	722,0	730,7	106,0	107,3	106,0	101,2	103,6
Tauragės apskritis	568,5	576,9	610,8	101,5	107,4	101,5	105,9	103,7
Telšių apskritis	614,6	649,6	651,1	105,7	105,9	105,7	100,2	103,0
Utenos apskritis	584,5	609,4	643,5	104,3	110,1	104,3	105,6	104,9
Vilniaus apskritis	949,7	1000,3	1042,1	105,3	109,7	105,3	104,2	104,8
Absoliutus prieaugis								
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR			Pokytis su pastovia baze, EUR		Pokytis su kintama baze, EUR		Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR
	2011	2012	2013	2012	2013	2012	2013	
Lietuvos Respublika	840,2	875,8	912,9	35,6	72,7	35,6	37,1	36,35
Alytaus apskritis	683,2	606,5	669,0	-76,7	-14,2	-76,7	62,5	-7,1
Kauno apskritis	741,7	750,1	776,5	8,4	34,8	8,4	26,4	17,4
Klaipėdos apskritis	744,6	792,1	823,7	47,5	79,1	47,5	31,6	39,55
Marijampolės apskritis	450,4	535,2	577,5	84,8	127,1	84,8	42,3	63,55
Panevėžio apskritis	643,2	•	•	-	-	-	-	-
Šiaulių apskritis	681,2	722,0	730,7	40,8	49,5	40,8	8,7	24,75
Tauragės apskritis	568,5	576,9	610,8	8,4	42,3	8,4	33,9	21,15
Telšių apskritis	614,6	649,6	651,1	35,0	36,5	35,0	1,5	18,25
Utenos apskritis	584,5	609,4	643,5	24,9	59,0	24,9	34,1	29,5
Vilniaus apskritis	949,7	1000,3	1042,1	50,6	92,4	50,6	41,8	46,2

Pastaba: • - duomenys konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

6 priedas

**Elektros, dujų, garo ir oro kondicionavimo sektoriaus (D) VMBDU pagal apskritis
duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2011 metais**

Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	450,4	0,89	116	0,48	52246,40	0,89	0,48
Tauragės apskritis	568,5	1,21	158	0,82	89823,00	2,10	1,30
Utenos apskritis	584,5	4,01	523	2,80	305693,50	6,11	4,10
Telšių apskritis	614,6	1,87	244	1,37	149962,40	7,98	5,47
Panevėžio apskritis	643,2	9,05	1180	6,95	758976,00	17,03	12,42
Šiaulių apskritis	681,2	4,19	547	3,41	372616,40	21,23	15,84
Alytaus apskritis	683,2	1,40	183	1,14	125025,60	22,63	16,98
Kauno apskritis	741,7	12,07	1574	10,69	1167435,80	34,70	27,67
Klaipėdos apskritis	744,6	7,07	922	6,29	686521,20	41,77	33,96
Vilniaus apskritis	949,7	58,23	7594	66,04	7212021,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	13041	100,00	10920322,10		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Transporto ir saugojimo sektoriaus (H) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Transportas ir saugojimas (H)		Prieaugio tempas													
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR	Pokytis su pastovia baze, %							Pokytis su kintama baze, %						
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Vidutinis augimo tempas, %
Lietuvos Respublika	468,0	561,6	533,5	536,7	558,7	579,5	615,7	615,7	120,0	114,0	114,7	119,4	123,8	131,6	104,9
Alytaus apskritis	301,5	361,2	351,6	352,8	384,9	387,2	434,1	434,1	119,8	116,6	117,0	127,7	128,4	144,0	106,5
Kauno apskritis	400,3	470,1	450,1	447,2	466,3	511,5	554,3	554,3	117,4	112,4	111,7	116,5	127,8	138,5	105,8
Klaipėdos apskritis	596,3	708,4	689,0	705,2	718,3	736,2	756,8	756,8	118,8	115,5	118,3	120,5	123,5	126,9	104,3
Marijampolės apskritis	296,9	371,6	353,0	312,8	327,0	348,1	396,8	396,8	125,2	118,9	105,4	110,1	117,2	133,6	105,6
Panevėžio apskritis	305,3	394,8	379,7	369,0	395,6	419,4	463,4	463,4	129,3	124,4	120,9	129,6	137,4	151,8	107,7
Šiaulių apskritis	310,8	383,7	357,7	355,9	355,9	383,5	436,2	436,2	123,5	115,1	114,5	114,5	123,4	140,3	106,3
Tauragės apskritis	296,0	349,0	326,4	344,1	355,1	369,0	411,0	411,0	117,9	110,3	116,3	120,0	124,7	138,9	105,9
Telšių apskritis	296,9	372,5	314,8	336,8	348,7	387,8	439,9	439,9	125,5	106,0	113,4	117,4	130,6	148,2	107,5
Utenos apskritis	307,0	378,5	334,8	345,8	358,5	374,2	427,8	427,8	123,3	109,1	112,6	116,8	121,9	139,3	106,2
Vilniaus apskritis	525,7	634,3	594,6	598,9	634,0	648,7	679,7	679,7	120,7	113,1	113,9	120,6	123,4	129,3	104,7
Absoliutus prieaugis															
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR	Pokytis su pastovia baze, EUR							Pokytis su kintama baze, EUR						
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR
Lietuvos Respublika	468,0	561,6	533,5	536,7	558,7	579,5	615,7	615,7	93,6	65,5	68,7	90,7	111,5	147,7	24,6
Alytaus apskritis	301,5	361,2	351,6	352,8	384,9	387,2	434,1	434,1	59,7	50,1	51,3	83,4	85,7	132,6	22,1
Kauno apskritis	400,3	470,1	450,1	447,2	466,3	511,5	554,3	554,3	69,8	49,8	46,9	66,0	111,2	154,0	25,7
Klaipėdos apskritis	596,3	708,4	689,0	705,2	718,3	736,2	756,8	756,8	112,1	92,7	108,9	122,0	139,9	160,5	26,8
Marijampolės apskritis	296,9	371,6	353,0	312,8	327,0	348,1	396,8	396,8	74,7	56,1	59,1	30,1	51,2	99,9	16,7
Panevėžio apskritis	305,3	394,8	379,7	369,0	395,6	419,4	463,4	463,4	89,5	74,4	63,7	90,3	114,1	158,1	26,4
Šiaulių apskritis	310,8	383,7	357,7	355,9	355,9	383,5	436,2	436,2	72,9	46,9	45,1	45,1	72,7	125,4	20,9
Tauragės apskritis	296,0	349,0	326,4	344,1	355,1	369,0	411,0	411,0	53,0	30,4	48,1	59,1	73,0	115,0	19,2
Telšių apskritis	296,9	372,5	314,8	336,8	348,7	387,8	439,9	439,9	75,6	17,9	39,9	51,8	90,9	143,0	23,8
Utenos apskritis	307,0	378,5	334,8	345,8	358,5	374,2	427,8	427,8	71,5	27,8	38,8	51,5	67,2	120,8	20,1
Vilniaus apskritis	525,7	634,3	594,6	598,9	634,0	648,7	679,7	679,7	108,6	68,9	73,2	108,3	123,0	154,0	25,7

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

8 priedas

**Transporto ir saugojimo sektoriaus (H) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI
koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai**

2007 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	296,0	1,28	1166	0,81	345136,00	1,28	0,81
Telšių apskritis	296,9	2,29	2077	1,45	616661,30	3,57	2,26
Marijampolės apskritis	296,9	2,60	2361	1,65	700980,90	6,17	3,90
Alytaus apskritis	301,5	2,57	2333	1,65	703399,50	8,74	5,56
Panevėžio apskritis	305,3	3,99	3621	2,60	1105491,30	12,72	8,15
Utenos apskritis	307,0	2,66	2417	1,74	742019,00	15,38	9,90
Šiaulių apskritis	310,8	6,77	6154	4,49	1912663,20	22,15	14,39
Kauno apskritis	400,3	14,53	13202	12,41	5284760,60	36,68	26,80
Vilniaus apskritis	525,7	48,82	44357	54,76	23318474,90	85,50	81,56
Klaipėdos apskritis	596,3	14,50	13171	18,44	7853867,30	100,00	100,00
Viso:		100,00	90859	100,00	42583454,00		
2008 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	349,0	1,40	1345	0,87	469405,00	1,40	0,87
Alytaus apskritis	361,2	2,23	2144	1,43	774412,80	3,62	2,30
Marijampolės apskritis	371,6	3,04	2924	2,01	1086558,40	6,66	4,30
Telšių apskritis	372,5	2,33	2240	1,54	834400,00	8,98	5,84
Utenos apskritis	378,5	2,72	2618	1,83	990913,00	11,70	7,67
Šiaulių apskritis	383,7	6,93	6671	4,73	2559662,70	18,63	12,40
Panevėžio apskritis	394,8	4,36	4200	3,06	1658160,00	22,99	15,46
Kauno apskritis	470,1	14,48	13952	12,11	6558835,20	37,47	27,57
Vilniaus apskritis	634,3	48,22	46447	54,40	29461332,10	85,69	81,97
Klaipėdos apskritis	708,4	14,31	13782	18,03	9763168,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	96323	100,00	54156848,00		
2009 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	314,8	2,50	2163	1,48	680912,40	2,50	1,48
Tauragės apskritis	326,4	1,44	1246	0,88	406694,40	3,94	2,36
Utenos apskritis	334,8	2,55	2204	1,60	737899,20	6,49	3,96
Alytaus apskritis	351,6	2,13	1844	1,40	648350,40	8,63	5,36
Marijampolės apskritis	353,0	2,65	2290	1,75	808370,00	11,28	7,11
Šiaulių apskritis	357,7	6,92	5985	4,64	2140834,50	18,20	11,75
Panevėžio apskritis	379,7	3,61	3120	2,57	1184664,00	21,81	14,32
Kauno apskritis	450,1	14,67	12683	12,37	5708618,30	36,48	26,69
Vilniaus apskritis	594,6	48,98	42340	54,55	25175364,00	85,47	81,24
Klaipėdos apskritis	689,0	14,53	12562	18,76	8655218,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	86437	100,00	46146925,20		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

8 priedo tęsinys kitame lape

8 priedo tęsinys

2010 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	312,8	2,64	2188	1,54	684406,40	2,64	1,54
Telšių apskritis	336,8	2,52	2093	1,58	704922,40	5,16	3,12
Tauragės apskritis	344,1	1,57	1301	1,00	447674,10	6,73	4,12
Utenos apskritis	345,8	2,32	1926	1,49	666010,80	9,05	5,62
Alytaus apskritis	352,8	2,24	1859	1,47	655855,20	11,29	7,09
Šiaulių apskritis	355,9	6,98	5789	4,62	2060305,10	18,26	11,71
Panevėžio apskritis	369,0	3,97	3293	2,73	1215117,00	22,23	14,44
Kauno apskritis	447,2	14,43	11977	12,02	5356114,40	36,66	26,46
Vilniaus apskritis	598,9	48,66	40377	54,27	24181785,30	85,32	80,72
Klaipėdos apskritis	705,2	14,68	12181	19,28	8590041,20	100,00	100,00
Viso:		100,00	82984	100,00	44562231,90		
2011 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	327,0	2,74	2431	1,60	794937,00	2,74	1,60
Telšių apskritis	348,7	2,60	2305	1,62	803753,50	5,34	3,23
Tauragės apskritis	355,1	1,66	1475	1,06	523772,50	7,01	4,28
Šiaulių apskritis	355,9	6,98	6184	4,44	2200885,60	13,98	8,72
Utenos apskritis	358,5	2,48	2199	1,59	788341,50	16,46	10,31
Alytaus apskritis	384,9	2,40	2132	1,66	820606,80	18,87	11,97
Panevėžio apskritis	395,6	3,96	3508	2,80	1387764,80	22,82	14,77
Kauno apskritis	466,3	15,00	13302	12,52	6202722,60	37,83	27,29
Vilniaus apskritis	634,0	47,58	42180	53,96	26742120,00	85,40	81,25
Klaipėdos apskritis	718,3	14,60	12940	18,75	9294802,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	88656	100,00	49559706,30		
2012 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	348,1	2,72	2585	1,64	899838,50	2,72	1,64
Tauragės apskritis	369,0	1,83	1741	1,17	642429,00	4,56	2,81
Utenos apskritis	374,2	2,41	2284	1,56	854672,80	6,96	4,37
Šiaulių apskritis	383,5	7,85	7453	5,21	2858225,50	14,82	9,58
Alytaus apskritis	387,2	2,25	2138	1,51	827833,60	17,07	11,08
Telšių apskritis	387,8	2,54	2415	1,71	936537,00	19,61	12,79
Panevėžio apskritis	419,4	3,92	3724	2,85	1561845,60	23,54	15,64
Kauno apskritis	511,5	15,10	14337	13,36	7333375,50	38,64	29,00
Vilniaus apskritis	648,7	47,13	44735	52,88	29019594,50	85,77	81,88
Klaipėdos apskritis	736,2	14,23	13504	18,12	9941644,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	94916	100,00	54875996,80		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

8 priedo tęsinys kitame lape

8 priedo tęsinys

2013 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	396,8	2,68	2661	1,73	1055884,80	2,68	1,73
Tauragės apskritis	411,0	1,83	1819	1,23	747609,00	4,51	2,96
Utenos apskritis	427,8	2,24	2229	1,56	953566,20	6,76	4,52
Alytaus apskritis	434,1	2,20	2187	1,56	949376,70	8,96	6,08
Šiaulių apskritis	436,2	8,06	8007	5,73	3492653,40	17,02	11,81
Telšių apskritis	439,9	2,69	2674	1,93	1176292,60	19,71	13,74
Panevėžio apskritis	463,4	3,90	3872	2,94	1794284,80	23,61	16,68
Kauno apskritis	554,3	15,10	14998	13,64	8313391,40	38,72	30,32
Vilniaus apskritis	679,7	46,76	46439	51,78	31564588,30	85,48	82,10
Klaipėdos apskritis	756,8	14,52	14421	17,90	10913812,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	99307	100,00	60961460,00		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Informacijos ir ryšių sektoriaus (J) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Informacija ir ryšiai (J)		Prieaugimo tempas												
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR													Vidutinis augimo tempas, %
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Lietuvos Respublika	701,5	822,2	862,8	869,1	947,3	1003,8	1050,5	117,2	123,0	123,9	135,0	143,1	149,8	107,1
Alytaus apskritis	348,7	397,9	395,6	387,8	324,4	378,5	418,8	114,1	113,4	111,2	93,0	108,5	120,1	103,8
Kauno apskritis	519,0	615,7	644,7	640,9	741,4	784,6	835,8	118,6	124,2	123,5	142,9	151,2	161,0	108,5
Klaipėdos apskritis	546,5	636,9	623,6	615,7	610,2	630,2	667,6	116,5	114,1	112,7	111,7	115,3	122,2	103,6
Marijampolės apskritis	309,0	401,4	444,0	448,6	523,6	574,3	634,6	129,9	143,7	145,2	169,4	185,9	205,4	113,1
Panevėžio apskritis	358,5	466,9	428,3	431,5	472,4	527,7	616,6	130,2	119,5	120,4	131,8	147,2	172,0	110,1
Šiaulių apskritis	358,5	443,7	448,9	445,7	454,7	519,6	574,9	123,8	125,2	124,3	126,8	144,9	160,4	108,5
Tauragės apskritis	375,9	445,1	469,2	458,8	456,4	456,7	468,9	118,4	124,8	122,1	121,4	121,5	124,7	104,0
Telšių apskritis	309,3	369,8	375,9	373,3	380,3	481,3	435,9	119,6	121,5	120,7	123,0	155,6	140,9	106,6
Utenos apskritis	310,5	458,2	455,3	436,5	472,9	565,6	633,7	147,6	146,6	140,6	152,3	182,2	204,1	113,8
Vilniaus apskritis	798,2	928,2	976,0	985,6	1064,1	1113,0	1157,6	116,3	122,3	123,5	133,3	139,4	145,0	106,5
Absoliutus prieaugis														
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR													Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Lietuvos Respublika	701,5	822,2	862,8	869,1	947,3	1003,8	1050,5	120,7	161,3	167,6	245,8	302,3	349,0	58,2
Alytaus apskritis	348,7	397,9	395,6	387,8	324,4	378,5	418,8	49,2	46,9	39,1	-24,3	29,8	70,1	11,7
Kauno apskritis	519,0	615,7	644,7	640,9	741,4	784,6	835,8	96,7	125,7	121,9	222,4	265,6	316,8	52,8
Klaipėdos apskritis	546,5	636,9	623,6	615,7	610,2	630,2	667,6	90,4	77,1	69,2	63,7	83,7	121,1	20,2
Marijampolės apskritis	309,0	401,4	444,0	448,6	523,6	574,3	634,6	92,4	135,0	139,6	214,6	265,3	325,6	54,3
Panevėžio apskritis	358,5	466,9	428,3	431,5	472,4	527,7	616,6	108,4	69,8	73,0	113,9	169,2	258,1	43,0
Šiaulių apskritis	358,5	443,7	448,9	445,7	454,7	519,6	574,9	85,2	90,4	87,2	96,2	161,1	216,4	36,1
Tauragės apskritis	375,9	445,1	469,2	458,8	456,4	456,7	468,9	69,2	93,3	82,9	80,5	80,8	93,0	15,5
Telšių apskritis	309,3	369,8	375,9	373,3	380,3	481,3	435,9	60,5	66,6	64,0	71,0	172,0	126,6	21,1
Utenos apskritis	310,5	458,2	455,3	436,5	472,9	565,6	633,7	147,7	144,8	126,0	162,4	255,1	323,2	53,9
Vilniaus apskritis	798,2	928,2	976,0	985,6	1064,1	1113,0	1157,6	130,0	177,8	187,4	265,9	314,8	359,4	59,9

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

10 priedas

Informacijos ir ryšių sektoriaus (J) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI koeficiento
skaičiavimai, 2007 – 2013 metai

2007 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Marijampolės apskritis	309,0	1,06	238	0,47	73542,00	1,06	0,47
Telšių apskritis	309,3	0,71	159	0,31	49178,70	1,77	0,78
Utenos apskritis	310,5	0,96	215	0,43	66757,50	2,73	1,21
Alytaus apskritis	348,7	1,30	292	0,65	101820,40	4,04	1,86
Panevėžio apskritis	358,5	1,64	368	0,84	131928,00	5,68	2,71
Šiaulių apskritis	358,5	3,36	752	1,72	269592,00	9,04	4,43
Tauragės apskritis	375,9	0,60	134	0,32	50370,60	9,64	4,75
Kauno apskritis	519,0	15,89	3558	11,80	1846602,00	25,53	16,56
Klaipėdos apskritis	546,5	4,55	1019	3,56	556883,50	30,08	20,12
Vilniaus apskritis	798,2	69,92	15656	79,88	12496619,20	100,00	100,00
Viso:		100,00	22391	100,00	15643293,90		
2008 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	369,8	0,67	159	0,30	58798,20	0,67	0,30
Alytaus apskritis	397,9	1,22	289	0,59	114993,10	1,89	0,90
Marijampolės apskritis	401,4	0,88	209	0,43	83892,60	2,77	1,33
Šiaulių apskritis	443,7	3,33	789	1,81	350079,30	6,10	3,14
Tauragės apskritis	445,1	0,60	143	0,33	63649,30	6,71	3,46
Utenos apskritis	458,2	1,13	267	0,63	122339,40	7,83	4,09
Panevėžio apskritis	466,9	1,84	437	1,05	204035,30	9,68	5,15
Kauno apskritis	615,7	16,29	3860	12,26	2376602,00	25,97	17,41
Klaipėdos apskritis	636,9	3,88	920	3,02	585948,00	29,86	20,43
Vilniaus apskritis	928,2	70,14	16617	79,57	15423899,40	100,00	100,00
Viso:		100,00	23690	100,00	19384236,60		
2009 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	375,9	0,73	166	0,32	62399,40	0,73	0,32
Alytaus apskritis	395,6	1,30	296	0,60	117097,60	2,03	0,92
Panevėžio apskritis	428,3	1,60	364	0,80	155901,20	3,63	1,72
Marijampolės apskritis	444,0	0,78	177	0,40	78588,00	4,41	2,12
Šiaulių apskritis	448,9	3,41	775	1,78	347897,50	7,81	3,91
Utenos apskritis	455,3	1,24	282	0,66	128394,60	9,05	4,56
Tauragės apskritis	469,2	0,56	128	0,31	60057,60	9,62	4,87
Klaipėdos apskritis	623,6	3,61	822	2,63	512599,20	13,23	7,50
Kauno apskritis	644,7	16,28	3703	12,24	2387324,10	29,51	19,74
Vilniaus apskritis	976,0	70,49	16039	80,26	15654064,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	22752	100,00	19504323,20		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

10 priedo tęsinys kitame lape

10 priedo tęsinys

2010 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	373,3	0,68	151	0,30	56368,30	0,68	0,30
Alytaus apskritis	387,8	1,35	297	0,60	115176,60	2,03	0,90
Panevėžio apskritis	431,5	1,48	326	0,74	140669,00	3,51	1,64
Utenos apskritis	436,5	1,26	279	0,64	121783,50	4,77	2,28
Šiaulių apskritis	445,7	3,51	776	1,82	345863,20	8,28	4,09
Marijampolės apskritis	448,6	0,89	196	0,46	87925,60	9,17	4,56
Tauragės apskritis	458,8	0,50	111	0,27	50926,80	9,67	4,82
Klaipėdos apskritis	615,7	3,25	718	2,32	442072,60	12,93	7,14
Kauno apskritis	640,9	16,59	3663	12,33	2347616,70	29,52	19,47
Vilniaus apskritis	985,6	70,48	15561	80,53	15336921,60	100,00	100,00
Viso:		100,00	22078	100,00	19045323,90		
2011 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Alytaus apskritis	324,4	1,30	300	0,45	97320,00	1,30	0,45
Telšių apskritis	380,3	0,67	154	0,27	58566,20	1,97	0,72
Šiaulių apskritis	454,7	3,51	809	1,70	367852,30	5,48	2,42
Tauragės apskritis	456,4	0,54	125	0,26	57050,00	6,03	2,68
Panevėžio apskritis	472,4	1,42	327	0,71	154474,80	7,45	3,40
Utenos apskritis	472,9	1,31	302	0,66	142815,80	8,76	4,06
Marijampolės apskritis	523,6	0,79	183	0,44	95818,80	9,55	4,50
Klaipėdos apskritis	610,2	3,33	768	2,17	468633,60	12,89	6,67
Kauno apskritis	741,4	15,57	3586	12,29	2658660,40	28,46	18,96
Vilniaus apskritis	1064,1	71,54	16477	81,04	17533175,70	100,00	100,00
Viso:		100,00	23031	100,00	21634367,60		
2012 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Alytaus apskritis	378,5	0,62	147	0,24	55639,50	0,62	0,24
Tauragės apskritis	456,7	0,50	118	0,23	53890,60	1,12	0,47
Telšių apskritis	481,3	0,80	188	0,39	90484,40	1,92	0,85
Šiaulių apskritis	519,6	3,49	823	1,83	427630,80	5,42	2,68
Panevėžio apskritis	527,7	1,40	330	0,74	174141,00	6,82	3,43
Utenos apskritis	565,6	1,26	298	0,72	168548,80	8,08	4,15
Marijampolės apskritis	574,3	0,89	209	0,51	120028,70	8,97	4,66
Klaipėdos apskritis	630,2	3,00	707	1,90	445551,40	11,97	6,56
Kauno apskritis	784,6	15,81	3724	12,49	2921850,40	27,78	19,05
Vilniaus apskritis	1113,0	72,22	17016	80,95	18938808,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	23560	100,00	23396573,60		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis

10 priedo tęsinys kitame lape

10 priedo tęsinys

2013 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Alytaus apskritis	418,8	0,63	156	0,25	65332,80	0,63	0,25
Telšių apskritis	435,9	0,80	197	0,33	85872,30	1,43	0,59
Tauragės apskritis	468,9	0,51	127	0,23	59550,30	1,95	0,82
Šiaulių apskritis	574,9	3,32	820	1,84	471418,00	5,27	2,66
Panevėžio apskritis	616,6	1,05	259	0,62	159699,40	6,32	3,28
Utenos apskritis	633,7	1,18	291	0,72	184406,70	7,50	4,00
Marijampolės apskritis	634,6	0,87	214	0,53	135804,40	8,37	4,53
Klaipėdos apskritis	667,6	2,96	731	1,90	488015,60	11,33	6,43
Kauno apskritis	835,8	16,56	4085	13,30	3414243,00	27,88	19,73
Vilniaus apskritis	1157,6	72,12	17794	80,27	20598334,40	100,00	100,00
Viso:		100,00	24674	100,00	25662676,90		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Finansinės ir draudimo veiklos sektoriaus (K) VMBDU pagal apskritis 2011 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Finansinės ir draudimo veikla (K)									
Prieaugio tempas									
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR			Pokytis su pastovia baze, %		Pokytis su kintama baze, %		Vidutinis augimo tempas, %	
	2011	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Lietuvos Respublika	1127,5	1190,9	1224,5	105,6	108,6	105,6	102,8	104,2	104,2
Alytaus apskritis	327,0	354,8	391,9	108,5	119,8	108,5	110,5	109,5	109,5
Kauno apskritis	991,9	958,6	886,2	96,6	89,3	96,6	92,4	94,5	94,5
Klaipėdos apskritis	508,0	554,3	574,6	109,1	113,1	109,1	103,7	106,4	106,4
Marijampolės apskritis	468,9	491,8	508,6	104,9	108,5	104,9	103,4	104,1	104,1
Panevėžio apskritis	528,0	592,0	652,2	112,1	123,5	112,1	110,2	111,1	111,1
Šiaulių apskritis	828,3	913,2	•	110,2	-	110,2	-	-	-
Tauragės apskritis	649,6	726,4	702,3	111,8	108,1	111,8	96,7	104,3	104,3
Telšių apskritis	630,8	610,5	626,4	96,8	99,3	96,8	102,6	99,7	99,7
Utenos apskritis	505,7	534,9	552,3	105,8	109,2	105,8	103,3	104,5	104,5
Vilniaus apskritis	1178,8	1257,0	1298,9	106,6	110,2	106,6	103,3	105,0	105,0
Absolūtus prieaugis									
Apskritis/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR			Pokytis su pastovia baze, EUR		Pokytis su kintama baze, EUR		Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR	
	2011	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Lietuvos Respublika	1127,5	1190,9	1224,5	63,4	97,0	63,4	33,6	48,5	48,5
Alytaus apskritis	327,0	354,8	391,9	27,8	64,9	27,8	37,1	32,45	32,45
Kauno apskritis	991,9	958,6	886,2	-33,3	-105,7	-33,3	-72,4	-52,85	-52,85
Klaipėdos apskritis	508,0	554,3	574,6	46,3	66,6	46,3	20,3	33,3	33,3
Marijampolės apskritis	468,9	491,8	508,6	22,9	39,7	22,9	16,8	19,85	19,85
Panevėžio apskritis	528,0	592,0	652,2	64,0	124,2	64,0	60,2	62,1	62,1
Šiaulių apskritis	828,3	913,2	•	84,9	-	84,9	-	-	-
Tauragės apskritis	649,6	726,4	702,3	76,8	52,7	76,8	-24,1	26,35	26,35
Telšių apskritis	630,8	610,5	626,4	-20,3	-4,4	-20,3	15,9	-2,2	-2,2
Utenos apskritis	505,7	534,9	552,3	29,2	46,6	29,2	17,4	23,3	23,3
Vilniaus apskritis	1178,8	1257,0	1298,9	78,2	120,1	78,2	41,9	60,05	60,05

Pastaba: • - duomenys konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

12 priedas

**Finansinės ir draudimo veiklos sektoriaus (K) VMBDU pagal apskritis duomenų GINI
koeficiento skaičiavimai, 2012 metai**

Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Alytaus apskritis	354,8	0,20	31	0,06	10998,80	0,20	0,06
Marijampolės apskritis	491,8	0,49	78	0,21	38360,40	0,69	0,26
Utenos apskritis	534,9	0,34	54	0,15	28884,60	1,03	0,42
Klaipėdos apskritis	554,3	2,00	316	0,94	175158,80	3,03	1,36
Panevėžio apskritis	592,0	0,78	123	0,39	72816,00	3,81	1,74
Telšių apskritis	610,5	0,42	67	0,22	40903,50	4,24	1,96
Tauragės apskritis	726,4	0,45	71	0,28	51574,40	4,69	2,24
Šiaulių apskritis	913,2	4,28	675	3,30	616410,00	8,96	5,54
Kauno apskritis	958,6	8,54	1348	6,91	1292192,80	17,51	12,45
Vilniaus apskritis	1257,0	82,49	13021	87,55	16367397,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	15784	100,00	18694696,30		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

13 priedas

Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriaus (M) VMBDU pagal apskritis 2007 – 2013 metų duomenų dinaminė analizė

Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M)																					
Prieaugio tempas																					
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR							Pokytis su pastovia baze, %							Pokytis su kintama baze, %						Vidutinis augimo tempas, %
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Lietuvos Respublika	677,4	802,2	752,7	731,6	742,3	779,4	807,8	118,4	111,1	108,0	109,6	115,1	119,3	118,4	93,8	97,2	101,5	105,0	103,6	103,3	
Alytaus apskritis	503,4	606,2	503,9	484,0	411,8	447,5	454,4	120,4	100,1	96,1	81,8	88,9	90,3	120,4	83,1	96,1	85,1	108,7	101,5	99,1	
Kauno apskritis	657,1	767,5	712,8	694,8	706,7	692,2	705,8	116,8	108,5	105,7	107,5	105,3	107,4	116,8	92,9	97,5	101,7	97,9	102,0	101,5	
Klaipėdos apskritis	561,0	643,8	585,9	544,2	547,7	577,8	629,1	114,8	104,4	97,0	97,6	103,0	112,1	114,8	91,0	92,9	100,6	105,5	108,9	102,3	
Marijampolės apskritis	496,4	610,5	573,7	573,4	584,7	633,7	677,4	123,0	115,6	115,5	117,8	127,7	136,5	123,0	94,0	99,9	102,0	108,4	106,9	105,7	
Panevėžio apskritis	431,0	510,9	498,7	480,2	444,3	464,6	459,6	118,5	115,7	111,4	103,1	107,8	106,6	118,5	97,6	96,3	92,5	104,6	98,9	101,4	
Šiaulių apskritis	482,8	559,5	487,1	463,1	474,4	476,7	513,8	115,9	100,9	95,9	98,3	98,7	106,4	115,9	87,1	95,1	102,4	100,5	107,8	101,5	
Tauragės apskritis	392,7	456,7	464,3	456,4	446,9	410,7	476,1	116,3	118,2	116,2	113,8	104,6	121,2	116,3	101,7	98,3	97,9	91,9	115,9	103,7	
Telšių apskritis	354,2	455,0	428,3	406,0	448,9	453,8	497,6	128,5	120,9	114,6	126,7	128,1	140,5	128,5	94,1	94,8	110,6	101,1	109,7	106,4	
Utenos apskritis	555,2	686,4	670,5	570,8	592,3	588,8	588,5	123,6	120,8	102,8	106,7	106,1	106,0	123,6	97,7	85,1	103,8	99,4	99,9	101,6	
Vilniaus apskritis	743,2	886,8	839,6	814,4	823,1	872,6	905,6	119,3	113,0	109,6	110,8	117,4	121,9	119,3	94,7	97,0	101,1	106,0	103,8	103,6	
Absoliutus prieaugis																					
Apskritys/Metai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pagal apskritis, EUR							Pokytis su pastovia baze, EUR							Pokytis su kintama baze, EUR						Vidutinis absoliutus prieaugis, EUR
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Lietuvos Respublika	677,4	802,2	752,7	731,6	742,3	779,4	807,8	124,8	75,3	54,2	64,9	102,0	130,4	124,8	-49,5	-21,1	10,7	37,1	28,4	21,7	
Alytaus apskritis	503,4	606,2	503,9	484,0	411,8	447,5	454,4	102,8	0,5	-19,4	-91,6	-55,9	-49,0	102,8	-102,3	-19,9	-72,2	35,7	6,9	-8,2	
Kauno apskritis	657,1	767,5	712,8	694,8	706,7	692,2	705,8	110,4	55,7	37,7	49,6	35,1	48,7	110,4	-54,7	-18,0	11,9	-14,5	13,6	8,1	
Klaipėdos apskritis	561,0	643,8	585,9	544,2	547,7	577,8	629,1	82,8	24,9	-16,8	-13,3	16,8	68,1	82,8	-57,9	-41,7	3,5	30,1	51,3	11,4	
Marijampolės apskritis	496,4	610,5	573,7	573,4	584,7	633,7	677,4	114,1	77,3	77,0	88,3	137,3	181,0	114,1	-36,8	-0,3	11,3	49,0	43,7	30,2	
Panevėžio apskritis	431,0	510,9	498,7	480,2	444,3	464,6	459,6	79,9	67,7	49,2	13,3	33,6	28,6	79,9	-12,2	-18,5	-35,9	20,3	-5,0	4,8	
Šiaulių apskritis	482,8	559,5	487,1	463,1	474,4	476,7	513,8	76,7	4,3	-19,7	-8,4	-6,1	31,0	76,7	-72,4	-24,0	11,3	2,3	37,1	5,2	
Tauragės apskritis	392,7	456,7	464,3	456,4	446,9	410,7	476,1	64,0	71,6	63,7	54,2	18,0	83,4	64,0	7,6	-7,9	-9,5	-36,2	65,4	13,9	
Telšių apskritis	354,2	455,0	428,3	406,0	448,9	453,8	497,6	100,8	74,1	51,8	94,7	99,6	143,4	100,8	-26,7	-22,3	42,9	4,9	43,8	23,9	
Utenos apskritis	555,2	686,4	670,5	570,8	592,3	588,8	588,5	131,2	115,3	15,6	37,1	33,6	33,3	131,2	-15,9	-99,7	21,5	-3,5	-0,3	5,5	
Vilniaus apskritis	743,2	886,8	839,6	814,4	823,1	872,6	905,6	143,6	96,4	71,2	79,9	129,4	162,4	143,6	47,2	-25,2	8,7	49,5	33,0	27,1	

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

14 priedas

**Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos sektoriaus (M) VMBDU pagal apskritis
duomenų GINI koeficiento skaičiavimai, 2007 – 2013 metai**

2007 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	354,2	1,35	552	0,70	195518,40	1,35	0,70
Tauragės apskritis	392,7	0,65	268	0,38	105243,60	2,00	1,08
Panevėžio apskritis	431,0	2,64	1085	1,68	467635,00	4,64	2,76
Šiaulių apskritis	482,8	3,12	1280	2,22	617984,00	7,76	4,98
Marijampolės apskritis	496,4	1,14	468	0,84	232315,20	8,90	5,82
Alytaus apskritis	503,4	1,08	445	0,81	224013,00	9,99	6,62
Utenos apskritis	555,2	1,00	411	0,82	228187,20	10,99	7,44
Klaipėdos apskritis	561,0	7,28	2986	6,02	1675146,00	18,27	13,47
Kauno apskritis	657,1	24,02	9853	23,27	6474406,30	42,28	36,74
Vilniaus apskritis	743,2	57,72	23680	63,26	17598976,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	41028	100,00	27819424,70		
2008 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	455,0	1,34	596	0,76	271180,00	1,34	0,76
Tauragės apskritis	456,7	0,65	291	0,37	132899,70	1,99	1,13
Panevėžio apskritis	510,9	2,66	1185	1,69	605416,50	4,65	2,82
Šiaulių apskritis	559,5	3,04	1354	2,11	757563,00	7,69	4,93
Alytaus apskritis	606,2	1,27	567	0,96	343715,40	8,96	5,89
Marijampolės apskritis	610,5	1,15	512	0,87	312576,00	10,11	6,76
Klaipėdos apskritis	643,8	7,25	3231	5,81	2080117,80	17,37	12,57
Utenos apskritis	686,4	0,97	434	0,83	297897,60	18,34	13,40
Kauno apskritis	767,5	23,14	10308	22,08	7911390,00	41,48	35,48
Vilniaus apskritis	886,8	58,52	26067	64,52	23116215,60	100,00	100,00
Viso:		100,00	44545	100,00	35828971,60		
2009 metai							
Apskritys	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	428,3	1,30	554	0,74	237278,20	1,30	0,74
Tauragės apskritis	464,3	0,61	260	0,37	120718,00	1,90	1,11
Šiaulių apskritis	487,1	3,05	1305	1,97	635665,50	4,96	3,08
Panevėžio apskritis	498,7	2,66	1136	1,76	566523,20	7,61	4,83
Alytaus apskritis	503,9	1,26	538	0,84	271098,20	8,87	5,67
Marijampolės apskritis	573,7	1,32	564	1,00	323566,80	10,19	6,68
Klaipėdos apskritis	585,9	7,67	3280	5,96	1921752,00	17,86	12,63
Utenos apskritis	670,5	1,05	451	0,94	302395,50	18,92	13,57
Kauno apskritis	712,8	22,41	9581	21,16	6829336,80	41,33	34,73
Vilniaus apskritis	839,6	58,67	25086	65,27	21062205,60	100,00	100,00
Viso:		100,00	42755	100,00	32270539,80		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

14 priedo tęsinys kitame lape

14 priedo tęsinys

2010 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Telšių apskritis	406,0	1,38	567	0,76	230202,00	1,38	0,76
Tauragės apskritis	456,4	0,69	282	0,43	128704,80	2,06	1,19
Šiaulių apskritis	463,1	2,76	1133	1,74	524692,30	4,82	2,94
Panevėžio apskritis	480,2	2,49	1022	1,63	490764,40	7,31	4,57
Alytaus apskritis	484,0	1,35	553	0,89	267652,00	8,65	5,46
Klaipėdos apskritis	544,2	7,50	3083	5,57	1677768,60	16,15	11,03
Utenos apskritis	570,8	1,19	491	0,93	280262,80	17,34	11,96
Marijampolės apskritis	573,4	1,37	563	1,07	322824,20	18,71	13,03
Kauno apskritis	694,8	21,22	8724	20,14	6061435,20	39,93	33,17
Vilniaus apskritis	814,4	60,07	24697	66,83	20113236,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	41115	100,00	30097543,10		
2011 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Alytaus apskritis	411,8	1,27	547	0,71	225254,60	1,27	0,71
Panevėžio apskritis	444,3	2,36	1015	1,42	450964,50	3,64	2,12
Tauragės apskritis	446,9	0,52	223	0,31	99658,70	4,16	2,44
Telšių apskritis	448,9	1,31	562	0,79	252281,80	5,47	3,23
Šiaulių apskritis	474,4	2,94	1264	1,88	599641,60	8,41	5,11
Klaipėdos apskritis	547,7	7,86	3376	5,81	1849035,20	16,27	10,92
Marijampolės apskritis	584,7	1,10	471	0,87	275393,70	17,37	11,79
Utenos apskritis	592,3	1,03	443	0,82	262388,90	18,40	12,61
Kauno apskritis	706,7	20,59	8840	19,63	6247228,00	38,99	32,24
Vilniaus apskritis	823,1	61,01	26200	67,76	21565220,00	100,00	100,00
Viso:		100,00	42941	100,00	31827067,00		
2012 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai, EUR	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje, %	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje, %	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis, EUR	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis, %	Kumuliatyvinis darbo užmokestis, %
Tauragės apskritis	410,7	0,48	212	0,25	87068,40	0,48	0,25
Alytaus apskritis	447,5	1,18	525	0,68	234937,50	1,66	0,93
Telšių apskritis	453,8	1,27	567	0,75	257304,60	2,93	1,68
Panevėžio apskritis	464,6	2,17	965	1,30	448339,00	5,10	2,98
Šiaulių apskritis	476,7	2,71	1206	1,66	574900,20	7,81	4,64
Klaipėdos apskritis	577,8	7,99	3558	5,95	2055812,40	15,80	10,60
Utenos apskritis	588,8	1,00	444	0,76	261427,20	16,80	11,35
Marijampolės apskritis	633,7	0,98	434	0,80	275025,80	17,77	12,15
Kauno apskritis	692,2	19,95	8881	17,80	6147428,20	37,73	29,95
Vilniaus apskritis	872,6	62,27	27718	70,05	24186726,80	100,00	100,00
Viso:		100,00	44510	100,00	34528970,10		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

14 priedo tęsinys kitame lape

14 priedo tęsinys

2013 metai							
Apskritis	Darbo užmokesčio vidurkiai	Darbuotojų dalis visoje darbuotojų dalyje	Darbuotojų skaičius	Darbuotojų gaunamų atlyginimų dalis visoje visumoje	Darbuotojų gaunamas darbo užmokestis	Kumuliatyvinė dirbančiųjų dalis	Kumuliatyvinis darbo užmokestis
Alytaus apskritis	454,4	1,13	516	0,64	234470,40	1,13	0,64
Panevėžio apskritis	459,6	2,30	1049	1,31	482120,40	3,43	1,95
Tauragės apskritis	476,1	0,52	238	0,31	113311,80	3,95	2,26
Telšių apskritis	497,6	1,37	625	0,85	311000,00	5,32	3,11
Šiaulių apskritis	513,8	2,82	1286	1,80	660746,80	8,15	4,91
Utenos apskritis	588,5	1,01	459	0,74	270121,50	9,15	5,64
Klaipėdos apskritis	629,1	7,47	3406	5,84	2142714,60	16,62	11,48
Marijampolės apskritis	677,4	0,95	433	0,80	293314,20	17,57	12,28
Kauno apskritis	705,8	20,02	9129	17,55	6443248,20	37,59	29,82
Vilniaus apskritis	905,6	62,41	28456	70,18	25769753,60	100,00	100,00
Viso:		100,00	45597	100,00	36720801,50		

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

15 priedas

Ekonominių veiksnių standartiniai nuokrypiai D, H, J, K ir M sektoriuose pagal metus

Pagal metus								
Ekonominės veiklos sektorius	Ekonominis veiksnys/Metai	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	-	-	-	-	628,3	690,1	704,5
	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	-	-	27	31	36
	Darbuotojų skaičius (asmenys)	-	-	-	-	2263	2572	2561
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	-	-	43,0	48,7	106,2
	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	-	-	-	-	303,1	396,3	327,1
Transportas ir saugojimas (H)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	899,2	995,2	868,7	932,6	1023,8	1164,7	1263,3
	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	550	554	574	576	632
	Darbuotojų skaičius (asmenys)	13179	13756	12603	11999	12521	13262	13783
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	910	955	993	1026	1081
	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	-	-	49,1	57,9	59,6	67,4	66,9
Informacija ir ryšiai (J)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	130,0	169,6	167,4	164,1	163,8	172,1	187,7
	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	388	403	420	408	442
	Darbuotojų skaičius (asmenys)	4826	5130	4954	4811	5087	5264	5517
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	608	662	695	732	780
	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	-	-	518,9	581,7	587,1	641,3	544,7
Finansinė ir draudimo veikla (K)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	-	-	-	-	158,8	132,8	143,8
	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	-	-	101	104	111
	Darbuotojų skaičius (asmenys)	-	-	-	-	5116	4042	4531
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	-	-	190	195	200
	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	-	-	-	-			
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	237,0	305,4	289,4	284,3	306,1	338,6	362,0
	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	1087	1135	1276	1268	1372
	Darbuotojų skaičius (asmenys)	7470	8180	7840	7675	8133	8597	8823
	Įregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	-	-	1756	1921	2036	2181	2315
	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	-	-	61,6	92,6	189,8	203,4	132,1

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

Ekonominių veiksmų standartiniai nuokrypiai pagal apskritis H, J ir M sektoriuose

Pagal apskritis															
Ekonominės veiklos sektoriai	Transportas ir saugojimas (H)					Informacija ir ryšiai (J)					Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M)				
	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Iregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Iregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR	Veikiančių ūkio subjektų skaičius, vnt.	Darbuotojų skaičius (asmenys)	Iregistruotų ūkio subjektų skaičius, vnt.	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR
Alytaus apskritis	25,1	14	178	8	0,1	3,6	4	70	5	-	6,6	20	40	19	0,1
Kauno apskritis	255,0	33	1022	83	3,1	14,2	24	182	60	6,4	22,8	53	598	116	8,4
Klaipėdos apskritis	181,4	33	756	57	22,3	21,8	7	118	19	0,2	21,3	28	196	52	2,5
Marijampolės apskritis	38,4	12	251	14	-	5,7	1	21	5	-	5,8	13	56	5	0,1
Panevėžio apskritis	58,5	18	361	16	0,5	5,4	5	54	4	-	11,8	30	76	9	0,8
Šiaulių apskritis	96,9	23	829	28	0,6	16,4	5	26	9	-	11,6	28	72	19	0,0
Tauragės apskritis	34,9	23	250	28	0,2	1,4	2	10	3	-	4,3	12	30	6	0,0
Telšių apskritis	34,7	11	210	16	-	3,3	2	18	4	-	5,6	16	26	4	0,4
Utenos apskritis	19,8	18	213	6	0,2	3,4	3	30	6	-	5,7	13	24	6	0,4
Vilniaus apskritis	471,2	120	2296	237	7,2	54,7	61	790	212	85,3	126,9	374	1680	714	159,1

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

17 priedas

VMBDU sklaidą tarp apskričių paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais

Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X_1)	Regioninė bendroji pridėtinė vertė 1 gyv., tūkst. EUR (X_1)	Veikiančių ūkio subjektų, tūkst. (X_2)	Darbuotojų skaičius, tūkst. (X_3)	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR (X_4)	Tiesioginės užsienio investicijos 1 gyv., tūkst. EUR (X_4)	Nedarbo lygis, proc. (X_5)
2007 metais							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,728	0,898	0,685	0,696	0,643	0,826	0,424
Koreliacijos koeficientas (r)	0,853	0,948	0,827	0,834	0,802	0,909	0,651
Fišerio kriterijus (F)	21,365	61,864	17,358	18,347	12,587	28,413	5,147
Studento kriterijus (t)	4,622	7,865	4,166	4,283	3,548	5,330	2,269
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,002	0,000	0,003	0,003	0,009	0,002	0,058
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	5,631	2,365	6,326	5,965	4,301	2,645	7,412
Išskirtys	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Telšių ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Panevėžio apskritis)
Regresijos lygtis	424,04+0,18x	284,77+284,20x	418,24+6,70x	424,47+0,35x	428,03+0,06x	407,94+48,52x	319,57+41,17x
2008 metais							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,780	0,945	0,753	0,750	0,724	0,686	0,291
Koreliacijos koeficientas (r)	0,883	0,972	0,868	0,866	0,851	0,828	0,539
Fišerio kriterijus (F)	28,322	119,348	24,375	23,963	18,352	15,279	3,277
Studento kriterijus (t)	5,322	10,925	4,937	4,895	4,284	3,909	1,810
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,001	0,000	0,001	0,001	0,004	0,006	0,108
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	4,713	1,556	5,157	4,953	3,154	3,442	6,383
Išskirtys	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	512,30+0,18x	348,46+284,68x	507,62+6,95x	514,43+0,38x	515,08+0,10x	508,66+37,13x	381,99+33,01x
2009 metais							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,815	0,986	0,783	0,765	0,705	0,851	0,070
Koreliacijos koeficientas (r)	0,903	0,993	0,885	0,875	0,840	0,923	0,264
Fišerio kriterijus (F)	35,180	574,206	28,840	26,055	16,736	34,310	0,600
Studento kriterijus (t)	5,931	23,963	5,370	5,104	4,091	5,857	0,775
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,000	0,000	0,001	0,001	0,005	0,001	0,461
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	4,077	1,118	4,531	4,429	3,386	2,299	8,825
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Telšių, Vilniaus apskritys)	Nebuvo
Regresijos lygtis	489,66+0,20x	356,61+285,07x	486,43+6,26x	492,60+0,41x	492,44+0,08x	474,55+49,84x	437,91+7,51x
2010 metais							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,855	0,981	0,831	0,810	0,718	0,938	0,110
Koreliacijos koeficientas (r)	0,924	0,990	0,912	0,900	0,848	0,969	0,332
Fišerio kriterijus (F)	46,987	410,973	39,441	34,031	17,846	91,437	0,866
Studento kriterijus (t)	6,855	20,272	6,280	5,834	4,224	9,562	0,930
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004	0,000	0,383
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,604	1,184	4,054	3,904	3,064	1,521	7,378
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus, Telšių apskritys)	Buvo (Tauragės apskritis)
Regresijos lygtis	469,78+0,20x	333,57+276,99x	466,27+6,41x	472,34+0,43x	475,74+0,07x	459,73+43,04x	661,83-7,13x

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

17 priedo tęsinys kitame lape

17 priedo tęsinys

Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė 1 gyv., tūkst. EUR (X_1)	Veikiančių ūkio subjektų, tūkst. (X_2)	Darbuotojų skaičius, tūkst. (X_3)	Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR (X_4)	Tiesioginės užsienio investicijos 1 gyv., tūkst. EUR (X_5)	Nedarbo lygis, proc. (X_6)	VMBDU, EUR (Y)
2011 metai							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,861	0,972	0,842	0,824	0,744	0,892	0,029
Koreliacijos koeficientas (r)	0,928	0,986	0,918	0,908	0,862	0,944	0,169
Fišerio kriterijus (F)	49,518	273,023	42,722	37,564	20,293	49,301	0,236
Stjudento kriterijus (t)	7,037	16,523	6,536	6,129	4,505	7,021	0,486
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,000	0,640
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,535	1,502	3,866	3,748	3,203	2,158	7,993
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Telšių, Vilniaus apskritys)	Nebuvo
Regresijos lygtis	$481,59+0,19x$	$336,02+255,33x$	$478,88+6,30x$	$484,69+0,43x$	$488,21+0,06x$	$474,29+38,71x$	$577,77-2,70x$
2012 metai							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,870	0,959	0,853	0,841	0,758	0,916	0,258
Koreliacijos koeficientas (r)	0,933	0,979	0,924	0,917	0,871	0,957	0,508
Fišerio kriterijus (F)	53,491	185,596	46,533	42,252	21,939	65,262	2,436
Stjudento kriterijus (t)	7,314	13,623	6,821	6,500	4,684	8,078	1,561
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,002	0,000	0,163
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,438	1,822	3,746	3,593	3,134	1,802	6,285
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Telšių, Vilniaus apskritys)	Buvo (Utenos apskritis)
Regresijos lygtis	$497,22+0,18x$	$348,52+242,15x$	$494,16+6,82x$	$500,42+0,44$	$503,48+0,06x$	$485,87+39,17$	$745,34-14,07x$
2013 metai							
Determinacijos koeficientas (R^2)	0,870	0,954	0,857	0,846	0,793	0,879	0,262
Koreliacijos koeficientas (r)	0,933	0,976	0,926	0,920	0,891	0,938	0,512
Fišerio kriterijus (F)	53,423	164,106	47,876	44,038	26,866	43,656	2,838
Stjudento kriterijus (t)	7,309	12,810	6,919	6,636	5,183	6,607	1,685
Priklausomybės patikimumas ($p < 0,05$)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001	0,131
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,326	2,015	3,530	6,636	2,671	2,273	5,992
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Telšių, Vilniaus apskritys)	Nebuvo
Regresijos lygtis	$528,95+0,17x$	$384,08+223,79x$	$526,12+6,39x$	$531,50+0,42x$	$531,68+0,07x$	$513,73+42,67x$	$696,21-8,57x$

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

18 priedas

VMBDU sklaidą tarp apskričių D sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksmių analizės rezultatai 2011 – 2013 metais

2011 metais				
Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X ₁)	Veikiančių ūkio subjektų, vnt. (X ₂)	Darbuotojų skaičius, asmenys (X ₃)	Nedarbo lygis, proc. (X ₄)
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,729	0,651	0,428	0,035
Koreliacijos koeficientas (r)	0,854	0,807	0,654	0,188
Fišerio kriterijus (F)	21,484	14,931	5,236	0,294
Stjudento kriterijus (t)	4,635	3,864	2,288	0,543
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,002	0,005	0,056	0,602
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,100	10,434	9,248	13,585
Išskirtys	Nebuvo	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	541,35+0,18x	534,89+3,93x	563,16+0,12x	770,10-6,35x
2012 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,862	0,477	0,546	0,161
Koreliacijos koeficientas (r)	0,929	0,690	0,739	0,401
Fišerio kriterijus (F)	31,337	4,554	4,817	1,341
Stjudento kriterijus (t)	5,598	2,134	2,195	1,158
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,003	0,086	0,093	0,285
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,6824	7,717	7,102	13,118
Išskirtys	Buvo (Kauno ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Kauno ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	507,00+0,32x	492,93+8,40x	605,27+0,12x	901,11-14,44x
2013 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,840	0,565	0,682	0,315
Koreliacijos koeficientas (r)	0,917	0,752	0,826	0,561
Fišerio kriterijus (F)	26,308	7,799	8,569	3,212
Stjudento kriterijus (t)	5,129	2,793	2,927	1,792
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,004	0,031	0,043	0,116
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	3,964	5,986	4,835	10,908
Išskirtys	Buvo (Kauno ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	348,43+0,28x	604,19+2,63x	615,65+0,13x	948,25-19,81x

Pastabos: 2012 metais – Alytaus ir Marijampolės apskričių, 2013 metais – Marijampolės ir Šiaulių apskričių darbuotojų skaičiaus duomenys buvo konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

19 priedas

**VMBDU sklaidą tarp apskričių H sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių
analizės rezultatai 2007 – 2013 metais**

2007 metais				
Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X ₁)	Veikiančių ūkio subjektų, vnt. (X ₂)	Darbuotojų skaičius, tūkst. (X ₃)	Nedarbo lygis, proc. (X ₄)
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,562	-	0,709	0,011
Koreliacijos koeficientas (r)	0,749	-	0,842	0,106
Fišerio kriterijus (F)	8,971	-	17,080	0,092
Stjudento kriterijus (t)	2,995	-	4,131	0,303
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,020	-	0,004	0,770
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,134	-	8,389	21,872
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	269,56+0,16x	-	254,56+17,63x	327,04+9,16x
2008 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,501	-	0,675	0,323
Koreliacijos koeficientas (r)	0,708	-	0,822	0,569
Fišerio kriterijus (F)	7,034	-	14,559	3,821
Stjudento kriterijus (t)	2,652	-	3,816	1,855
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,033	-	0,007	0,086
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,495	-	7,464	18,252
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	337,81+0,15x	-	317,27+18,74x	76,32+66,32x
2009 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,625	0,870	0,683	0,024
Koreliacijos koeficientas (r)	0,791	0,933	0,826	0,155
Fišerio kriterijus (F)	11,668	40,119	15,060	0,196
Stjudento kriterijus (t)	3,416	6,334	3,881	0,443
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,011	0,001	0,006	0,669
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,834	3,139	9,615	21,775
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	302,03+0,19x	304,37+0,14x	291,85+21,10x	293,55+9,00x
2010 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,564	0,840	0,673	0,016
Koreliacijos koeficientas (r)	0,751	0,917	0,820	0,126
Fišerio kriterijus (F)	9,048	31,554	14,406	0,129
Stjudento kriterijus (t)	3,008	5,617	3,796	0,360
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,020	0,001	0,007	0,728
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,267	3,756	10,098	21,779
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	303,21+0,18x	309,70+0,13x	288,56+22,82x	504,35-4,80x
2011 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,563	0,769	0,637	0,156
Koreliacijos koeficientas (r)	0,750	0,877	0,798	0,394
Fišerio kriterijus (F)	9,027	19,965	12,274	1,473
Stjudento kriterijus (t)	3,004	4,468	3,503	1,214
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,020	0,004	0,010	0,259
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,713	4,691	10,824	20,098
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	317,72+0,16x	323,09+0,13x	305,92+20,59x	654,60-13,45x
2012 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,608	0,855	0,665	0,282
Koreliacijos koeficientas (r)	0,780	0,925	0,815	0,531
Fišerio kriterijus (F)	10,876	35,481	13,891	2,358
Stjudento kriterijus (t)	3,298	5,957	3,727	1,535
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,013	0,001	0,007	0,176
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,845	3,867	9,734	13,181
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Utenos ir Klaipėdos apskritys)
Regresijos lygtis	338,41+1,15x	338,08+0,16x	324,81+19,80x	817,14-27,13x
2013 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,595	0,871	0,689	0,346
Koreliacijos koeficientas (r)	0,771	0,933	0,830	0,589
Fišerio kriterijus (F)	10,264	40,416	15,497	3,711
Stjudento kriterijus (t)	3,204	6,357	3,937	1,926
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,015	0,001	0,006	0,095
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	7,803	3,293	8,104	10,751
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos ir Vilniaus apskritys)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Klaipėdos apskritis)
Regresijos lygtis	391,95+0,13x	386,60+0,15x	376,86+17,56x	684,11-15,15x

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

20 priedas

VMBDU sklaidą tarp apskričių J sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių analizės rezultatai 2007 – 2013 metais

Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X ₁)	Veikiančių ūkio subjektų, vnt. (X ₂)	Darbuotojų skaičius, asmenys (X ₃)	Nedarbo lygis, proc. (X ₄)
2007 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,721	-	0,541	0,027
Koreliacijos koeficientas (r)	0,849	-	0,736	0,163
Fišerio kriterijus (F)	18,086	-	8,258	0,218
Stjudento kriterijus (t)	4,253	-	2,874	0,467
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,004	-	0,024	0,653
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,120	-	9,783	26,234
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	296,31+1,43x	-	336,86+0,06x	343,63+19,95x
2008 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,645	-	0,503	0,215
Koreliacijos koeficientas (r)	0,803	-	0,709	0,463
Fišerio kriterijus (F)	12,734	-	7,094	2,187
Stjudento kriterijus (t)	3,568	-	2,663	1,479
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,009	-	0,032	0,177
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,789	-	9,235	19,182
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	386,00+1,83x	-	426,48+0,06x	115,42+72,64x
2009 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,652	0,623	0,579	0,000
Koreliacijos koeficientas (r)	0,808	0,789	0,761	0,001
Fišerio kriterijus (F)	13,131	11,556	9,639	0,000
Stjudento kriterijus (t)	3,624	3,399	3,105	0,003
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,008	0,011	0,017	0,998
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,700	8,736	8,595	23,932
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	392,06+1,93x	418,88+0,55x	429,08+0,06x	524,98+0,09x
2010 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,672	0,630	0,572	0,103
Koreliacijos koeficientas (r)	0,820	0,794	0,756	0,320
Fišerio kriterijus (F)	14,322	11,908	9,337	0,914
Stjudento kriterijus (t)	3,784	3,451	3,056	0,956
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,007	0,011	0,018	0,367
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,169	8,298	8,481	21,817
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	388,83+2,00x	416,08+0,54x	425,44+0,06x	836,11-17,21x
2011 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,673	0,694	0,646	0,147
Koreliacijos koeficientas (r)	0,820	0,833	0,803	0,384
Fišerio kriterijus (F)	14,391	15,892	12,749	1,382
Stjudento kriterijus (t)	3,794	3,987	3,571	1,176
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,007	0,005	0,009	0,274
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	12,586	11,944	12,457	25,193
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	390,88+2,76x	416,44+0,70x	427,51+0,09x	892,37-20,91x
2012 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,683	0,717	0,689	0,097
Koreliacijos koeficientas (r)	0,827	0,847	0,830	0,312
Fišerio kriterijus (F)	15,094	17,740	15,481	0,863
Stjudento kriterijus (t)	3,885	4,212	3,935	0,929
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,006	0,004	0,006	0,380
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,283	9,335	10,094	23,103
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	451,77+2,52x	476,99+0,67x	486,03+0,08x	854,64-17,26x
2013 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,618	0,622	0,583	0,174
Koreliacijos koeficientas (r)	0,786	0,789	0,764	0,417
Fišerio kriterijus (F)	11,309	11,535	9,797	1,688
Stjudento kriterijus (t)	3,363	3,396	3,130	1,299
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,012	0,012	0,017	0,230
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	12,415	12,858	13,730	24,108
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	490,04+2,50x	515,57+0,67x	526,86+0,08x	956,73-23,36x

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

21 priedas

**VMBDU sklaidą tarp apskričių K sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių
analizės rezultatai 2011 – 2013 metais**

Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X ₁)	Veikiančių ūkio subjektų, vnt. (X ₂)	Darbuotojų skaičius, asmenys (X ₃)	Nedarbo lygis, proc. (X ₄)
2011 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,538	0,580	0,715	0,095
Koreliacijos koeficientas (r)	0,734	0,762	0,845	0,308
Fišerio kriterijus (F)	8,163	9,678	10,014	0,838
Stjudento kriterijus (t)	2,857	3,111	3,164	0,915
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,024	0,017	0,034	0,387
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	20,697	18,569	20,631	31,654
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	468,93+5,27x	463,14+3,74x	496,90+0,39x	997,56-20,52x
2012 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,466	0,445	0,667	0,080
Koreliacijos koeficientas (r)	0,682	0,667	0,817	0,283
Fišerio kriterijus (F)	6,100	5,611	14,005	0,696
Stjudento kriterijus (t)	2,470	2,369	3,742	0,834
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,043	0,050	0,007	0,428
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	18,694	19,049	15,633	29,868
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	510,00+5,96x	525,86+3,270x	525,89+0,36x	992,51-20,12x
2013 metais				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,528	0,515	0,574	0,281
Koreliacijos koeficientas (r)	0,727	0,718	0,758	0,530
Fišerio kriterijus (F)	6,717	6,378	6,743	2,739
Stjudento kriterijus (t)	2,592	2,526	2,597	1,655
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,041	0,045	0,048	0,142
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	14,066	14,475	15,117	23,512
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	519,15+4,03x	528,24+2,50x	534,48+0,35	1142,13-34,36x

Pastabos: 2011 metais – Utenos ir Marijampolės apskričių, 2013 metais – Utenos apskrities darbuotojų skaičiaus duomenys buvo konfidencialūs.

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.

22 priedas

**VMBDU sklaidą tarp apskričių M sektoriuje paaiškinančių ekonominių veiksnių
analizės rezultatai 2007 – 2013 metais**

Kriterijus	Regioninė bendroji pridėtinė vertė, mln. EUR (X ₁)	Veikiančių ūkio subjektų, vnt. (X ₂)	Darbuotojų skaičius, asmenys (X ₃)	Nedarbo lygis, proc. (X ₄)
2007 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,566	-	0,533	0,002
Koreliacijos koeficientas (r)	0,752	-	0,730	0,050
Fišerio kriterijus (F)	9,114	-	8,005	0,20
Stjudento kriterijus (t)	3,019	-	2,829	0,141
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,019	-	0,025	0,891
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,685	-	11,133	17,709
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	420,06+0,89x	-	450,37+0,02x	499,24+4,62x
2008 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,488	-	0,464	0,011
Koreliacijos koeficientas (r)	0,698	-	0,681	0,104
Fišerio kriterijus (F)	6,660	-	6,061	0,088
Stjudento kriterijus (t)	2,581	-	2,462	0,296
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,036	-	0,043	0,775
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,57	-	10,937	14,027
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	528,13+0,81x	-	543,14+0,02x	545,88+13,13x
2009 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,447	0,400	0,446	0,086
Koreliacijos koeficientas (r)	0,668	0,632	0,668	0,293
Fišerio kriterijus (F)	5,648	4,664	5,641	0,753
Stjudento kriterijus (t)	2,377	2,160	2,375	0,868
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,049	0,068	0,049	0,411
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,410	10,151	9,355	15,67
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	492,38+0,82x	491,51+0,15x	505,31+0,02x	811,14-17,37x
2010 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,586	0,534	0,602	0,395
Koreliacijos koeficientas (r)	0,766	0,731	0,776	0,629
Fišerio kriterijus (F)	9,917	8,037	10,597	4,571
Stjudento kriterijus (t)	3,149	2,835	3,255	2,138
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,016	0,025	0,014	0,070
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	8,280	9,105	7,835	14,793
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Tauragės apskritis)
Regresijos lygtis	463,37+0,95x	463,80+0,16x	474,27+0,03x	1099,30-28,54x
2011 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,535	0,470	0,549	0,062
Koreliacijos koeficientas (r)	0,732	0,686	0,741	0,249
Fišerio kriterijus (F)	8,058	6,216	8,518	0,530
Stjudento kriterijus (t)	2,839	2,493	2,919	0,728
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,025	0,041	0,022	0,487
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,306	11,210	9,832	18,609
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	459,10+0,92x	456,88+0,16x	469,67+0,03x	685,67-8,41x
2012 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,451	0,414	0,454	0,183
Koreliacijos koeficientas (r)	0,671	0,643	0,673	0,427
Fišerio kriterijus (F)	5,748	4,941	5,810	1,565
Stjudento kriterijus (t)	2,397	2,223	2,410	1,251
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,048	0,062	0,047	0,251
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	10,822	11,227	10,648	17,438
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Utenos apskritis)
Regresijos lygtis	472,88+0,79x	473,80+0,16x	483,68+0,02x	910,75-25,81x
2013 metai				
Determinacijos koeficientas (R ²)	0,442	0,384	0,410	0,187
Koreliacijos koeficientas (r)	0,665	0,620	0,640	0,433
Fišerio kriterijus (F)	5,536	4,363	4,862	1,842
Stjudento kriterijus (t)	2,353	2,089	2,205	1,357
Priklausomybės patikimumas (p<0,05)	0,051	0,075	0,063	0,212
Vidutinė procentinė paklaida (MAPE)	9,389	10,488	10,487	18,127
Išskirtys	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Buvo (Vilniaus apskritis)	Nebuvo
Regresijos lygtis	502,39+0,72x	505,08+0,14x	514,82+0,02x	802,65-15,85x

Šaltinis: apskaičiuota ir sudaryta autorės, remiantis LR statistikos departamento duomenimis.